

Latvijas izglītības iestāžu īstenoto diskriminācijas un vardarbības incidentu vadības prakses izpētes ziņojums

Pasūtītājs: Bērnu aizsardzības centrs

Pētījuma veicējs: Sabiedrība ar ierobežotu atbildību "ERNST & YOUNG BALTIC"

2025. gada 14. aprīlis

Eiropas Sociālā fonda Plus līdzfinansēts projekts

**ĢIMEŅU VAJADZĪBU IZPĒTE
UN ATBALSTS, STIPRINOT
BĒRNU EMOCIONĀLO
NOTURĪGUMU KRĪZES,
VARDARBĪBAS SITUĀCIJĀS**

Nr. 4.3.6.9/2/24/I/001

Satura rādītājs

Satura rādītājs.....	2
Saīsinājumi un skaidrojumi	3
1. Ievads.....	4
1.1. Projekta konteksts.....	4
1.2. Pētījuma un ziņojuma mērķis	4
1.3. Pētījuma ietvaros izmantotā metodoloģija.....	4
1.4. Ierobežojumi.....	9
2. Vardarbības un diskriminācijas ietvars	11
2.1. Vardarbības un diskriminācijas veidi	11
2.2. Vardarbības un diskriminācijas formas	23
2.3. Incidentu vadības līmeņi	26
3. Vardarbības un diskriminācijas incidentu vadības modelis.....	28
3.1. Incidentu vadības politikas un iekšējie normatīvie akti.....	28
3.2. Incidentu vadībā iesaistītās puses.....	30
3.2.1. Incidentu vadībā iesaistītās puses izglītības iestādes ietvaros.....	32
3.2.2. Incidentu vadībā iesaistītās puses ārpus izglītības iestādes	47
3.3. Zināšanu un prasmju pilnveide	53
3.4. Informācijas un datu pārvaldība, IT rīki	57
3.5. Incidentu prevencija un vadība	59
3.5.1. Incidentu vadības process.....	59
3.5.2. Prevencija	71
4. Galvenie secinājumi.....	79
5. Pielikumi.....	83
5.1. Pielikums Nr.1. Informācijas avoti.....	83
5.2. Pielikums Nr.2. Interviju jautājumi izglītības iestādēm – <i>Informācija pieejama pēc pieprasījuma</i>	85
5.3. Pielikums Nr.3. Excel datne ar fokusa grupām un intervijām atlasītajām izglītības iestādēm – <i>Informācija pieejama pēc pieprasījuma</i>	85
5.4. Pielikums Nr.4. Excel datne ar aptaujā iegūtajiem datiem un grafikiem – <i>Informācija pieejama pēc pieprasījuma</i>	85
5.5. Pielikums Nr.5. Excel datne ar aptaujas jautājumiem – <i>Informācija pieejama pēc pieprasījuma</i> 85	85
5.6. Pielikums Nr.6. PDF datne ar fokusa grupās uzdotajiem jautājumiem – <i>Informācija pieejama pēc pieprasījuma</i>	85
5.7. Pielikums Nr. 7. Excel datne ar aptaujātajām izglītības iestādēm – <i>Informācija pieejama pēc pieprasījuma</i>	85

Saīsinājumi un skaidrojumi

Saīsinājums	Skaidrojums
BAC (Pasūtītājs)	Bērnu aizsardzības centrs
EY (Izpildītājs)	SIA "Ernst & Young Baltic"
IKVD	Izglītības kvalitātes valsts dienests
IT	Informācijas tehnoloģijas
m.g.	Mācību gads
NVO	Nevalstiskās organizācijas
Pētījums	<i>Diskriminācijas un vardarbības incidentu vadības sistēmas izglītības iestādēs izstrāde un aprobācija</i>
SSO	Single Sign-On (<i>latv.val. - Vienotā pierakstīšanās</i>)
VIIS	Valsts izglītības informācijas sistēma
VP	Valsts policija

1. Ievads

1.1. Projekta konteksts

Bērnu aizsardzības centrs (turpmāk – BAC) ir labklājības ministra pārraudzībā esoša tiešās pārvaldes iestāde, kas nodrošina normatīvo aktu ievērošanas uzraudzību un kontroli bērnu tiesību aizsardzības un bāriņtiesu darbības jomā. Eiropas Sociālā fonda Plus līdzfinansētā projekta Nr. 4.3.6.9/2/24/1/001 “Ģimeņu vajadzību izpēte un atbalsts, stiprinot bērnu emocionālo noturīgumu krīzes, vardarbības situācijās” ietvaros, kur Valsts Kanceleja ir finansējuma saņēmējs, bet BAC ir projekta sadarbības partneris, paredzams īstenot diskriminācijas un vardarbības incidentu vadības sistēmas izstrādi un aprobāciju.

1.2. Pētījuma un ziņojuma mērķis

Pētījuma mērķis

Šī Pētījuma mērķis ir sniegt atbalstu izglītības iestādēm diskriminācijas un vardarbības incidentu mazināšanai izglītības iestādes vidē un e-vidē. Pētījuma mērķa grupa ir vispārējo un profesionālo izglītības iestāžu pedagogi, kā arī bērni līdz 18 gadu vecumam, kuri mācās vispārējās un profesionālajās izglītības iestādēs, klātienē un tālmācībā.

Pētījumā paredzēts veikt šādus galvenos darba uzdevumus:

- ▶ darba uzdevums Nr. 1. “Ārvalstīs un Latvijā pieejamo izglītības iestāžu diskriminācijas un vardarbības incidentu vadības prakses izpēte”;
- ▶ darba uzdevums Nr. 2. “Diskriminācijas un vardarbības incidentu vadības sistēmas apraksta un vadlīniju izstrāde”;
- ▶ darba uzdevums Nr. 3. “Diskriminācijas un vardarbības incidentu vadības sistēmas aprobācija”.

Ziņojuma mērķis

Darba uzdevuma Nr.1. ietvaros paredzēta esošās situācijas izpēte izglītības iestādēs (sākumskolu, pamatskolu, vidusskolu, ģimnāziju un profesionālo izglītības iestāžu grupās), kā ietvaros SIA “Ernst & Young Baltic” (turpmāk – EY), atbilstoši Pētījumā paredzētajām aktivitātēm, īsteno aptauju, intervijas un fokusa grupas ar izglītības iestāžu pārstāvjiem (izglītības iestāžu administrāciju, sociālajiem pedagogiem, izglītības psihologiem u.c. atbildīgajām personām) ar mērķi izziņāt šī brīža diskriminācijas un vardarbības incidentu vadības praksi, identificēt pastāvošos izaicinājumus un labās prakses piemērus.

Darba uzdevums Nr.1 ietver arī izpēti par ārvalstu izglītības iestāžu īstenoto diskriminācijas un vardarbības incidentu vadības labo praksi, kur ziņojuma mērķis ir apkopot un analizēt ārvalstu institūciju un izglītības iestāžu labās prakses piemērus diskriminācijas un vardarbības incidentu vadībā ar mērķi identificēt efektīvākās pieejas un izvērtēt to iespējamo pielāgošanu un ieviešanu Latvijas kontekstam.

Šis Ziņojums ietver tikai Latvijas izglītības iestāžu īstenoto diskriminācijas un vardarbības incidentu vadības praksi izpēti. Ārvalstu labā prakse Pasūtītājam sniegta atsevišķā ziņojumā, kā to paredz Tehniskā specifikācija.

1.3. Pētījuma ietvaros izmantotā metodoloģija

Šajā Pētījumā izmantota jauktā pieeja, apvienojot gan kvalitatīvās metodes (intervijas, fokusa grupas), gan kvantitatīvo metodi (aptauja), lai iegūtu daudzpusīgu un padziļinātu izpratni par izpētāmo problēmu.

1.3.1. Kvalitatīvā datu analīze

Darba uzdevuma Nr.1 ietvaros tika īstenota kvalitatīvo datu vākšana par vismaz 3 sākumskolām, 3 profesionālās izglītības iestādēm, 3 ģimnāzijām, 3 pamatskolām, 3 vidusskolām katrā Latvijas plānošanas reģionā un atsevišķi Rīgas valstspilsētā, kā arī par 1 tālmācības vidusskolu.

Atlasot izglītības iestādes intervijām un fokusa grupām, no katra plānošanas reģiona¹ tika izdalīti novadi, lai iegūtu visaptverošu dalībnieku skaitu. Savukārt Rīgas plānošanas reģions tika sadalīts divās daļās - Rīgas

¹ Noteikumi par plānošanas reģionu teritorijām. Ministru kabineta noteikumi Nr. 418. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/324290-noteikumi-par-planosanas-regionu-teritorijam>.

valstspilsēta un Pierīga (Jūrmalas valstspilsēta, Ādažu novads, Ķekavas novads, Mārupes novads, Olaines novads, Ropažu novads, Salaspils novads un Siguldas novads).

Pierīgas reģionā pēc Valsts izglītības informācijas sistēmas datiem² ir tikai viena profesionālās izglītības iestāde, kura tika iesaistīta fokusa grupās, tādēļ šo pozīciju pēc Tehniskās specifikācijas prasībām izpildīt nebija iespējams. Savukārt Pierīgas reģionā vidusskolu grupās tika apzinātas kopā 5 vidusskolas.

Kopsummā darba uzdevuma izpildē tika ietverta 91 izglītības iestāde, ievērojot sadalījumu pa reģioniem un izglītības iestāžu veidiem. Lai iegūtu pēc iespējas pilnīgāku priekšstatu par esošo situāciju Latvijā, atlasot izglītības iestādes, tika ņemti vērā vairāki kritēriji:

- ▶ pašvaldības līmenī vidējā bruto mēneša darba samaksa 2023. gadā;³
- ▶ pašvaldības reģistrēto bezdarba līmenis procentos 2024. gadā;⁴
- ▶ pašvaldības līmenī tautību procentuālais dalījums;⁵
- ▶ izglītības iestādes lielums pēc izglītojamo skaita;⁶
- ▶ Draudzīgā Aicinājuma fonda Skolu reitingā 2024. gadā iegūtais vērtējums,⁷ kura aprēķinā ņem vērā visu vidusskolas centralizēto eksāmenu visu līmeņu rezultātus;
- ▶ Ata Kronvalda fonda Latvijas skolu reitingā 2024. gadā iegūtais vērtējums,⁸ kura aprēķinā ņem vērā izglītojamo dalību olimpiādēs, zinātniskajās konferencēs, radošajās skatēs un konkursos;
- ▶ Ata Kronvalda fonda Latvijas skolu Zvaigžņu reitingā 2024. gadā iegūtais vērtējums,⁹ kura aprēķinā ņem vērā izglītojamo rezultātus starptautiskajās olimpiādēs;
- ▶ obligāto centralizēto eksāmenu vidējie procentuālie rādītāji¹⁰ izglītības iestādēs 2023./2024. mācību gadā.

Prioritāri, atlasot izglītības iestādes fokusa grupām un intervijām, uzmanība tika vērsta izglītojamo skaitam. Izglītības iestādes tika grupētas pēc izglītojamo skaita katrā reģionā – mazās, vidējās un lielās izglītības iestādēs. Nākamajā solī, ievērojot datus par bezdarba līmeni, vidējo bruto mēneša darba samaksu, kā arī tautības procentuālo sadalījumu pašvaldībā, tika atlasītas izglītības iestādes, kurām ir augsti, vidēji rādītāji vai tādu vispār nav Draudzīgā Aicinājuma fonda un Ata Kronvalda fonda īstenotajos reitingos attiecīgajā reģionā. Pamatskolas, ģimnāziju, vidusskolu un profesionālo izglītības iestāžu gadījumā papildus tika vērtēta arī obligāto centralizēto eksāmenu vidējie procentuālie rādītāji. Tādējādi Izpildītājs nodrošina plašu izkliedi, atlasot izglītības iestādes intervijām un fokusa grupām, lai nodrošinātu kvalitatīvo datu iegūvi visas Latvijas teritorijā. Izglītības iestādes intervijās un fokusa grupās pārstāvēja direktori, direktoru vietnieki izglītības, audzināšanas un kultūrizglītības darbā, sociālie pedagogi, speciālie pedagogi, izglītības psihologi, pedagogi, klašu un grupu audzinātāji, IT departamenta pārstāvji, pedagogu un izglītojamo mentori.

Intervijas norisinājās no 2025. gada 14. februāra līdz 2025. gada 12. martam. Lai iegūtu pilnīgākus kvalitatīvos datus, tika izstrādāti interviju jautājumi (*Pielikums Nr.2. Interviju jautājumi izglītības iestādēm*),

² Valsts izglītības informācijas sistēma. Pieejams: <https://www.viis.gov.lv/registri/iestades>.

³ Mēneša darba samaksa pēc dzīvesvietas reģionos, novados, pilsētās, pagastos (atbilstoši robežām 2024. gada sākumā), apkaimēs un blīvi apdzīvotās teritorijās (eksperimentālā statistika) – Rādītāji, Visas teritorijas, Laika periods un Bruto/ Neto. Pieejams:

https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_EMP_DS_DSV/RIG110/table/tableViewLayout1/.

⁴ Reģistrētā bezdarba rādītāji – 2024. 31.12.2024. Pieejams: <https://www.nva.gov.lv/lv/2024gads>.

⁵ Iedzīvotāju skaits pēc tautības reģionos, pilsētās, novados, pagastos, apkaimēs un blīvi apdzīvotās teritorijās gada sākumā – Teritoriālā vienība, Laika periods un Tautība. Pieejams:

https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_POP_IR_IRE/IRE071/table/tableViewLayout1/.

⁶ Izglītojamie. Pieejams: <https://www.viis.gov.lv/izglitojamie>.

⁷ Draudzīgā Aicinājuma fonda Skolu reitinga 2024. gadā kopvērtējums. Pieejams:

https://konkurss.lv/da_eks/index.php?b=0&gr=0.

⁸ Latvijas skolu reitings 2024. Pieejams: <https://www.skolureitings.lv/>.

⁹ Latvijas skolu reitings 2024. Pieejams: <https://www.skolureitings.lv/>.

¹⁰ Valsts pārbaudes darbi 2023./2024.m.g. statistika. Pieejams: <https://www.visc.gov.lv/lv/valsts-parbaudes-darbi-20232024-mg-statistika>.

intervija norisinājās daļēji strukturētā formātā, Izpildītājam uzdodot papildus jautājumus, ja tāda nepieciešamība radās. Īstenojot kvalitatīvo datu ievākšanu, intervijas tika organizētas ar Tabula 1. Izglītības iestāžu veidi un dalījums pa reģioniem, ar kurām īstenotas intervijasuzskaitītajām izglītības iestādēm pēc to veidiem.

Tabula 1. Izglītības iestāžu veidi un dalījums pa reģioniem, ar kurām īstenotas intervijas

Sākumskola	Pamatskola	Vidusskola	Ģimnāzija	Profesionālā izglītības iestāde	Kopā
Kurzeme					
-	1	1	-	1	3
Vidzeme					
1	-	1	1	-	3
Latgale					
-	1	-	1	1	3
Zemgale					
1	1	1	1	1	5
Pierīga					
1	1	-	1	-	3
Rīga					
1	1	2 (viena tālmācības vidusskola)	1	1	6
KOPĀ: 23 intervijas					

No uzskaitītajām intervijām 12 norisinājās attālinātā formātā *Microsoft Teams* platformā, savukārt 11 bija klātienēs intervijas izglītības iestādē, t.sk. intervija ar tālmācības vidusskolu. Turpretim, lai efektīvizētu kvalitatīvo datu iegūvi, pēc intervijām tika īstenotas 10 fokusa grupas ar kopā 68 izglītības iestādēm.

Fokusa grupas tika īstenotas no 2025. gada 10. marta līdz 2025. gada 18. martam *Microsoft Teams* platformā. Balstoties uz intervijās iegūtajiem datiem un novērojumiem, tika izstrādāti fokusa grupas jautājumi, situāciju apraksti, kā arī iekļauti interaktīvā rīka *SLIDO* uzdevumi, lai iegūtu pilnīgākus un padziļinātākus kvalitatīvos datus, kā arī veicinātu efektīvāku izglītības iestāžu iesaisti. *SLIDO* rīks ļauj ātrā veidā noskaidrot fokusa grupas dalībnieku vispārējo viedokli un veicina efektīvu iesaisti diskusijās, tomēr saņemto atbilžu skaits nenorāda uz izglītības iestāžu skaitu, ņemot vērā, ka uz jautājumiem var atbildēt vairāki izglītības iestādes pārstāvji.

Fokusa grupas jautājumu, situāciju analīžu materiāls apskatāms Pielikums Nr.6. *PDF datne ar fokusa grupās uzdotajiem jautājumiem*). Fokusa grupas norisinājās daļēji strukturētā formātā, Izpildītājam uzdodot papildu precizējošus jautājumus, ja tāda nepieciešamība radās.

Fokusa grupās tika iekļautas Tabula 2. Izglītības iestāžu veidi un dalījums pa reģioniem, ar kurām tika organizētas fokusa grupasuzskaitītās izglītības iestādes pēc to veidiem.

Tabula 2. Izglītības iestāžu veidi un dalījums pa reģioniem, ar kurām tika organizētas fokusa grupas

Sākumskola	Pamatskola	Vidusskola	Ģimnāzija	Profesionālā izglītības iestāde	Kopā
Kurzeme					
3	2	2	3	2	12
Vidzeme					
2	3	2	2	3	12
Latgale					
3	2	3	2	2	12
Zemgale					
2	2	2	2	2	10
Pierīga					
2	2	5	2	1	12
Rīga					

Sākumskola	Pamatskola	Vidusskola	Ģimnāzija	Profesionālā izglītības iestāde	Kopā
2	2	2	2	2	10
KOPĀ: 68 izglītības iestādes					

Ar konkrētu izglītības iestāžu sarakstu, kuras piedalījās intervijās un fokusa grupās var iepazīties Pielikums Nr.3. *Excel datne ar fokusa grupām un intervijām atlasītajām izglītības iestādēm* (ierobežotas pieejamības informācija).

1.3.2. Kvantitatīvā datu analīze

Darba uzdevuma Nr.1 ietvaros tika īstenota kvantitatīvo datu vākšana jeb anketēšana par diskriminācijas un vardarbības incidentu izplatību, biežumu dalījumā par incidentu veidiem (pētot gan izglītības iestādes vidi, gan e-vidi), iesaistītajām pusēm, veiktajiem pasākumiem, incidentu norises vietām izglītības iestādē, incidentos iesaistīto izglītības iestāžu veidiem u.c. jautājumiem. Datu vākšanas procesā pēc Pasūtītāja prasībām jāaptver vismaz 400 Latvijas vispārējās un profesionālās izglītības iestādēs. Lai sekmīgi īstenotu aptauju, Izpildītājs piesaistīja uzņēmumu Norstat, vienu no vadošajiem tirgus izpētes datu vācējiem Eiropā.

Lai anketēšanas process norisinātos strukturēti, Izpildītājs ar Pasūtītāja iesaisti primāri informēja pašvaldību pārstāvjus, Kultūras ministriju, Izglītības ministriju un Aizsardzības ministriju par īstenoto projektu un viņu pakļautībā esošo izglītības iestāžu nepieciešamību iesaistīties gan anketēšanas procesā, gan intervijās vai fokusa grupās. Papildus pašvaldībām tika lūgta izglītības iestāžu pārstāvju kontaktinformācija, lai anketēšanas process noritētu sekmīgi. Primāri kvantitatīvo datu ievākšanas laikā izglītības iestāžu pārstāvji tika uzrunāti telefoniski un viņiem piedāvāta anketas aizpildīšana sarunas laikā vai nosūtot to uz e-pasta adresi. Anketas jautājumi pieejami Pielikums Nr.5. *Excel datne ar aptaujas jautājumiem*).

Papildus pēc nepieciešamības, lai iegūtu padziļinātāku izpratni par diskriminācijas un vardarbības incidentu vadību, pieejamo atbalstu un risinājumiem, Izpildītājs īstenoja daļēji strukturētas intervijas ar Valsts kancelejas Pārresoru koordinācijas departamenta programmas "KiVa Latvija" koordinatori, kā arī SIA "Izglītības sistēmas" vietnes *E-klase* pārstāvi.

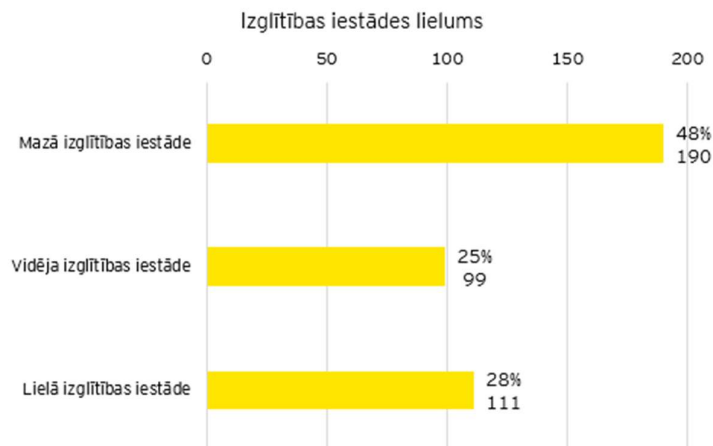
1.3.3. Aptaujas respondentu raksturojums

Aptaujas īstenošanas laikā tika aptaujātas 400 unikālas izglītības iestādes no dažādām Latvijas pašvaldībām, lai iegūtu visaptverošus statistiskos datus.

Pēc datu iegūšanas izglītības iestādes tika sagrupētas trīs grupās:

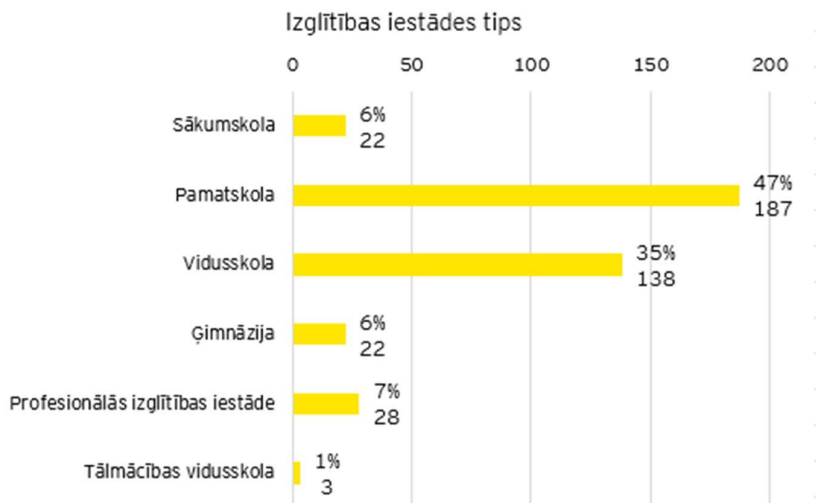
- ▶ maza izglītības iestāde (līdz 200 izglītojamajiem);
- ▶ vidēja izglītības iestāde (201-500 izglītojamie);
- ▶ liela izglītības iestāde (501 un vairāk izglītojamie).

No 400 respondentiem vislielāko daļu jeb 48% sastāda mazās izglītības iestādes, vidējās – 25%, savukārt lielās 28%.

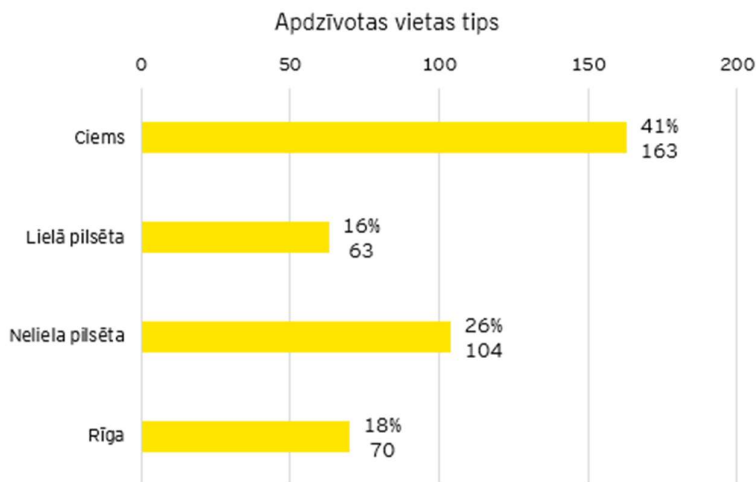
Ilustrācija 1. Izglītības iestādes lielums.

Iedalījumā pēc izglītības iestādes tipa anketēšanā piedalījās 22 sākumskolas, 187 pamatskolas, 138 vidusskolas, 22 ģimnāzijas, 28 profesionālās izglītības iestādes un 3 tālmācības vidusskolas.

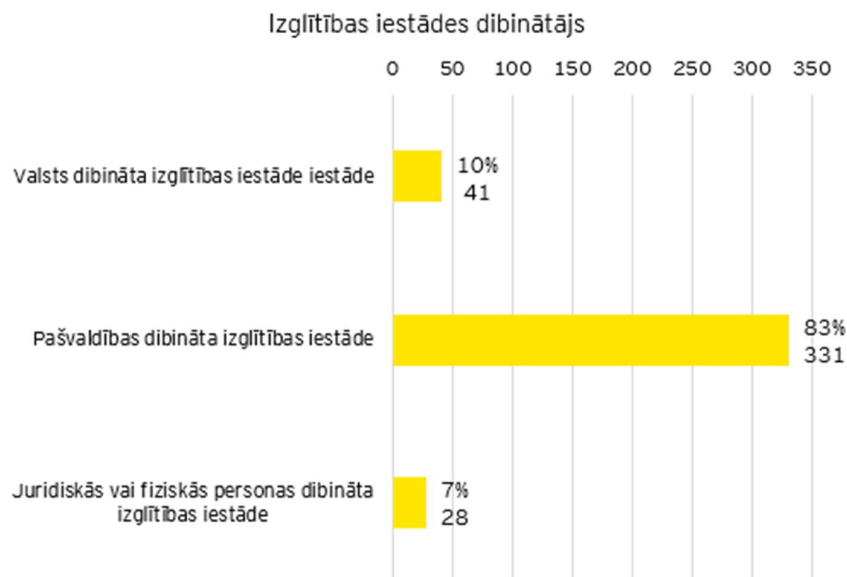
Ilustrācija 2. Izglītības iestādes tips.

Lielākā daļa (41%) izglītības iestāžu atrodas ciematos, 26% iestāžu atrodas nelielā pilsētā, 18% izglītības iestāžu – Rīgā, bet 16% - lielā pilsētā.

Ilustrācija 3. Apdzīvotas vietas tips, kurā atrodas izglītības iestāde.

83% no aptaujātajām izglītības iestādēm ir pašvaldības dibinātas izglītības iestādes, 10% - valsts dibinātas izglītības iestādes, savukārt 7% juridiskas vai fiziskas personas dibinātas izglītības iestādes (turpmāk tekstā arī privātās izglītības iestādes).

Ilustrācija 4. Izglītības iestādes dibinātājs.

1.4. Ierobežojumi

Lai gan ziņojuma izstrādē ir izmantotas dažādas pētījumu metodes, jāņem vērā vairāki ierobežojumi. Pirmkārt, nav vienotas izpratnes par vardarbības un diskriminācijas veidiem un to iedalījumu. Attiecīgi respondentu dažādā izpratne var ietekmēt kopējo datu kvalitāti.

Otrkārt, tā kā pētāmā tēma ir jutīga un gan aptaujās, gan intervijās un fokusa grupās tika primāri ievākti dati un vērtējums no izglītības iestāžu pārstāvjiem, tad rezultāti atspoguļo reprezentatīvi šo iestāžu pārstāvju viedokli par vardarbības un diskriminācijas gadījumu vadību. Šos datus nevar uzskatīt par tādiem, kas pilnībā atspoguļo objektīvu situāciju, kuras izpētei papildus būtu jāveic aptaujas ar visām iesaistītajām pusēm, kā arī jāveic atsevišķi procesu izvērtējumi klātienē izglītības iestādēs, tādējādi ar triangulācijas metodi nodrošinot datu augstāku ticamību.

Pastāv risks (kā to norādīja arī atsevišķi fokusa grupu pārstāvji), ka atsevišķu izglītības iestāžu pārstāvji var apzināti, vai neapzināti mazināt vai noliegt vardarbības un diskriminācijas problemātiku tieši viņu pārstāvētajā izglītības iestādē, lai pasargātu izglītības iestādes reputāciju, norobežotos no darbinieku atbildības vai citu iemeslu dēļ. Netieši par to liecina arī atšķirības starp starptautiskos pētījumos minēto vardarbības, bulinga un diskriminācijas gadījumu īpatsvaru un to, ka šī Pētījuma ietvaros daudzu izglītības iestāžu pārstāvji minēja, ka viņu iestādē šī nav problēma un tādi gadījumi nav novēroti.

Tas ir pretstatā vairākiem starptautiskiem pētījumiem, piemēram, OECD 2023. gada,¹¹ PISA 2022. gada,¹² Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācijas 2019. gada ziņojumiem.¹³ Arī šī Pētījuma tehniskajā specifikācijā minēts, ka *“Latvijas piecpadsmiņgadīgie skolēni relatīvi bieži ir cietuši no ņirgāšanās (bulinga) no savu skolas biedru puses – kopumā 35,5% (vidēji OECD valstīs – 22,6%) mūsu skolēnu izjutuši kādu no ņirgāšanās veidiem „Dažas reizes mēnesī”, „Vienreiz nedēļā” vai biežāk.¹⁴ Savukārt no ņirgāšanās (bulinga) internetā vienu vai divas reizes pēdējo pāris mēnešu laikā ir cietuši 14,0% skolēnu. 3,5% skolēnu*

¹¹ Towards a Child-friendly Justice System in Latvia: Implementing the Barnahus model. OECD, 2023. Pieejams: https://www.oecd.org/en/publications/towards-a-child-friendly-justice-system-in-latvia_83ab7bf5-en/full-report.html.

¹² Latvijas OECD Starptautiskajā skolēnu novērtēšanas programmā PISA 2022 – pirmie rezultāti un secinājumi. Latvijas Universitātes Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātes Izglītības pētniecības institūts, 2023. Pieejams: https://www.ipi.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/ipi/PISA_2022_TIMEKLIM.pdf.

¹³ Behind the numbers: ending school violence and bullying. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 2019. Pieejams: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000366483>.

¹⁴ Informatīvais ziņojums par emocionālās un fiziskās vardarbības izskaušanu un nepieļaušanu izglītības iestādē, kā arī par valsts un pašvaldības institūciju sadarbību. Izglītības un zinātnes ministrija, 2023. Pieejams: https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/646058d7-55d8-43df-b416-bc4a79d74b80.

ņirgāšanos (bulingu) internetā pieredzējuši 2 līdz 3 reizes mēnesī, 1,8% – apmēram reizi nedēļā, bet 2,5% skolēnu – vairākas reizes nedēļā.¹⁵

Arī Latvijas skolēnu veselības paradumu pētījuma 2017./2018.mācību gada aptaujas rezultāti liecina, ka ņirgāšanās (bulings) izglītojamo vidū ir izplatīta problēma izglītības iestādēs. No pētījuma mērķgrupas (11, 13 un 15 gadus veci bērni) vidēji 21,3 % ir cietuši no regulāras (2-3 reizes mēnesī) ņirgāšanās (bulinga) izglītības iestādē. Izglītojamo īpatsvars, kas pēdējo pāris mēnešu laikā savā izglītības iestādē regulāri ņirgājušies par citiem ir 16,8 %. Šis rādītājs ir izteikti augstāks zēniem, un tas pieaug līdz ar vecumu – 11 gados tie ir 14,5 %, 13 gados – 21,8 %, bet 15 gados jau 28,9 % zēnu ņirgājas par citiem. 2018.gadā 54,1% zēnu un 21,8% meiteņu gada laikā piedalījušies kautiņā, bet vismaz trīs un vairāk reizi kautiņā piedalījušies 18,0% zēnu un 5,9% meiteņu”.¹⁶

Attiecībā uz Pētījuma tvērumu, jāuzsver, ka šī Pētījuma ietvaros, atbilstoši Tehniskās specifikācijas nosacījumiem, tiek skatīta vardarbība un diskriminācija, kas vērsta pret izglītojamo, t.i. savstarpēja vardarbība/diskriminācija starp izglītojamajiem un vardarbība/diskriminācija, kas vērsta no izglītības iestādes darbinieka vai vacāka pret izglītojamo (skatīt 2.2. nodaļu - *Vardarbības un diskriminācijas formas*). Citas formas (piemēram, starp izglītības iestādes darbiniekiem un vecākiem vai starp vecākiem un bērniem) ir ārpus šī Pētījuma tvēruma.

¹⁵ Kibernirgāšanās izplatība Latvijas skolēnu vidū saistībā ar sociāli demogrāfiskiem faktoriem un ņirgāšanos skolā. Rīgas Stradiņa universitāte, 2016. Pieejams:

https://www.rsu.lv/sites/default/files/scientific_articles/2016_kibernirgasanas_lv_skolenu_vidu.pdf.

¹⁶ Latvijas skolēnu veselības paradumu pētījums. Slimību profilakses un kontroles centrs, 2020. Pieejams:

https://www.spkc.gov.lv/sites/spkc/files/data_content/latvijas-skolenu-veselibas-paradumu-petijums-05.10.2020_1.pdf.

2. Vardarbības un diskriminācijas ietvars

Vardarbība un diskriminācija sabiedrības izpratnē tiek dažādi interpretēta, šīs nodaļas mērķis ir skaidrot, kāda veida vardarbību un diskrimināciju šī Pētījuma ietvaros tiek apskatīta – kādi ir to veidi un formas izglītības iestāžu kontekstā, kā arī kādos līmeņos vardarbības un diskriminācijas incidenti izglītības iestādēs var tikt skatīti kopumā.

2.1. Vardarbības un diskriminācijas veidi

Šī Pētījuma ietvaros vardarbība, atbilstoši BAC izstrādātajam vardarbības gadījumu risināšanas algoritmam (2024),¹⁷ iedalīta 5 veidos - **emocionālā vardarbība, bulings, kiberbulings, fiziska vardarbība un seksuāla izmantošana**. Papildus Pētījumā tiek skatīta bērnu pamešana novārtā. Savukārt diskriminācija, atbilstoši Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas¹⁸ 14.pantam tiek izšķirta pēc dzimuma, rases, ādas krāsas, valodas, reliģijas, politiskajiem vai citiem uzskatiem, nacionālās vai sociālās izcelsmes, saistības ar kādu nacionālo minoritāti, mantiskā stāvokļa, kārtas vai cita stāvokļa. Pētījuma ietvaros, pamatojoties uz konvencijā minēto iedalījumu un Pētījuma gaitā gūtajiem secinājumiem, diskriminācija izglītības iestādē var būt saistīta ar:

- ▶ dzimumu un identitāti;
- ▶ rasi;
- ▶ ādas krāsu;
- ▶ valodu;
- ▶ reliģiju;
- ▶ politikas vai citiem uzskatiem;
- ▶ sociālekonomisko stāvokli;
- ▶ nacionālo izcelsmi;
- ▶ seksuālo orientāciju;
- ▶ fiziskas vai garīgas attīstības traucējumiem.

Attiecībā uz vardarbības incidentiem, Pētījumā īstenoto interviju un fokusa grupu rezultātā secināms, ka izglītības iestādes var iedalīt 3 daļās:

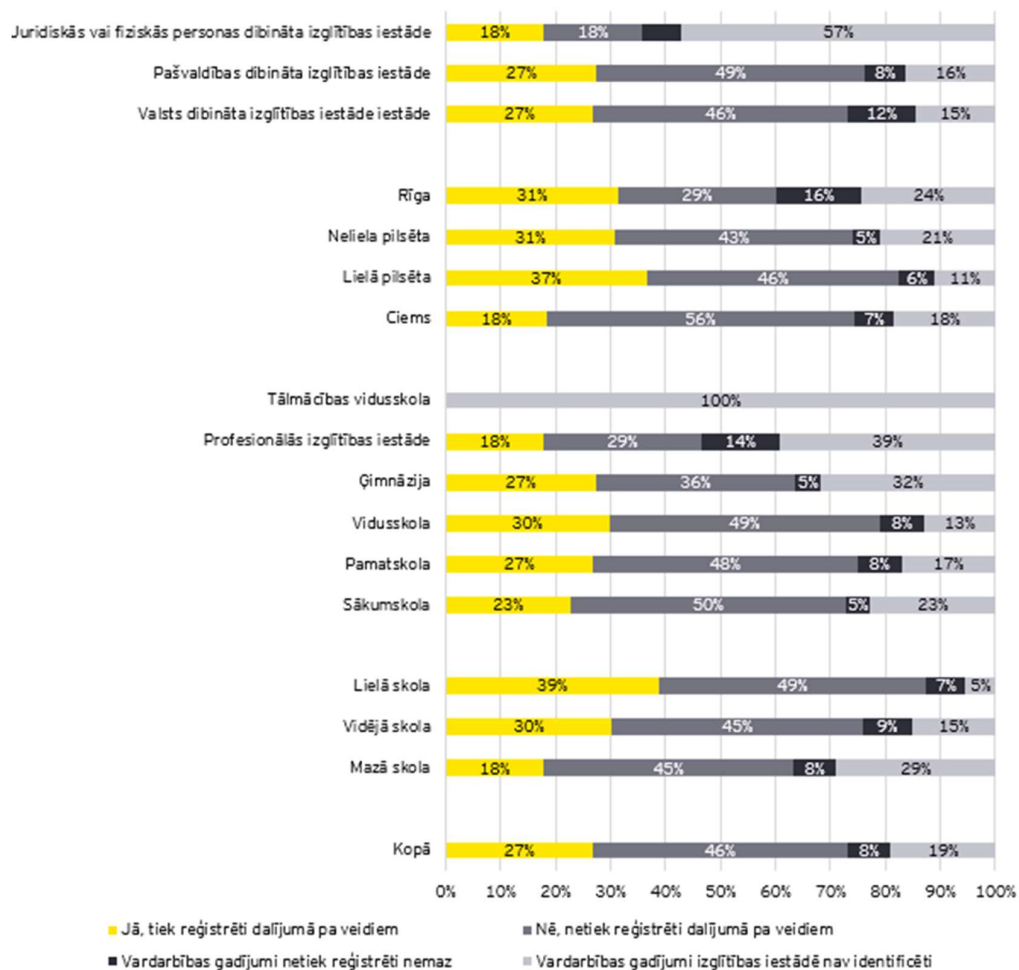
1. izglītības iestādes, kurās vērojama visu minēto veidu vardarbība, kā arī vērojama diskriminācija;
2. izglītības iestādes, kurās visbiežāk tiek identificēti un risināti fiziskas vardarbības gadījumi;
3. izglītības iestādes, kuras norāda, ka vardarbības un diskriminācijas incidentu izglītības iestādē nav.

Savukārt, analizējot Pētījumā veiktās aptaujas datus, secināms, ka tikai 27% gadījumu izglītības iestādes reģistrē vardarbības incidentus dalījumā pa veidiem, bet gandrīz puse izglītības iestāžu (46%) tos neregistrē dalījumā pa veidiem. 8% izglītības iestāžu vardarbības incidentus neregistrē nemaz, kā arī 19% iestāžu norāda, ka vardarbību izglītības iestādē neidentificē. Sikāku dalījumu pēc izglītības iestādes vieda, dibinātāja vai atrašanās vietas skatīt

¹⁷ Vardarbības veidi. Vardarbības gadījumu risināšanas algoritms izglītības iestādēs. BAC 2024, 5.lpp. Pieejams: <https://www.bac.gov.lv/lv/media/2613/download?attachment>.

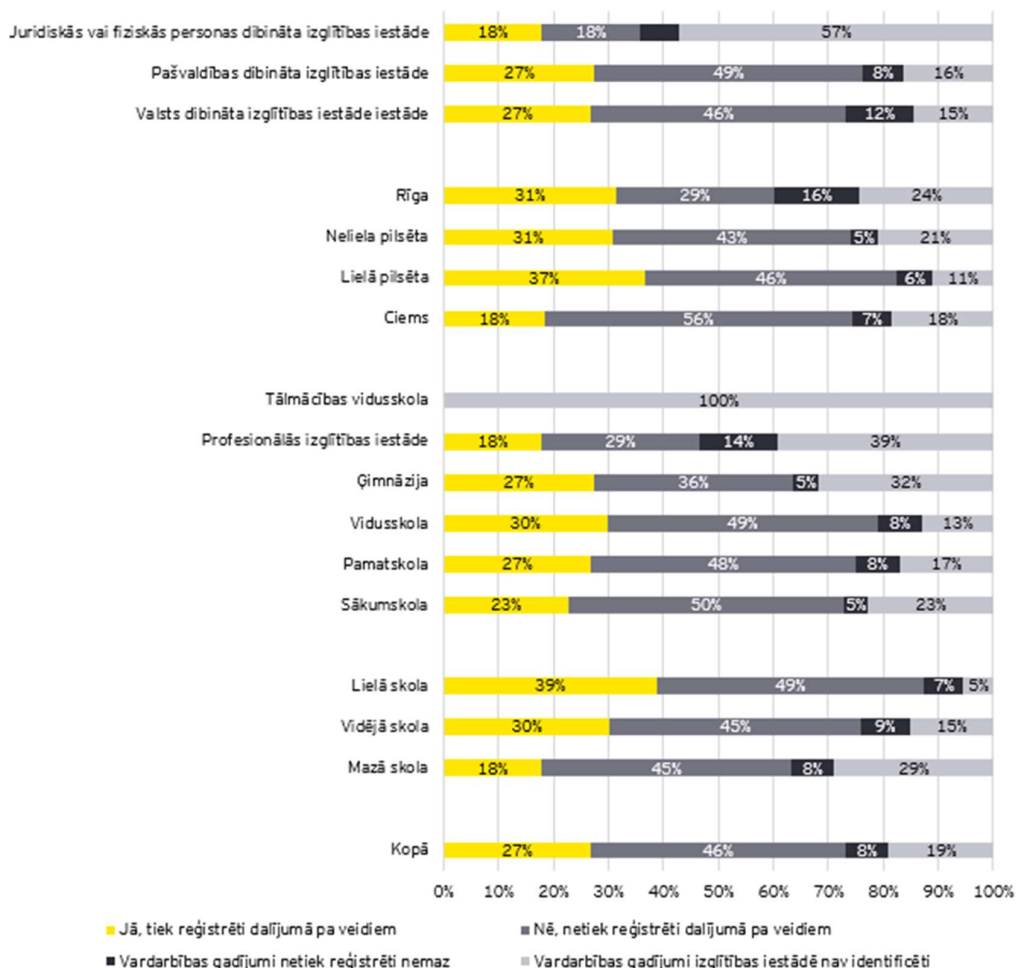
¹⁸ Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-likumi/id/649>.

Vai Jūsu pārstāvētajā izglītības iestādē tiek reģistrēti vardarbības gadījumi dalījumā pa dažādiem vardarbības veidiem?

Ilustrācija 5. Vai Jūsu pārstāvētajā izglītības iestādē tiek reģistrēti vardarbības gadījumi dalījuma pa dažādiem vardarbības veidiem?

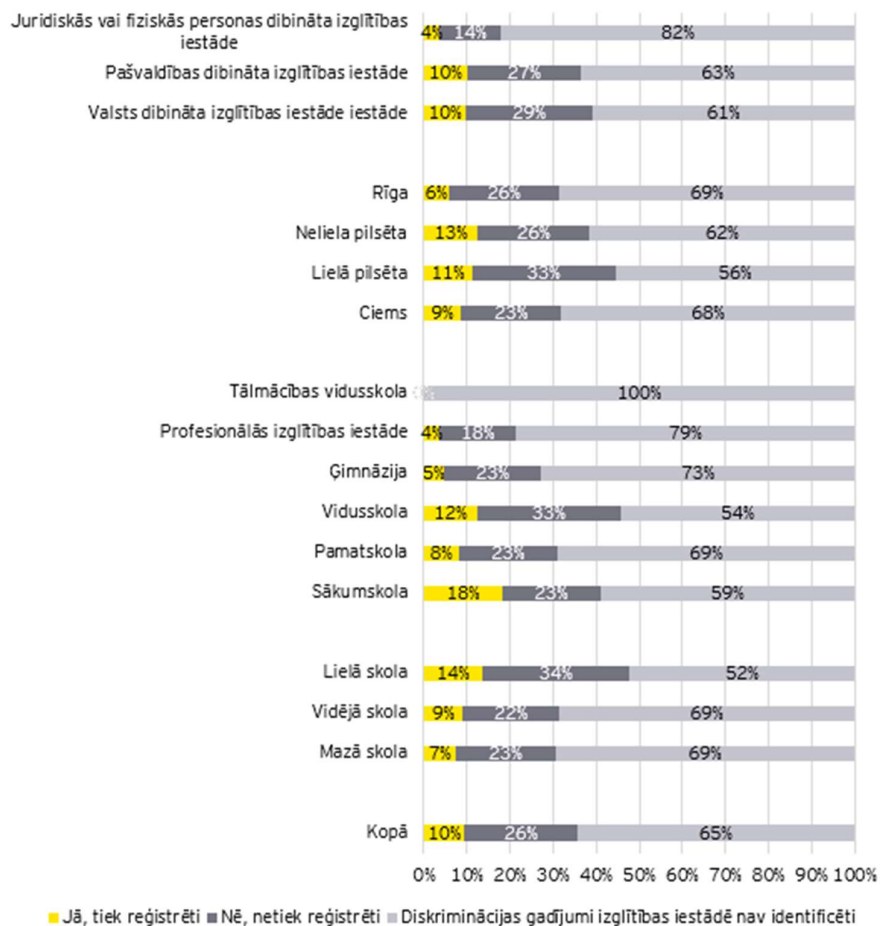
Vai Jūsu pārstāvētajā izglītības iestādē tiek reģistrēti vardarbības gadījumi dalījumā pa dažādiem vardarbības veidiem?

Ilustrācija 5. Vai Jūsu pārstāvētajā izglītības iestādē tiek reģistrēti vardarbības gadījumi dalījuma pa dažādiem vardarbības veidiem?

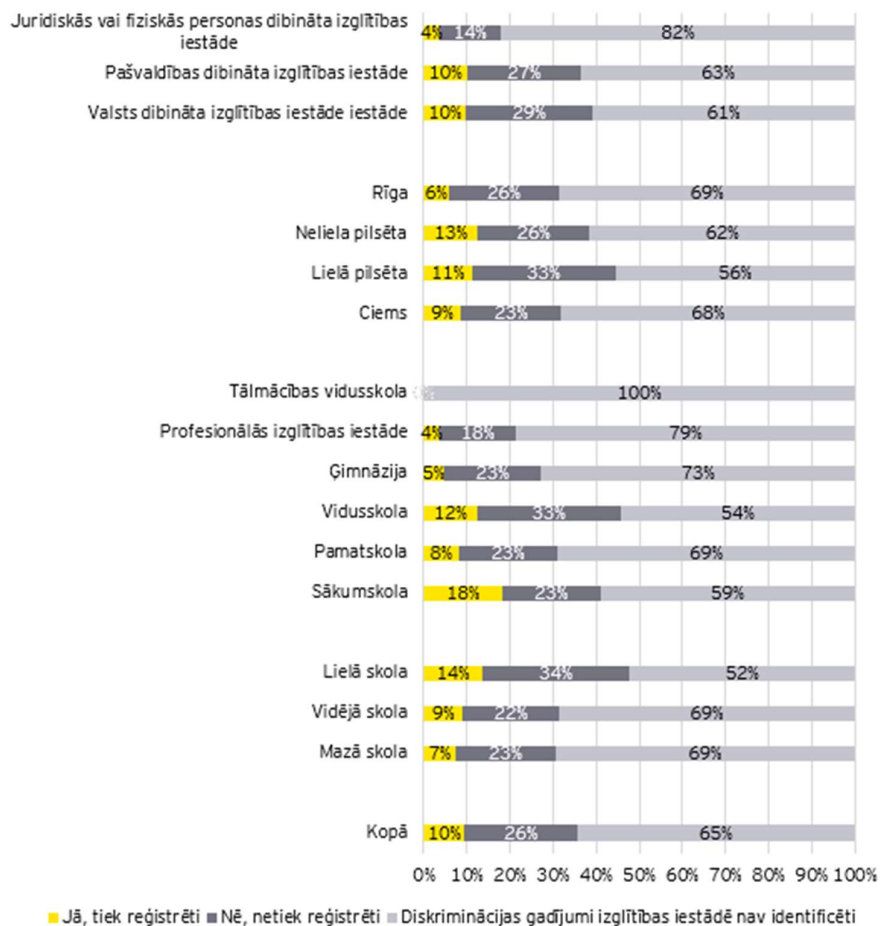
Attiecībā uz diskrimināciju, tikai 10% izglītības iestāžu norāda, ka diskriminācijas incidentus reģistrē. 26% iestāžu tos neregistrē, bet lielākā daļa izglītības iestāžu (65%) norāda, ka diskriminācijas izglītības iestādē nav. Sīkāku dalījumu pēc izglītības iestādes veida, dibinātāja vai atrašanās vietas skatīt

Vai Jūsu pārstāvētajā izglītības iestādē tiek reģistrēti diskriminācijas gadījumi?

Ilustrācija 6. Vai Jūsu pārstāvētajā izglītības iestādē tiek reģistrēti diskriminācijas gadījumi?

Vai Jūsu pārstāvētajā izglītības iestādē tiek reģistrēti diskriminācijas gadījumi?

Ilustrācija 6. Vai Jūsu pārstāvētajā izglītības iestādē tiek reģistrēti diskriminācijas gadījumi?

Nemot vērā šo statistiku, secināms, ka tikai neliela daļa izglītības iestāžu reģistrē vardarbības incidentus dalījumā pa dažādiem veidiem, kas potenciāli var liecināt par ierobežotu izpratni par vardarbības veidiem vai trūkstošu kapacitāti izglītības iestādes ietvaros detalizētas uzskaites veikšanai. Tas vienlaikus var liecināt par vienota mehānisma neesamību, kā arī - šādu informāciju izglītības iestādēm neviens nelūdz reģistrēt un apkopot. Informācijas neregistrēšana būtiski ietekmē turpmāku preventīvu darbību plānošanu. Ir izglītības iestādes, kas vardarbību neregistrē un neidentificē nemaz, kas var liecināt par nepietiekamām zināšanām vardarbību atpazīt vai vēlmi neatzīt problēmas. **Attiecībā uz diskrimināciju ir līdzīgi - vairāk kā puse izglītības iestāžu uzskata, ka viņu iestādē diskriminācija nepastāv, tas var liecināt par problēmas ignorēšanu vai nespēju diskrimināciju atpazīt.** Statistika liecina, ka lielu daļu diskriminācijas gadījumu konstatē, bet tos neregistrē, kas liecina par sistēmisku trūkumu, ierobežotu kapacitāti vai nepietiekamiem mehānismiem tās reģistrēšanai.

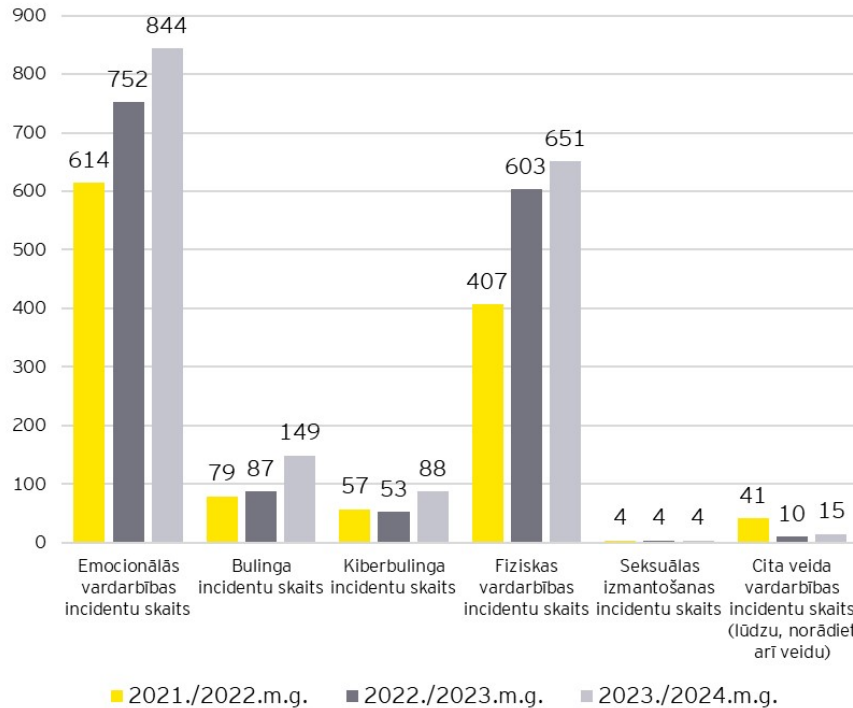
Par to, ka vardarbības un diskriminācijas incidentu izglītības iestādē nav, norāda arī vairākas izglītības iestādes Pētījuma ietvaros veiktajās intervijās, kā arī tas atspoguļojas fokusa grupās īstenotajās *SLIDO* aptaujās, kur uz jautājumu, kādi ir galvenie iemesli, kādēļ vardarbības un/vai diskriminācijas gadījumi netiek identificēti, ceturtais biežāk norādītais atbilžu variants sākumskolu, pamatskolu, vidusskolu un ģimnāziju grupās tika norādīts, ka vardarbības un diskriminācijas gadījumu izglītības iestādē nav. Profesionālo izglītības iestāžu grupās tas norādīts kā biežākais atbilžu variants. Tiek norādīts, ka iemesls, kādēļ ne vardarbības, ne diskriminācijas incidentus neregistrē nemaz un par tiem ārpus savas izglītības iestādes nerunā, ir izglītības iestādes prestiža jautājums – ja incidentu ir pārāk daudz, tas var ietekmēt izglītības iestāžu reputāciju, kā arī akreditācijas procesu.

Aptaujā atsevišķas izglītības norāda, ka ir izstrādāta sistēma vardarbības un diskriminācijas incidentu risināšanā, taču atsevišķi neuzskaita un neizdala šos gadījumus, jo galvenais ir situācijas risināt un pievērst tam uzmanību, runāt par to, nevis tērēt resursus incidentus klasificējot pēc veida.

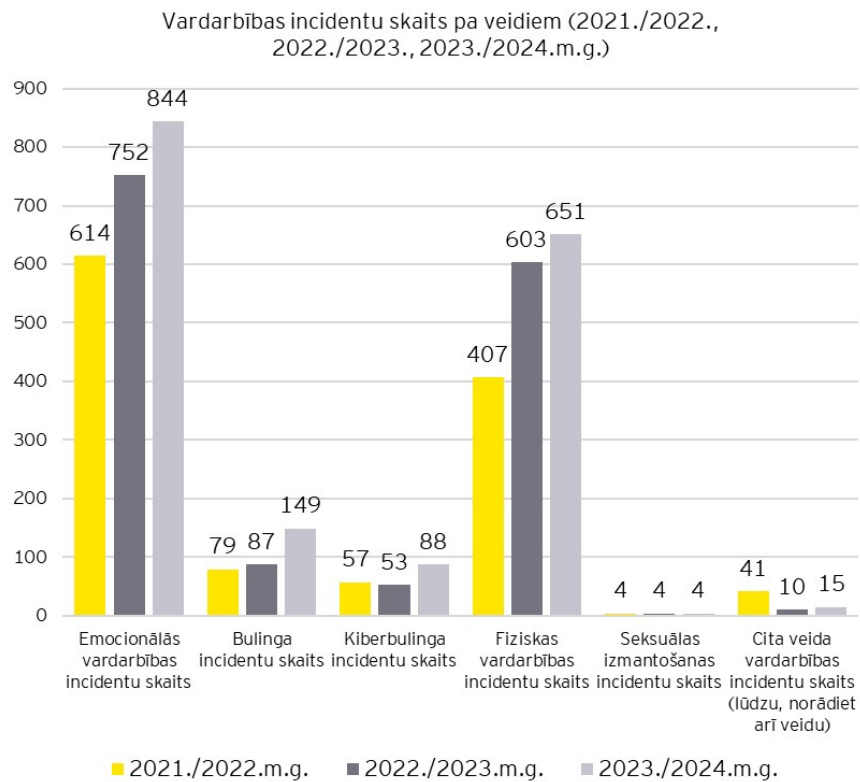
Biežāk sastopamie vardarbības un diskriminācijas veidi izglītības iestādēs

Pētījuma laikā īstenotās aptaujas ietvaros izglītības iestādēm tika lūgts norādīt biežāko vardarbības incidentu skaitu trīs mācību gadu griezumos. Visos trīs mācību gados (

Vardarbības incidentu skaits pa veidiem (2021./2022., 2022./2023., 2023./2024.m.g.)

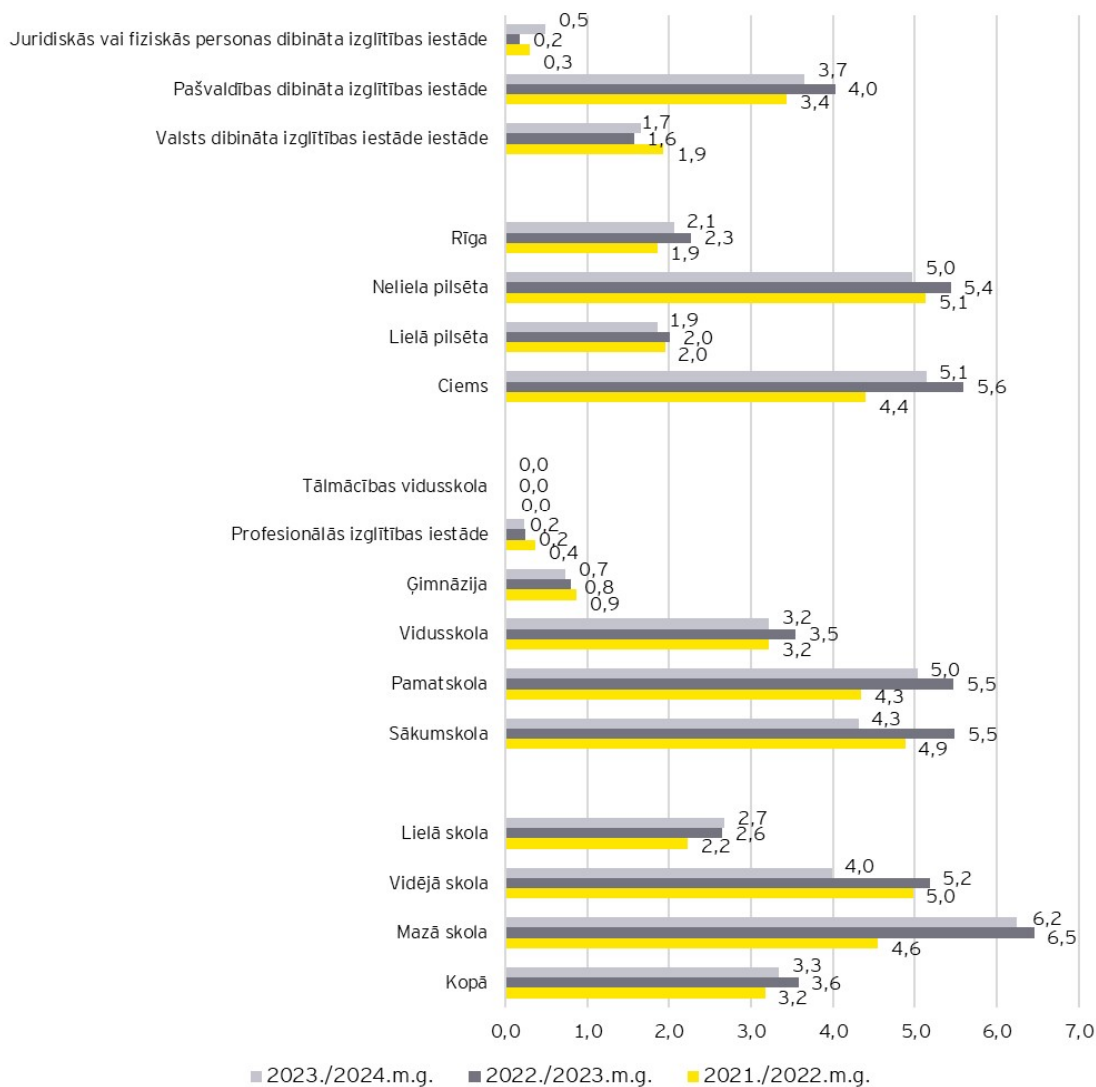
Ilustrācija 7. Vardarbības incidentu skaits pa veidiem (2021./2022., 2022./2023., 2023./2024.m.g.). tendence ir vienāda – biežākais vardarbības veids ir emocionālā vardarbība, kam seko fiziska vardarbība, bulings, kiberbulings un seksuāla izmantošana.

Ilustrācija 7. Vardarbības incidentu skaits pa veidiem (2021./2022., 2022./2023., 2023./2024.m.g.).

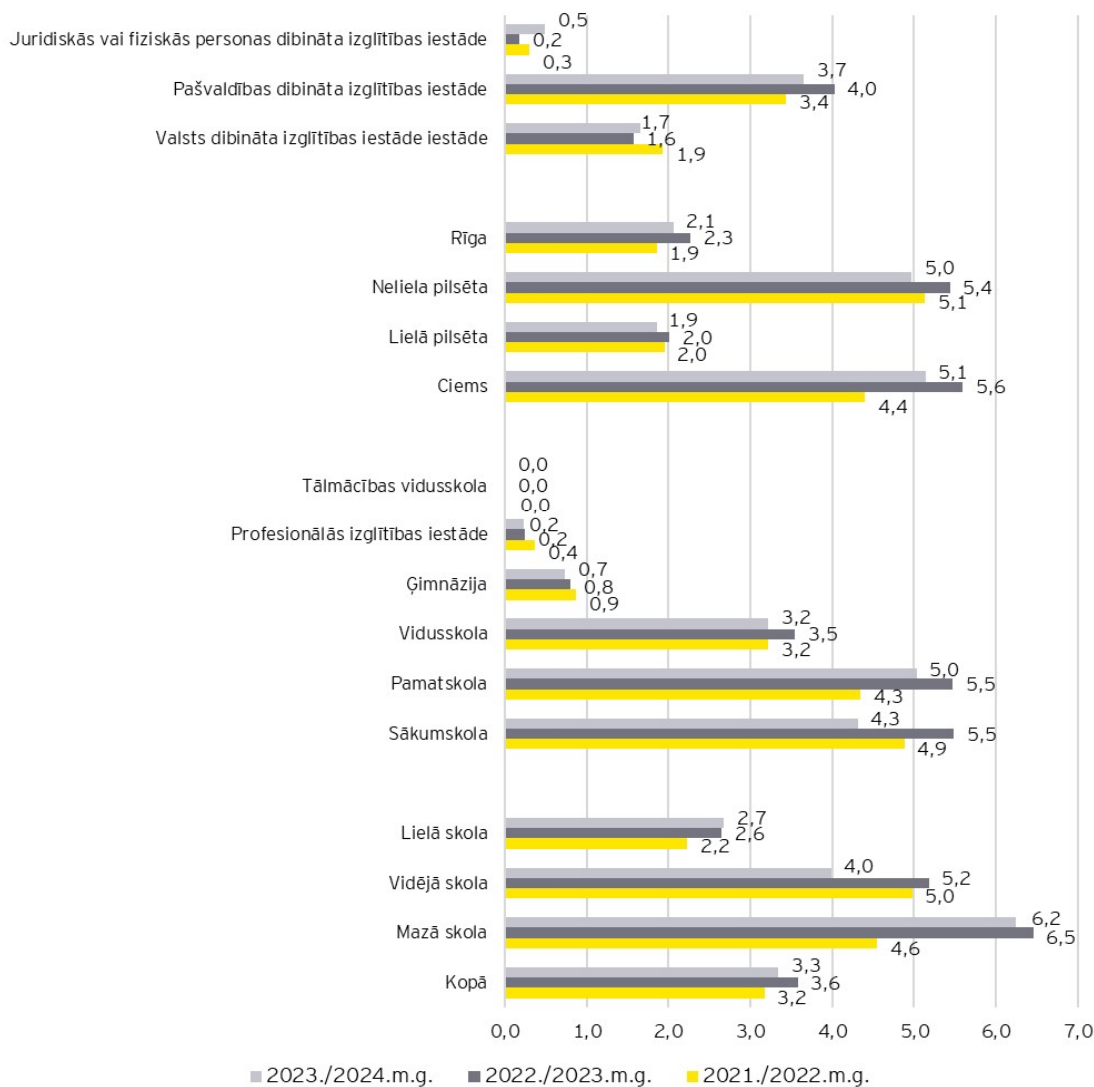
Aptaujā izglītības iestādēm arī tika lūgts norādīt precīzu vardarbības incidentu skaitu – zemāk pieejamais grafiks (

Vardarbības incidentu skaits uz 100 izglītojamajiem (2021./2022., 2022./2023., 2023./2024.m.g.)

Ilustrācija 8. Vardarbības incidentu skaits uz 100 izglītojamajiem (2021./2022., 2022./2023., 2023./2024.m.g.) atspoguļo vardarbības incidentu skaitu uz 100 izglītojamajiem – 2021./2022.mācību gadā tie kopā bija 3,2 incidenti uz 100 izglītojamajiem, 2022./2023. mācību gadā – 3,6, savukārt 2023./2024. mācību gadā – 3,3. Būtiskas atšķirības pēdējo 3 mācību gadu ietvaros netiek novērotas.

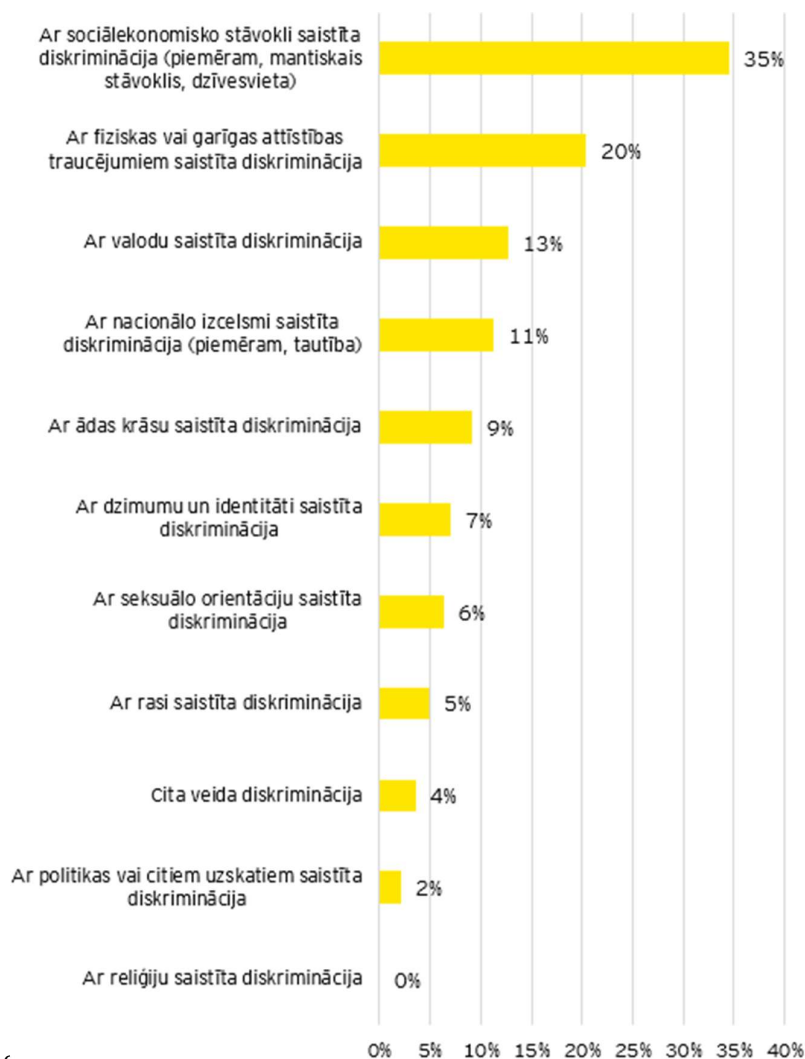
Vardarbības incidentu skaits uz 100 izglītojamajiem (2021./2022., 2022./2023., 2023./2024.m.g.)

Ilustrācija 8. Vardarbības incidentu skaits uz 100 izglītojamajiem (2021./2022., 2022./2023., 2023./2024.m.g.).

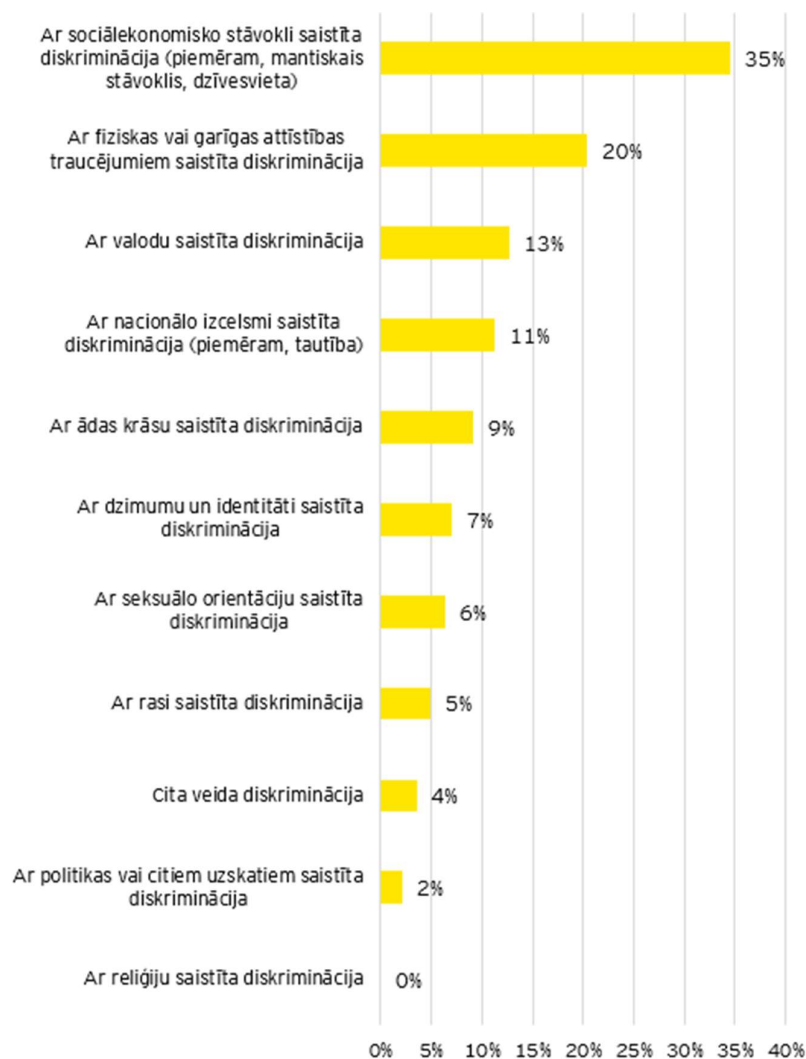
Pētījumā īstenotajās intervijās un fokusa grupās secināts, ka, lai gan diskriminācija izglītības iestādēs nav bieži novērojama vai netiek identificēta vispār, tomēr visbiežāk minētie diskriminācijas iemesli ir izglītojamo vājās sekmes, ādas krāsa, higiēna un apģērbs. Profesionālās izglītības iestādes īpaši izceļ ģimenes apstākļus kā vienu no diskriminācijas cēloņiem – piemēram, gadījumos, kad kādam izglītojamajam nav viena vai abu vecāku, viņš var kļūt par izsmiekla objektu.

Lūdzu, norādiet, kuri diskriminācijas veidi, Jūsaprāt, visbiežāk novērojami Jūsu pārstāvētajā izglītības iestādē?

Aptaujas dati (Ilustrācija 9. Lūdzu, norādiet, kuri diskriminācijas veidi, Jūsaprāt, visbiežāk novērojami Jūsu pārstāvētajā izglītības iestādē.), savukārt, norāda, ka biežāk vērojams diskriminācijas veids izglītības iestādēs ir ar sociālekonomisko stāvokli saistīta diskriminācija (piemēram, mantiskais stāvoklis, dzīvesvieta). Kā otrs biežāk norādītais iemesls ir ar fiziskas vai garīgas attīstības traucējumiem saistīta diskriminācija, bet kā trešais biežākais – ar valodu saistīta diskriminācija. Visretāk diskriminācijas iemesli saistīti ar politiku, rasi vai reliģiju. Kā cita veida diskriminācija tiek minēta izglītojamo iesaiste diskriminējošos konfliktos atbilstoši personīgajām interesēm – kontaktu veido ar tiem vienaudžiem, ar kuriem emocionāli veidojas saskarsme, tomēr citi tādos gadījumos mēdz tikt izstumti no kolektīva. Vienlaikus minēts, ka diskriminācija rodas neatbilstošu ekspektāciju gadījumos, kā arī ar vizuālo izskatu saistītos gadījumos. Vienā no atbildēm tiek minēts, ka identificēta diskriminācija bez iemesla, tomēr tas var norādīt uz izglītības iestādes pārstāvju nekompetenci atpazīt riska grupas vai diskriminācijas incidentus.

Lūdzu, norādiet, kuri diskriminācijas veidi, Jūsaprāt, visbiežāk novērojami Jūsu pārstāvētajā izglītības iestādē?

Ilustrācija 9. Lūdzu, norādiet, kuri diskriminācijas veidi, Jūsaprāt, visbiežāk novērojami Jūsu pārstāvētajā izglītības iestādē.

Aptaujā atsevišķas izglītības iestādes norāda, ka ir nepieciešamas papildu apmācības pedagogiem ne tikai par incidentu vadību, bet arī diskriminācijas un vardarbības veidu atpazīšanu. Cita izglītības iestāde aptaujā norāda, ka diskriminācijas incidentu skaits lauku apvidus izglītības iestādēs nepieaug, jo izglītojamie ir vērstāki uz sadarbību, ir ar pozitīvu skatījumu uz notiekošo sev apkārt, tomēr starp jauniešiem pieaugusi neiecietība, nesavaldība, personīgās telpas un tiesību pārprasta interpretācija.

Izglītības iestādes arī atzīmē arī diskriminējošu attieksmi no sociālo dienestu puses. Tiek minēts, ka situācijās, kad izglītības iestādes pārstāvji vērsas pēc palīdzības saistībā ar romu tautības izglītojamajiem, sociālais dienests mēdz atteikt atbalstu vai to sniedz novēloti, kas būtiski ietekmē izglītojamā iespējas saņemt nepieciešamo palīdzību laikus.

Lai arī iemesli, kas tiek minēti par to, kādēļ izglītojamie izvēlas mācības turpināt tālmācībā, ir dažādi, vairumā gadījumu tālmācības izvēle ir saistīta ar izglītojamā negatīvo pieredzi iepriekšējā izglītības iestādē, kas ir būtiski ietekmējusi psiholoģisko stāvokli (tai skaitā vardarbība un diskriminācija). Vienlaikus šo izglītības formu nereti izvēlas izglītojamie, kuri, absolvējot 9. klasi, nav spējuši nokārtot kādu no valsts pārbaudes darbiem. Šādas pieredzes rezultātā bieži vien samazinās viņu pašvērtējums un pārliecība par savām spējām. Atsevišķas izglītības iestādes norāda, ka šāda situācija var liecināt par sistēmisku diskrimināciju pret izglītojamajiem. Tālmācības izglītības iestādes papildus vērs uzmanību uz gadījumiem,

kuros diskriminējoši izturas pašu izglītojamo vecāki – visbiežāk tas izpaužas identitātes kontekstā, piemēram, kad izglītojamais sevi identificē kā pretējā dzimuma pārstāvi. Šādās situācijās vecāki mēdz būt neiecietīgi un nespēj pieņemt sava bērna identitāti, kas rada sarežģījumus un prasa nozīmīgu atbalsta darbu no izglītības iestādes puses.

Kopumā vardarbības un diskriminācijas gadījumi tālmācības vidē tiek novēroti retāk, jo izglītojamo savstarpējā tiešā saskarsme ir ierobežota. Tomēr arī šajā vidē iespējami e-vides incidenti, īpaši ņemot vērā, ka mācību process norit, izmantojot dažādas lietotnes un saziņas platformas.

Profesionālās izglītības iestādes intervijās un fokusa grupās pauž satraukumu par strauji pieaugošo izglītojamo skaitu ar paškaitējuma izpausmēm, kur ne vien izglītojamie dara pāri sev, bet rosina to darīt arī citiem. Profesionālās izglītības iestādes norāda, ka vairumā gadījumu nav skaidra rīcība šādos gadījumos, jo preventīvs skaidrojošais darbs ne vienmēr ir efektīvs un ne vienmēr ir efektīva ārējo institūciju piesaiste šādu paaugstinātu risku gadījumos.

E-vides vardarbība un diskriminācija

Pamatojoties uz Pētījumā īstenotajām intervijām un fokusa grupām, biežāk izplatītie e-vides vardarbības un diskriminācijas veidi saistāmi ar dažādām izglītojamo grupām. Tiek novēroti gadījumi, kuros izglītojamie savstarpēji apmainās ar aizskarošiem un nejaukiem attēliem un videoierakstiem, kuros attēloti gan vienaudži, gan pedagogi. Tāpat bieži novērotas arī aizskarošas un rupjas ziņas, kas vērstas pret citiem skolasbiedriem. Īpaši pēdējos gados ir pieaudzis to incidentu skaits, kas saistīti ar seksuāla un pornogrāfiska rakstura materiālu izplatīšanu. Vērojami arī gadījumi, kad izglītojamie bez atļaujas uzņem fotogrāfijas vai videoierakstus ar citiem izglītojamajiem vai pedagogiem, pēc tam šos materiālus publicējot iekšējās sarakstēs vai izplatot publiski sociālajos tīklos.

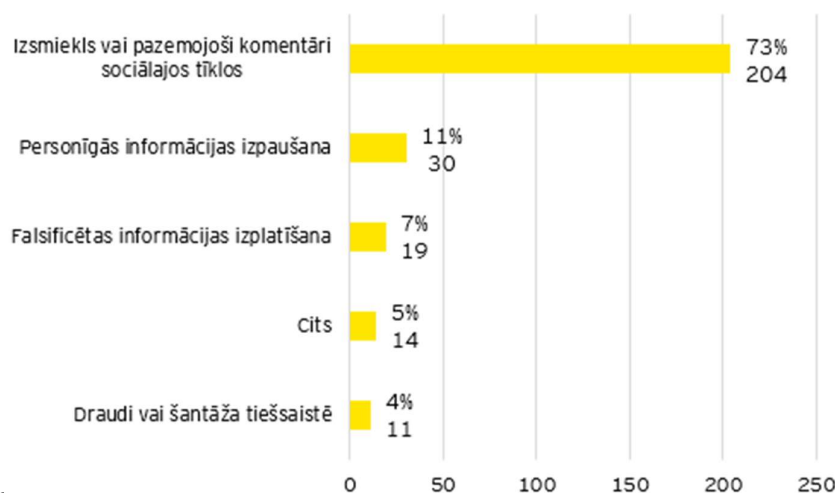
Atsevišķās izglītības iestādēs konstatēti gadījumi, kad izglītojamie veido anonīmus izglītības iestāžu profilus (visbiežāk *Instagram* platformā), kuros publicē negatīva rakstura ziņas par iestādi, tās personālu vai citiem izglītojamajiem. Šādos gadījumos izglītības iestādes cenšas, savas kompetences ietvaros, identificēt šo profilu īpašniekus un lūdz tos dzēst. Ne bieži, tomēr izskan izglītības iestāžu raizes par dažādu videospēļu atdarināšanu izglītības iestādes vidē, kas bieži vien ietver vardarbīgu rīcību pret vienaudžiem, veicinot agresīvu savstarpēju uzvedību.

Viens no būtiskiem cēloņiem e-vides vardarbībai un diskriminācijai ir tas, ka izglītojamie nereti izmanto sociālo tīklu platformas, kuras vecuma dēļ viņiem nemaz nav paredzētas. Par konkrēto platformu izvēli ir atbildīgi paši izglītojamie un viņu vecāki, savukārt izglītības iestādēm ir tiesības īstenot vienīgi preventīvo darbu, skaidrojot potenciālās sekas.

Izglītības iestāžu pārstāvji norāda, ka šīm platformām bieži trūkst efektīvu drošības mehānismu, kā rezultātā pieaug vardarbības un diskriminācijas riski e-vidē, apgrūtinot bērnu aizsardzību. Vienlaikus tiek uzsvērts, ka COVID-19 pandēmijas laikā būtiski pieauga e-vides vardarbība un diskriminācija, jo izglītojamie, ilgstoši neatrodoties sociālā vidē, zaudēja prasmes risināt savstarpējus konfliktus reālajā dzīvē.

E-vides vardarbība un diskriminācija visbiežāk sākas pamatskolas vecumā un ir vienlīdz izplatīta pamatskolās, vidusskolās un profesionālajās izglītības iestādēs. Sākumskolas posmā šādi gadījumi ir retāki, ko var skaidrot ar ierobežotu mobilo ierīču lietošanu un mazāku konfliktu skaitu šajā vecuma grupā. Tomēr daļa izglītības iestāžu joprojām norāda, ka e-vides vardarbība vai diskriminācija to vidē nav novērota, kas var liecināt par nepietiekamu izpratni par šīs vardarbības un diskriminācijas formām un izpausmēm.

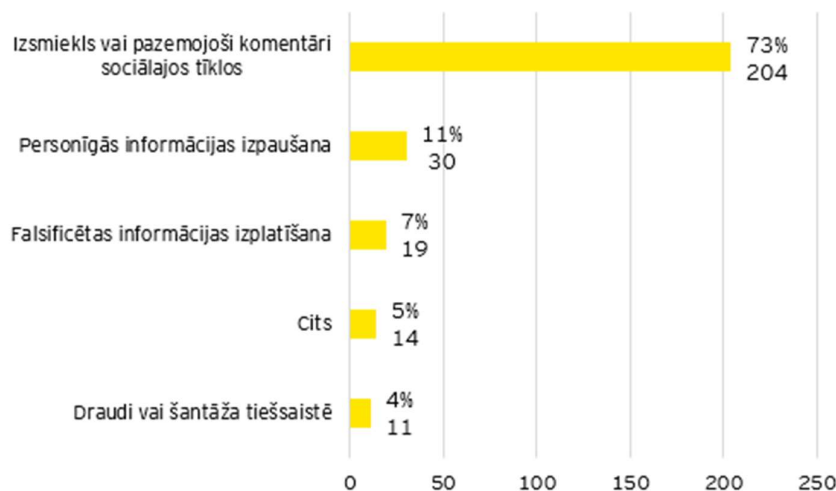
Kādi kiberbulinga veidi visbiežāk tiek fiksēti?

Veiktās aptaujas dati (

Ilustrācija 10. Kādi kiberbulinga veidi visbiežāk tiek fiksēti?) norāda uz to, ka visbiežāk e-vidē tiek fiksēts izsmiekls vai pazemojoši komentāri sociālajos tīklos. Otrs biežāk norādītais iemesls ir personīgas informācijas izpaušana (t.sk. foto un video izplatīšana bez atļaujas), trešais biežāk norādītais iemesls – falsificētas informācijas izplatīšana. Atbildot ar atbildu variantu “cits”, izglītības iestādes norāda, ka e-vidē ir gadījumi, kad izglītojamie pauž savu pārkumu pret citiem, pazemojot otru, kā arī veido privātas grupas e-vides komunikācijas kanālos, izslēdzot citus no grupas.

Kādi kiberbulinga veidi visbiežāk tiek fiksēti?

Ilustrācija 10. Kādi kiberbulinga veidi visbiežāk tiek fiksēti?

2.2. Vardarbības un diskriminācijas formas

Atbilstoši Izglītības un zinātnes ministrijas (IZM) informatīvajam ziņojumam “Par emocionālās un fiziskās vardarbības izskaušanu un nepieļaušanu izglītības iestādē, kā arī par valsts un pašvaldības institūciju sadarbību”, emocionāla un fiziska vardarbība izglītības vidē tiek īstenota dažāda veida attiecībās:

- ▶ izglītojamais -> izglītojamais;
- ▶ izglītības iestādes darbinieks -> izglītojamais;
- ▶ vecāks -> izglītojamais;
- ▶ izglītības iestādes darbinieks -> vecāks;
- ▶ vecāks -> vecāks;

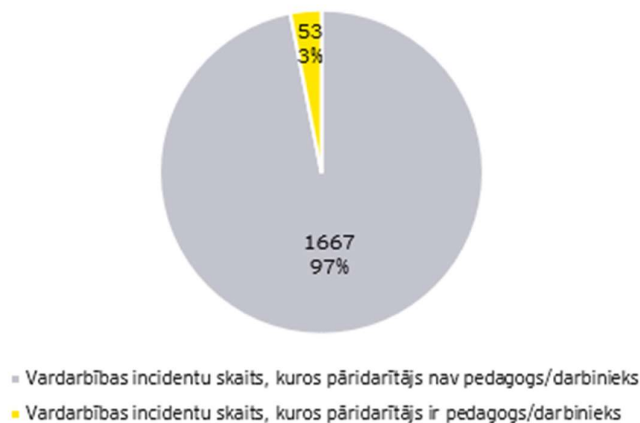
- ▶ izglītības iestādes darbinieks -> izglītības iestādes darbinieks;
- ▶ izglītojamais -> cita persona izglītības iestādes teritorijā (piemēram, personas, kas savus darba pienākumus veic izglītības iestādes teritorijā, apmeklētājs u.tml.).¹⁹

Šī Pētījuma ietvaros, atbilstoši Tehniskās specifikācijas nosacījumiem, tiek skatīta vardarbība un diskriminācija, kas vērsta pret izglītojamo, t.i. savstarpēja vardarbība/diskriminācija starp izglītojamajiem un vardarbība/diskriminācija, kas vērsta no izglītības iestādes darbinieka vai vacāka pret izglītojamo.

Arī Pētījumā īstenotajās intervijās un fokusa grupās izglītības iestāžu pārstāvjiem tika vaicāts ne vien par savstarpēju vardarbību un diskrimināciju izglītojamo starpā, bet arī par pret izglītojamo vērstu vardarbību/diskrimināciju no citām pusēm, tai skaitā no izglītības iestādes pedagogiem, klašu/grupu audzinātājiem vai tehniskā personāla. Lielākoties izglītības iestādes norāda, ka ne vardarbība, ne diskriminācija no pedagogu puses pret izglītojamajiem netiek identificēta un nereti izglītojamie situācijas pārspīlē, un pedagoga paaugstinātu balsis toni uztver kā vardarbību, tomēr, pamatojoties uz intervijās un fokusa grupās pausto, pēdējo gadu tendence ir straujais izglītojamo un viņu vecāku vardarbības pieaugums pret pedagogiem. Lai arī šāds vardarbības veids šī Pētījuma ietvaros netiek apskatīts, izglītības iestādes norāda uz izglītības iestādes personāla nespēju novērst un ierobežot vardarbību no izglītojamo un vecāku puses, kas ievērojami apgrūtina viņu darbu un rada nopietnu risku emocionālajai labsajūtai.

Aptaujas dati (Ilustrācija 11. Vardarbības incidentu skaits, kuros pāridarītājs ir pedagogs/darbinieks. norāda, ka tikai 3% no visiem vardarbības incidentiem izglītības iestādē pāridarītājs ir pedagogs vai izglītības iestādes darbinieks.

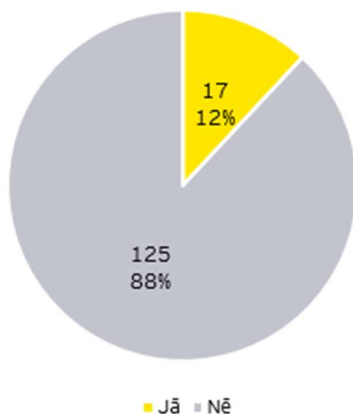
Vardarbības incidentu skaits, kuros pāridarītājs ir pedagogs / darbinieks

Ilustrācija 11. Vardarbības incidentu skaits, kuros pāridarītājs ir pedagogs/darbinieks.

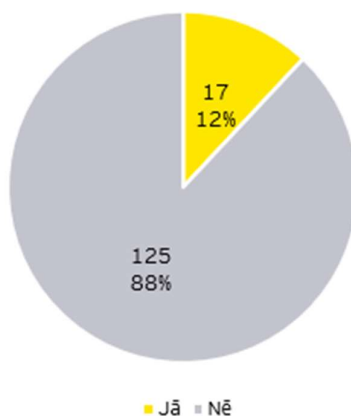
¹⁹ Informatīvais ziņojums par emocionālās un fiziskās vardarbības izskaušanu un nepieļaušanu izglītības iestādē, kā arī par valsts un pašvaldības institūciju sadarbību. Izglītības un zinātnes ministrija, 2024. Pieejams: https://tapportals.mk.gov.lv/attachments/legal_acts/document_versions/5da8b657-1a5a-405d-8ba5-face7f699029/download

Vai Jūsu pārstāvētajā izglītības iestādē ir novēroti diskriminācijas gadījumi, kas vērsti no pedagoga, atbalsta personāla, citu darbinieku puses pret izglītojamo?

Ilustrācija 12. Vai Jūsu pārstāvētajā izglītības iestādē ir novēroti diskriminācijas gadījumi, kas vērsti no pedagoga, atbalsta personāla, citu darbinieku puses pret izglītojamo?) norāda, ka 12% gadījumu ir novēroti diskriminācijas incidenti, kas vērsti no pedagoga, atbalsta personāla vai citu darbinieku puses pret izglītojamo.

Vai Jūsu pārstāvētajā izglītības iestādē ir novēroti diskriminācijas gadījumi, kas vērsti no pedagoga, atbalsta personāla, citu darbinieku puses pret izglītojamo?

Ilustrācija 12. Vai Jūsu pārstāvētajā izglītības iestādē ir novēroti diskriminācijas gadījumi, kas vērsti no pedagoga, atbalsta personāla, citu darbinieku puses pret izglītojamo?

Jāņem vērā, ka gūtie dati atspoguļo tikai izglītības iestāžu pārstāvju viedokli, tādēļ **šie dati nav vērtējami kā objektīvi un būtu nepieciešams plašāks pētījums, lai vērtētu arī pašu izglītojamo sniegtās atbildes par to, cik lielā mērā viņi jūt vardarbību/diskrimināciju no izglītības iestādes personāla puses.**

Kā būtisku faktoru intervijās un fokusa grupās izglītības iestādes norāda, ka e-vides vardarbību un diskrimināciju aprūstina arī tas, ka tā neaprobežojas tikai ar konfliktiem starp vienas izglītības iestādes izglītojamajiem, bet izpaužas plašākā mērogā. Izglītojamie bieži tiek iesaistīti konfliktos sociālajos tīklos, kas nereti pārsniedz vienas izglītības iestādes robežas – tā var izpausties starp dažādu izglītības iestāžu izglītojamajiem, padarot problēmas risināšanu sarežģītāku.

2.3. Incidentu vadības līmeņi

Vardarbības un diskriminācijas incidentu vadības pamatā kopumā ir daudzlīmeņu sistēma, kas balstās uz piecu līmeņu pieeju, sākot no izglītojamo un viņu vecāku līmeņa līdz nacionāla līmeņa vadībai. Katrs līmenis iezīmē konkrētu iesaistīto pušu atbildību un kompetenci incidentu identificēšanā, risināšanā un vadībā (

5	Nacionālais līmenis	Vadlīniju/algoritmu, prasību un mērķu definēšana, monitorings	IZM, LM, VM, BAC u.c.
4	Ārējo pušu līmenis	Incidentu risināšana savas kompetences ietvaros	Pašvaldības (t.sk. starpinstitūciju sadarbības komanda), NVO, tiesībsargājošās institūcijas (sociālie dienesti, bāriņtiesas, policija), veselības aprūpes speciālisti u.c.
3	Izglītības iestādes vadības līmenis	Incidentu pārvaldība izglītības iestādes līmenī	Direktori, direktoru vietnieki, atbalsta komandu vadītāji
2	Izglītības iestādes darbinieku līmenis	Atsevišķu incidentu identificēšana un vadība	Pedagogi, klašu audzinātāji, atbalsta personāls, tehniskie darbinieki
1	Izglītojamo un vecāku līmenis	Ziņošana, savstarpējais atbalsts, risināšana	Izglītojamie un viņu vecāki

Ilustrācija 13. Incidentu vadības līmeņi.)

5	Nacionālais līmenis	Vadlīniju/algoritmu, prasību un mērķu definēšana, monitorings	IZM, LM, VM, BAC u.c.
4	Ārējo pušu līmenis	Incidentu risināšana savas kompetences ietvaros	Pašvaldības (t.sk. starpinstitūciju sadarbības komanda), NVO, tiesībsargājošās institūcijas (sociālie dienesti, bāriņtiesas, policija), veselības aprūpes speciālisti u.c.
3	Izglītības iestādes vadības līmenis	Incidentu pārvaldība izglītības iestādes līmenī	Direktori, direktoru vietnieki, atbalsta komandu vadītāji
2	Izglītības iestādes darbinieku līmenis	Atsevišķu incidentu identificēšana un vadība	Pedagogi, klašu audzinātāji, atbalsta personāls, tehniskie darbinieki
1	Izglītojamo un vecāku līmenis	Ziņošana, savstarpējais atbalsts, risināšana	Izglītojamie un viņu vecāki

Ilustrācija 13. Incidentu vadības līmeņi.

Lai gan katrs līmenis ir definēts ar konkrētu kompetences jomu, praksē incidentu risināšana bieži prasa dinamisku sadarbību starp vairākiem līmeņiem vienlaicīgi. Piemēram, incidenta sākotnējā identifikācija izglītības iestādes darbinieku līmenī (2. līmenis) var ātri pieprasīt iesaistīties izglītības iestādes vadības (3. līmenis) un ārējo pušu (4. līmenis) pārstāvjiem. Visos līmeņos ir būtiski nodrošināt regulāru apmācību un profesionālās kompetences pilnveidi, īpaši tiem darbiniekiem, kuri ikdienā nonāk tiešā kontaktā ar izglītojamiem (2. un 3. līmenis). Tas palīdz nodrošināt atbilstošu reakciju, empātisku komunikāciju un atbalstu krīzes situācijās.

5. līmeņa izstrādātās vadlīnijas, regulējums bieži vien nosaka vispārējos rīcības principus, taču būtiski ir nodrošināt to pielāgošanu lokālā kontekstā (2. un 3. līmenī), lai tās būtu praktiski īstenojamas un efektīvas ikdienas darbā. Šāda pieeja uzsvēr nepieciešamību pēc koordinētas, starpinstitucionālās sadarbības, kurā katrs līmenis veicina preventīvu un savlaicīgu rīcību vardarbības un diskriminācijas novēršanā, kā arī veicina efektīvu incidentu risināšanu izglītības iestāžu kontekstā. Šī Pētījuma ietvaros, atbilstoši Tehniskās specifikācijas prasībām, skatīta vardarbības un diskriminācijas incidentu vadība 2. un 3. līmeņa kontekstā (izglītības iestādes kontekstā), tomēr vērtējot sadarbību arī ar 1. un 4. līmeni (sadarbība ar ārējām pusēm, kā arī izglītojamajiem un viņu vecākiem).

3. Vardarbības un diskriminācijas incidentu vadības modelis

Lai nodrošinātu sistemātisku, efektīvu un visaptverošu pieeju vardarbības un diskriminācijas incidentu pārvaldībā izglītības iestādēs, svarīgi vadīties pēc strukturēta un konkrēta incidentu vadības modeļa. Pētījuma ietvaros izmantots pielāgots Apvienoto Nāciju Izglītības, zinātnes un kultūras organizācijas²⁰ incidentu vadības modelis, kas ietver piecus būtiskus elementus. Šis modelis strukturē galvenos rīcības virzienus, kas nepieciešami incidentu atpazīšanai, novēršanai un pārvaldībai, un veido pamatu iestāžu iekšējai politikai un praksēm.

Ilustrācija 14. Vardarbības un diskriminācijas incidentu vadības modelis.

Šī Pētījuma ietvaros:

1. incidentu vadības politikas un iekšējie normatīvie akti apskata izglītības iestādes līmenī pieejamos dokumentus, kas reglamentē vardarbības un diskriminācijas incidentu atpazīšanas, ziņošanas, izmeklēšanas un risināšanas kārtību, kā arī incidentu risināšanā iesaistīto personu atbildības, rīcības soļus;
2. incidentu vadībā iesaistītās puses ietver precīza iesaistīto pušu identificēšanu un lomu sadali, iekļaujot gan izglītības iestādes darbiniekus un vadību, psihologus un sociālos pedagogus, gan ārējos sadarbības partnerus, piemēram, vecākus, pašvaldību, sociālo dienestu un tiesībsargājošo institūciju pārstāvjus;
3. zināšanu un prasmju pilnveide uzsvēr personāla profesionālo kompetenču nepieciešamību un stiprināšanu, kas ietver regulāras apmācības, praktiskos seminārus un metodiskā atbalsta pieejamību visiem iesaistītajiem;
4. informācijas un datu pārvaldība, IT rīki paredz pārdomātu informācijas un datu aprites sistēmu (ietverot IT rīku ieviešanu) incidentu dokumentēšanai, uzraudzībai un analīzei, kā arī drošu datu glabāšanu un piekļuves regulēšanu atbilstoši datu aizsardzības normām;
5. incidentu prevencijā un vadībā stratēģiski svarīgs elements ir preventīvie pasākumi, kas vērsti uz drošas un iekļaujošas vides veidošanu, ietverot gan izglītojošas aktivitātes izglītojamajiem un vecākiem, gan agrīnās intervences mehānismus un emocionālā klimata uzlabošanas pasākumus, vienlaikus nodrošinot konsekventu atbalstu incidentu gadījumā. Šis elements ietver incidentu vadības procesa izklāstu no incidenta pamanišanas līdz noslēgumam.

3.1. Incidentu vadības politikas un iekšējie normatīvie akti

Incidentu vadības politika, procesi un algoritmi Pētījuma ietvaros skatīti izglītības iestāžu līmenī atbilstoši Tehniskās specifikācijas prasībām, izvērtējot intervijās, fokusa grupās un aptaujās sniegto informāciju un datus.

²⁰ 2.1.3 Children and adolescents at risk of school violence and bullying. School Violence and Bullying. Global Status Report. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 2017, 16.lpp. Pieejams: <https://resourcecentre.savethechildren.net/pdf/246970e.pdf/>.

Vardarbības un diskriminācijas incidentu risināšanā būtiska nozīme ir skaidri definētam incidentu vadības procesam izglītības iestādes līmenī. Šim procesam jāietver gan preventīvi pasākumi, gan konkrēti soļi rīcībai dažādu incidentu gadījumos, kā arī mehānismi atbalsta sniegšanai gan cietušajiem, gan pāridarītājiem. Iekšējie noteikumi jāformulē skaidri, tie jābūt dokumentētiem un viegli pieejamiem visiem izglītības iestādes darbiniekiem, izglītojamajiem un viņu vecākiem.

Efektīvai incidentu vadībai nepieciešams noteikt arī skaidru atbildības un lomu sadalījumu, lai nodrošinātu vienotu izpratni par rīcības mehānismiem dažādās situācijās. Regulējumam jāparedz arī algoritmi sadarbībai starp izglītības iestādes pārstāvjiem un ārējām institūcijām, kā arī jāuzsver preventīvo pasākumu nozīme ikdienas darbā.

Šādi izstrādāti iekšējie normatīvie akti kalpo par pamatu efektīvai un koordinētai incidentu risināšanai. Tomēr, kā atklāj intervijās un fokusa grupās iegūtā informācija, starp izglītības iestādēm pastāv būtiskas atšķirības attiecībā uz šo procesu detalizāciju un piemērošanu. Lai gan daudzviet iekšējās kārtības noteikumos ir paredzēti konkrēti rīcības soļi, to efektivitāte lielā mērā atkarīga no izglītības iestādes iniciatīvas un izpratnes.

Situācija atšķiras arī starp dažādām pašvaldībām – daļā no tām ir izstrādātas detalizētas vadlīnijas vardarbības incidentu vadībai, bet citviet šādas pieejas trūkst. Nereti tiek novērota vienotas pieejas neesamība un nepietiekama izpratne par iekšējo normatīvo aktu pielietojumu incidentu vadībā. Tāpat intervijās norādīts, ka valsts un pašvaldību dibinātās izglītības iestādes biežāk piemēro detalizētākus un strukturētākus regulējumus, savukārt privātajās izglītības iestādēs noteikumi mēdz būt vispārīgāki un mazāk konkrēti.

Izglītības iestāžu iekšējā normatīvā regulējuma raksturojums

Intervijās un fokusa grupās Pētījuma ietvaros noskaidrots, ka visās izglītības iestādēs ir izstrādāti iekšējās kārtības noteikumi, kuri nosaka gan izglītojamo, gan pedagogu un izglītības iestādes, gan vecāku atbildības un pienākumus, t.sk. cieņpilnas uzvedības normas. Lielākoties izglītības iestāžu pārstāvji uzsver, ka iekšējās kārtības noteikumi pieejami gan papīra formātā visiem viegli pieejamā vietā, piemēram, pie ziņojuma dēļa, skolvadības sistēmā vai izglītības iestādes mājaslapā. Dažas izglītības iestādes atklāj, ka iekšējo kārtības noteikumu izmaiņu gadījumā tās informē izglītojamo vecākus. Ar iekšējās kārtības noteikumiem izglītojamajos parasti iepazīstina katra mācību gada sākumā, kā arī, iestājoties izglītības iestādē, tomēr izglītības iestāžu pārstāvji uzskata, ka ar iekšējās kārtības noteikumiem gan izglītojamie, gan viņu vecāki iepazīstas pavisam un neapzinās to saturu.

Tālmācības izglītības iestādēs pastāv *E-skola* sistēma, kurā katrs tās lietotājs (izglītojamais, tā vecāki, pedagogi un citi izglītības iestādes pārstāvji) atkārtoti piekrist izglītības iestādes iekšējiem kārtības noteikumiem katra mācību gada sākumā, kā arī pēc nepieciešamības, ja izglītības iestāde uzskata, ka nepieciešams tos aktualizēt. Visi iekšējās kārtības noteikumi, to pielikumi un citi izglītības iestādes reglamentējošie dokumenti vai atsauces uz tiem ir pieejami *E-skola* sistēmā visām pusēm.

Tomēr secināms, ka detalizācija un normatīvu pielietojums ikdienā ir atkarīgs no konkrētās izglītības iestādes iniciatīvas. Atsevišķās izglītības iestādēs ir speciāli veidoti pielikumi normatīvajiem aktiem, kur detalizēti aprakstīti rīcības soļi un vardarbības incidentu vadības posmi, nošķirot primāro, sekundāro un terciāro prevenciju, kā arī posmu, kad nepieciešama ārējo institūciju/organizāciju iesaiste. Intervijās un fokusa grupās noskaidrots, ka daļa no izglītības iestādēm izmanto BAC izstrādāto algoritmu vardarbības gadījumu risināšanai.²¹

Izglītības iestādes, kuras izmanto BAC izstrādāto algoritmu, to ir integrējušas iekšējās kārtības noteikumos vai izmanto kā atsevišķu dokumentu incidentu vadībā. Tomēr ir pašvaldības, kuras ar savu iniciatīvu radījušas izzinošu materiālu izglītības iestādēm, kas skaidro rīcību un vadlīnijas, kur vērsties pēc palīdzības vardarbības incidenta gadījumā atbilstoši incidenta smaguma pakāpei. Vienlaikus intervijās un fokusa grupās novērots, ka šo pašvaldību izglītības iestādes ir apmierinātas ar institūciju atbalstu un sniegtajām konsultācijām, kamēr citu pašvaldību, kurās nav centralizēta pieeja vardarbības incidentu vadībā, izglītības iestādes uzskata, ka sadarbību nepieciešams būtiski pilnveidot. **Būtiski uzsvērt, ka visi algoritmi, vadlīnijas, pašvaldību un izglītības iestāžu iekšējie noteikumi paredz rīcību vardarbības incidentu gadījumos, tomēr šie dokumenti nav vērsti uz diskriminācijas gadījumu vadību.**

²¹ Vardarbības gadījumu risināšanas algoritms izglītības iestādē. Bērnu aizsardzības centrs, 2024. Pieejams: <https://www.bac.gov.lv/lv/media/2613/download?attachment>.

Pastāv būtiskas atšķirības starp valsts dibinātām, pašvaldību dibinātām un juridiskās vai fiziskās personas dibinātām (privātajām) izglītības iestādēm normatīvā regulējuma detalizācijā. Pašvaldību un valsts dibinātās izglītības iestādēs visbiežāk ir izstrādātas plašākas vadlīnijas vardarbības incidentu vadībai, savukārt privātajās izglītības iestādēs regulējums mēdz būt vispārīgs un nekonkrēts. Dažkārt vērojams, ka izglītības iestādēs atsevišķa metodoloģija vardarbības un diskriminācijas incidentu risināšanā nav izstrādāta. Izglītības iestāžu pārstāvji šādu pieeju pamato ar to, ka incidentu ir maz un gan pedagogi, gan izglītības iestādes administrācija ir profesionāli un pārzina rīcības soļus, tādēļ neredz nepieciešamību speciāli radīt noteikumus. Tikai viena no Pētījumā aplūkotajām pašvaldībām ir izstrādājusi un nodrošina vienotus algoritmus, kurus izglītības iestādēm obligāti ir jāizmanto vardarbības incidentu risināšanā. Arī aptaujās atsevišķās izglītības iestādes aptaujā norāda, ka trūkst vienotas un saprotamas rīcības shēmas un sapratnes incidentu risināšanai, kas rada neskaidrības par atbildību sadalījumu un situācijām, kurās jāiesaista atbalsta personāls vai vecāki. Citas izglītības iestādes norāda, ka atbalsta grupa pastāv formāli, taču tās darbs nav koordinēts un incidentus bieži risina individuāli, bez vienotas pieejas.

Pētījumā intervētā talmācības izglītības iestāde norāda, ka iestādes iekšējās kārtības noteikumos ir stingri atrunātas atbildības gan izglītojamajiem, gan vecākiem, gan pedagogiem, gan arī citiem izglītības iestādes darbiniekiem vardarbības incidentu gadījumos. Tāpat arī norādīti konkrēti algoritmi pa soļiem, kā jārikojas vardarbības incidentu vadībā.

Kopumā secināms, ka ir izglītības iestādes, kurās a) incidentu vadība nav reglamentēta, b) incidentu vadība ir reglamentēta izglītības iestādes ietvaros (t.sk. balstoties uz valsts līmeņa izstrādātiem algoritmiem), c) incidentu vadība ir reglamentēta pašvaldības ietvaros. Šis norāda uz to, ka kopumā valstī ir decentralizēta pieeja vardarbības un diskriminācijas incidentu vadībā, šī pieeja netiek regulēta un katra izglītības iestāde veic darbības pamatojoties uz savu izpratni.

Vērojama tendence, ka ne visās izglītības iestādēs iekšējos normatīvajos dokumentos norādīta nepieciešamība veidot atbalsta komandu. Lielākoties atbalsta komanda izglītības iestādē veidojas organiski, iekļaujot to resursu, kas izglītības iestādei ir pieejams. Atsevišķās profesionālajās izglītības iestādēs nav ne atbalsta komandas, ne atbalsta personāla, taču tā vietā ar diskriminācijas un vardarbības gadījumiem nodarbojas ētikas komisijas, kuras pārstāv izglītības iestādes administrācija un citi pedagogi. Lielākoties izglītības iestādēs strādājošajiem speciālistiem, piemēram, psihologiem, sociālajiem pedagogiem un citiem atbalsta personāla darbiniekiem, ir viņu darbību reglamentējošie noteikumi – formas, kā jāreģistrē pārrunas ar izglītojamajiem, vecākiem, informācijas apstrādes metodoloģija u.c. Tas nodrošina vispārīgu ietvaru profesionālajai darbībai, tomēr, kā atzīst speciālisti intervijās un fokusa grupās, nereti šie noteikumi nav specifiski pielāgoti izglītības iestādēm un to incidentu vadībai.

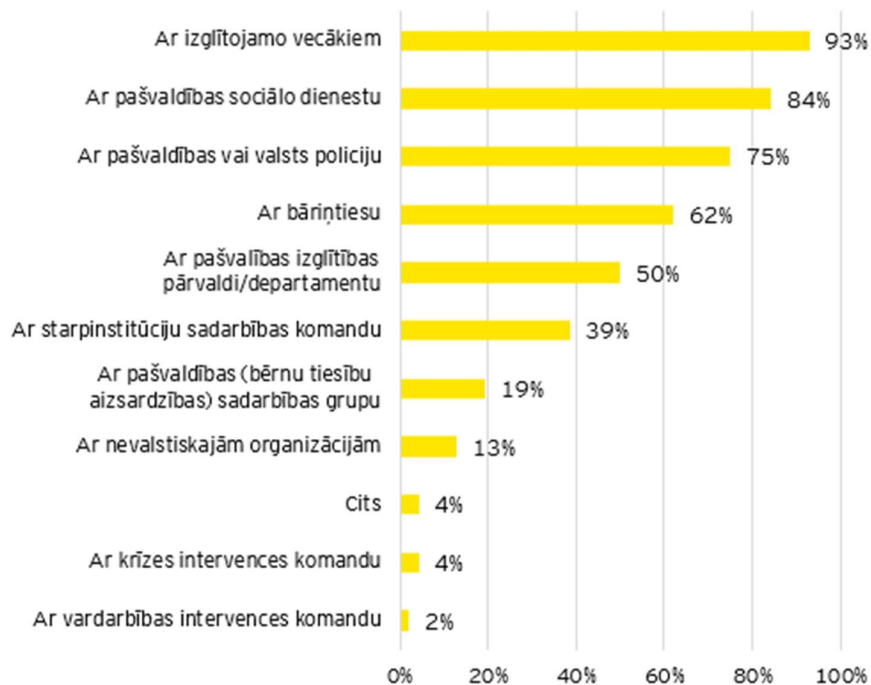
Ņemot vērā, ka ir izglītības iestādes, kuras norāda, ka vardarbības/diskriminācijas incidenti izglītības iestādē nenotiek, var secināt, ka lielā daļā gadījumu šajās izglītības iestādēs nav izstrādāti detalizēti incidentu vadības noteikumi, nav noteiktas atbildīgās puses un to atbildības. Vienlaikus šāds apgalvojums var būt saistīts ar incidentu nepietiekamu dokumentēšanu, nepietiekamu izpratni par vardarbības definīcijām, ar izglītojamo vai vecāku neziņu par iespējām ziņot par šādiem incidentiem, ar atbalsta personāla trūkumu.

3.2. Incidentu vadībā iesaistītās puses

Kā minēts ziņojuma 2.3. nodaļā, vardarbības un diskriminācijas incidentu vadībā izglītības iestādēs iesaistās dažādas puses – ja incidents tiek risināts izglītības iestādes mērogā, sadarbība notiek starp izglītības iestādi, izglītojamajiem un viņu vecākiem/aizbildņiem. Atsevišķos gadījumos incidenta vadības procesā var tikt iesaistītas puses ārpus izglītības iestādes.

Pētījumā īstenotajā aptaujā izglītības iestādēm tika lūgts norādīt, ar kurām iesaistītajām pusēm pārstāvētā izglītības iestāde sadarbojas vardarbības/diskriminācijas incidentu risināšanā (

Lūdzu, atzīmējiet, ar kurām iesaistītajām pusēm Jūsu pārstāvētā izglītības iestāde sadarbojas vardarbības/diskriminācijas gadījumu risināšanā!

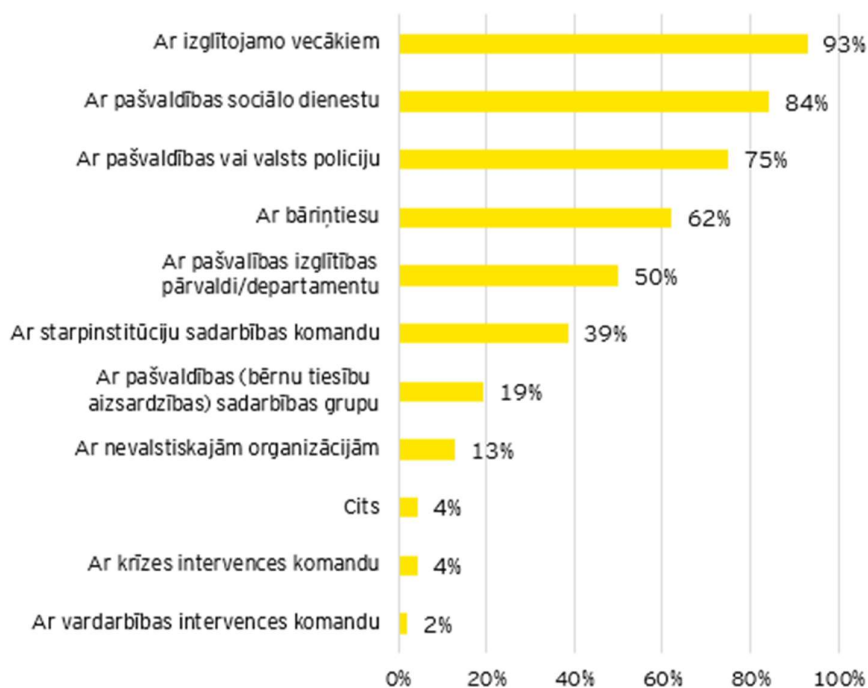

Ilustrācija 15. Lūdzu, atzīmējiet, ar kurām iesaistītajām pusēm Jūsu pārstāvētā izglītības iestāde sadarbojas vardarbības/diskriminācijas gadījumu risināšanā!). Visbiežāk izglītības iestādes sadarbojas ar izglītojamo vecākiem (93% aptaujāto izglītības iestāžu), ar pašvaldības sociālo dienestu (84%), ar pašvaldības vai Valsts policiju (turpmāk – VP) (75%), bāriņtiesu (62%), arī pašvaldības izglītības pārvaldi (50%). Retāk sadarbība tiek īstenota ar krīzes intervences komandu²² un vardarbības intervences komandu.²³ Kā citas puses, ar kurām tiek veikta sadarbība, norādītas Izglītības kvalitātes valsts dienests (turpmāk - IKVD) un Ieslodzījumu vietu pārvaldes Resocializācijas daļa.

²² Speciāli apmācīta BAC profesionāļu grupa psiholoģiskās palīdzības sniegšanai krīzes situācijās. Tā var sniegt operatīvu psiholoģisko palīdzību īpaši smagu negadījumu vai traģēdiju reizēs.

²³ Speciāli apmācīta BAC profesionāļu grupa, kas iesaistās smagu gadījumu risināšanā izglītības iestādē, kā arī palīdz izglītības iestādē iedzīvīnāt uzvedības un vardarbības atpazīšanas instrumentus. Uzņemas konkrētā gadījuma vadību, nodrošinot starpinstitucionālo sadarbību vardarbības gadījumu risināšanā izglītības iestādē.

Lūdzu, atzīmējiet, ar kurām iesaistītajām pusēm Jūsu pārstāvētā izglītības iestāde sadarbojas vardarbības/diskriminācijas gadījumu risināšanā!

Ilustrācija 15. Lūdzu, atzīmējiet, ar kurām iesaistītajām pusēm Jūsu pārstāvētā izglītības iestāde sadarbojas vardarbības/diskriminācijas gadījumu risināšanā!

3.2.1. Incidentu vadībā iesaistītās puses izglītības iestādes ietvaros

Šajā nodaļā aplūkota izglītības iestādes iekšējā sadarbība vardarbības un diskriminācijas incidentu pārvaldībā, iesaistot iestādes vadību, direktora vietniekus, atbalsta personālu, pedagogus un tehniskos darbiniekus. Vienlaikus tiks skatīta arī pašu izglītojamo un viņu vecāku iesaiste, ņemot vērā, ka veiksmīga vardarbības un diskriminācijas incidentu risināšana izglītības iestādes ietvaros balstās uz ciešu sadarbību starp trīs pusēm – izglītības iestādes personālu, izglītojamo (cietušo vai pāridarītāju) un viņa vecākiem.

Incidentu vadība no izglītības iestādes puses – izglītības iestādes administrācija, pedagogi un atbalsta personāls

Izglītības iestādēm ir svarīga loma drošas vides nodrošināšanā, tomēr resursu trūkums apgrūtina efektīvu incidentu vadību un preventīvo pasākumu īstenošanu. Daudzās iestādēs trūkst atbalsta personāla, piemēram, sociālo pedagogu un psihologu, kas bieži strādā nepilnu slodzi vai vairākās iestādēs, ierobežojot pieejamību un iespējas nodrošināt pastāvīgu atbalstu izglītojamajiem. Nepietiekama cilvēkresursu sadale un informācijas apmaiņas trūkums starp pedagogiem, administrāciju un atbalsta personālu var novest pie sadrumstalotas pieejas un novēlotiem risinājumiem. Rezultātā preventīvie pasākumi tiek atstāti novārtā, un izglītības iestādes vairāk koncentrējas uz jau notikušo incidentu risināšanu.

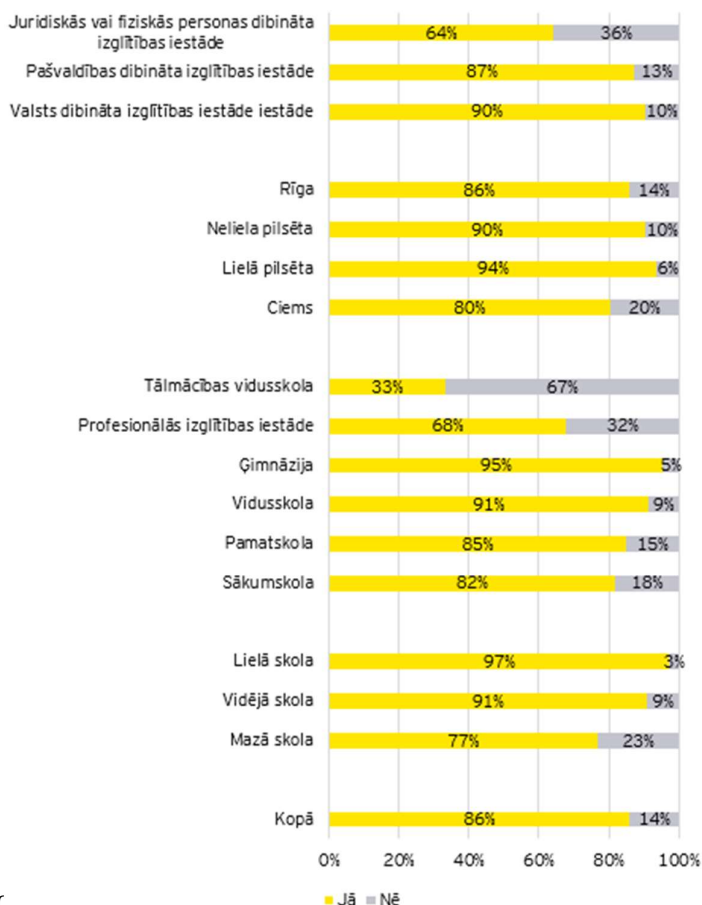
Lai vardarbības un diskriminācijas incidentus atpazītu un atbilstoši vadītu, katrā izglītības iestādē ir jābūt personālam, kura pienākumos tiek noteikta šī atbildība. Izglītības iestādēm ir nepieciešamas atbalsta komandas, kas ietver sociālos pedagogus, psihologus, izglītības iestādes māsas, speciālos pedagogus un citus speciālistus. Tomēr šobrīd vērojams atbalsta personāla trūkums gan vakanču pieejamības, gan slodžu ziņā – ir iestādes, kurās atbalsta personāla nav nemaz, un tādēļ gan ar prevenciju, gan incidentu vadību strādā izglītības iestādes administrācija. Citviet atbalsta komanda ir tikai daļēji nokomplektēta, kas ierobežo tās spēju nodrošināt pilnvērtīgu palīdzību. Atbalsta personāla neesamība rada papildu slogu administrācijai un pedagogiem, kuriem bieži jāreaģē uz situācijām, kas jau ir kļuvušas nopietnas, jo preventīvajiem pasākumiem neatliek ne laika, ne resursu.

Lai arī lielā daļā izglītības iestāžu atbalsta personāls vismaz daļējā slodzē ir pieejams, ne vienmēr ir oficiāli izveidotas atbalsta komandas ar skaidri definētām atbildībām vardarbības un diskriminācijas prevencijā, kā arī incidentu vadībā. Vairumā gadījumu izglītības iestādēs atbalsta komanda incidenta gadījumā izveidojas automātiski, iesaistoties atbalsta personālam, klases/grupas audzinātājiem un iesaistītajiem pedagogiem. Tas var radīt neefektīvu lomu un atbildību sadalījumu, jo bieži vien atbildība par incidentiem tiek novirzīta tikai uz atbalsta personālu, kamēr pedagogi un klases/grupas audzinātāji var izvairīties no iesaistes.

Būtiska problēma ir neatbilstošs slodzes aprēķins atbalsta personālam. To parasti nosaka, balstoties uz izglītojamo skaitu, neņemot vērā specifiskās vajadzības, piemēram, cik daudz izglītojamo ir ar uzvedības traucējumiem, emocionālām grūtībām vai citām sarežģītām situācijām. Tā rezultātā izglītības iestādēs ar lielu skaitu izglītojamo, kuriem nepieciešams individuāls atbalsts, speciālistiem ir nesamērīgi liela slodze un bieži jāaprobežojas ar krīžu risināšanu, bet ne ilgtermiņa darbu pie problēmu cēloņiem.

Pētījuma laikā intervētajā tālmācības izglītības iestādē darbojas atbalsta komanda, kas ietver sociālo pedagogu, psihologu un karjeras konsultantu. Šī komanda sniedz izglītojamajiem gan emocionālu, gan praktisku atbalstu, palīdzot risināt dažādus izaicinājumus, kas var ietekmēt viņu mācību procesu un personīgo attīstību.

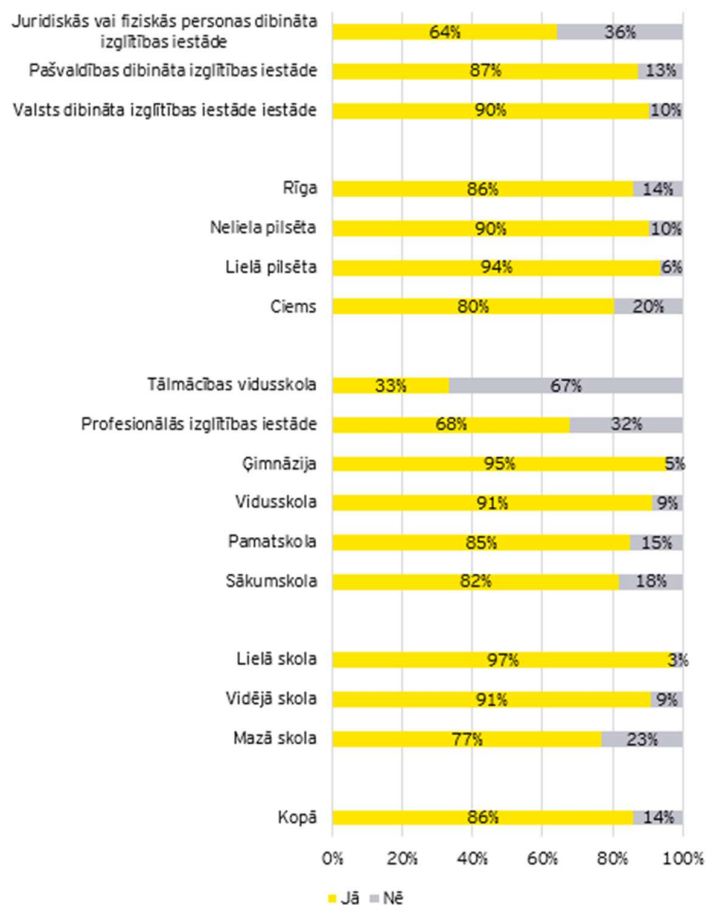
Vai Jūsu pārstāvētajā izglītības iestādē ir pārstāvis, kura pienākums ir sniegt atbalstu izglītojamajiem diskriminācijas un/vai vardarbības incidentu gadījumā?

Aptaujas dati (

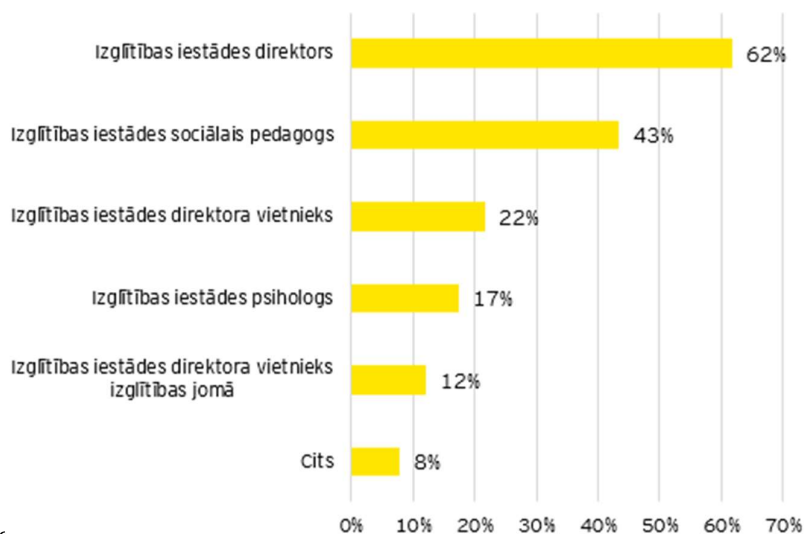
Ilustrācija 16. Vai Jūsu pārstāvētajā izglītības iestādē ir pārstāvis, kura pienākums ir sniegt atbalstu izglītojamajiem diskriminācijas un/vai vardarbības incidentu gadījumā?) liecina, ka 86% no aptaujātajām izglītības iestādēm ir pārstāvis, kura pienākums ir sniegt atbalstu izglītojamajiem vardarbības vai diskriminācijas incidentu gadījumos, turpretim 14% aptaujāto izglītības iestāžu nav šādu pārstāvju.

Vai Jūsu pārstāvētajā izglītības iestādē ir pārstāvis, kura pienākums ir sniegt atbalstu izglītojamajiem diskriminācijas un/vai vardarbības incidentu gadījumā?

Ilustrācija 16. Vai Jūsu pārstāvētajā izglītības iestādē ir pārstāvis, kura pienākums ir sniegt atbalstu izglītojamajiem diskriminācijas un/vai vardarbības incidentu gadījumā?

Kura persona Jūsu pārstāvētajā iestādē atbild par vardarbības un/vai diskriminācijas gadījumu vadību?

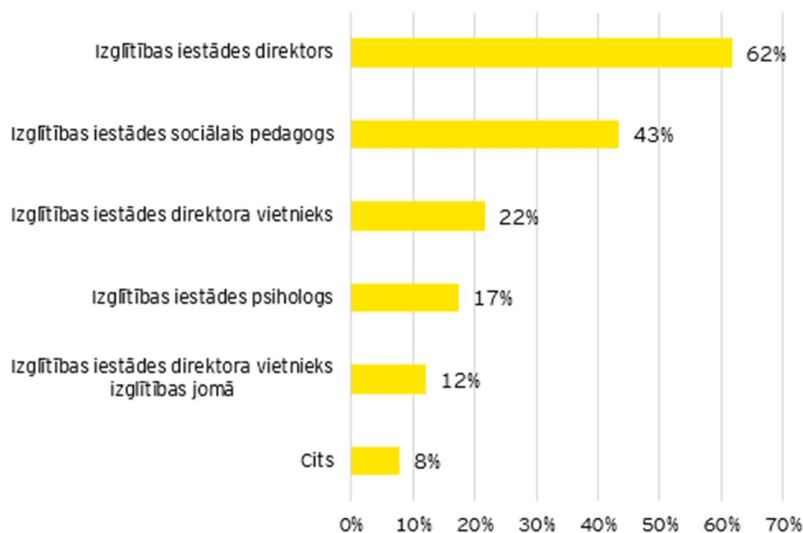

Uz jautājumu (

Ilustrācija 17. Kura persona Jūsu pārstāvētajā izglītības iestādē atbild par vardarbības un/vai diskriminācijas gadījumu vadību?) par to, kura persona izglītības iestādē atbild par vardarbības un diskriminācijas gadījumu vadību, biežāk norādītā atbilde ir izglītības iestādes direktors, kam seko sociālais pedagogs un direktora vietnieks. Tiek norādītas arī citas atbildīgās puses/personas – izglītības iestādes audzināšanas komisija, KiVa²⁴ komandas vadītājs, izglītības iestādes direktora speciāli nozīmēta atbildīgā persona, Resocializācijas daļa, logopēds, klases/grupas audzinātājs, bērnu aizsardzības speciālists. Vairākas atbildes norāda, ka par incidentu vadību atbild komanda, bet ne viena persona, kas var liecināt par to, ka izglītības iestādē nav noteikts viens atbildīgais par lēmumu pieņemšanu.

Aptaujā papildus tiek minēts, ka atbalsta personālam ir jāstrādā komandā, bet ne jāpieņem individuāli lēmumi, kā arī būtiski, lai izglītības iestādes vadītājam ir skaidra izpratne par atbalsta personāla pienākumiem un atbildībām, lai veidotu caurspīdīgu sadarbības procesu.

Kura persona Jūsu pārstāvētajā iestādē atbild par vardarbības un/vai diskriminācijas gadījumu vadību?

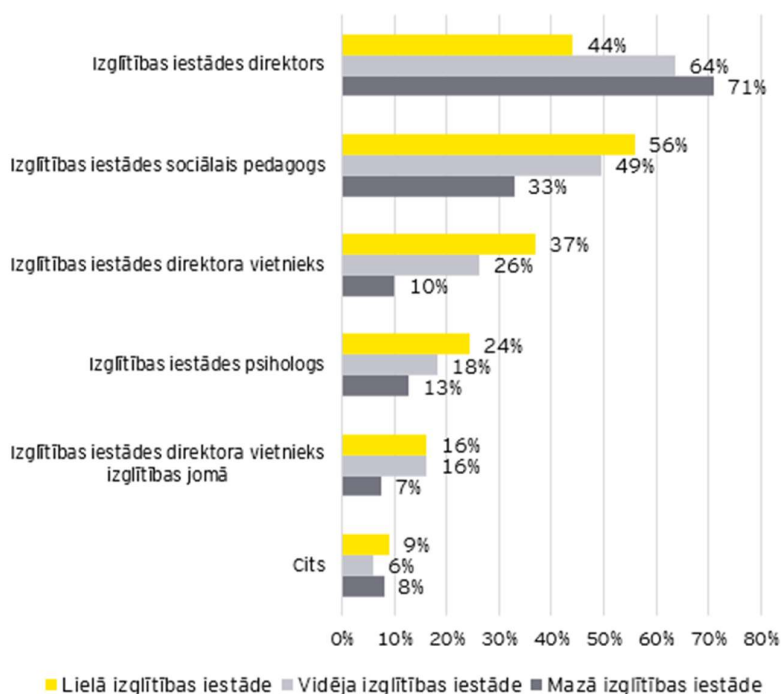

Ilustrācija 17. Kura persona Jūsu pārstāvētajā izglītības iestādē atbild par vardarbības un/vai diskriminācijas

²⁴ Pierādījumos un pētījumos balstīta anti-bulinga programma, kas ir izstrādāta Somijā, Turku Universitātē

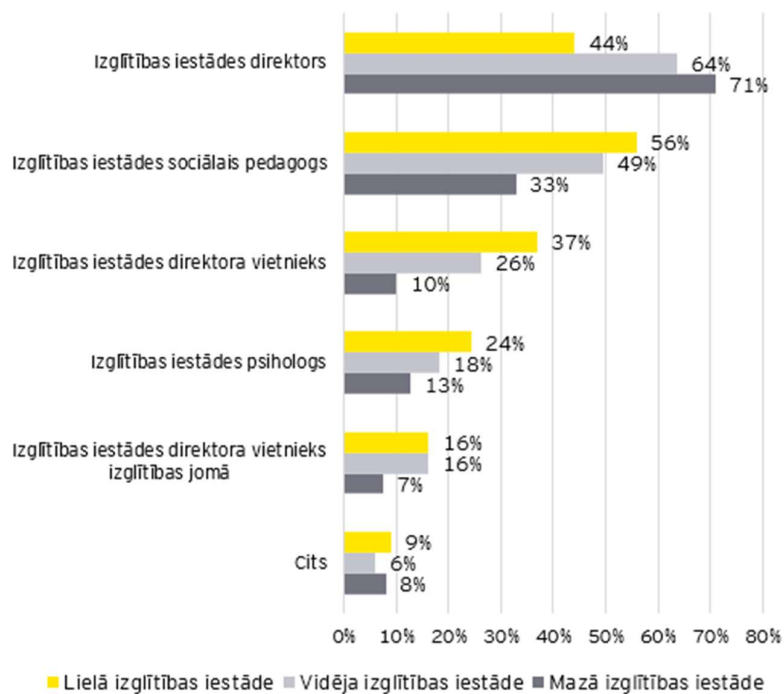
gadījumu vadību?

Šis aptaujas jautājums Pētījumā tika padziļināti skatīts izglītības iestādes lieluma kontekstā (Kura persona Jūsu pārstāvētajā iestādē atbild par vardarbības un/vai diskriminācijas gadījumu vadību?)

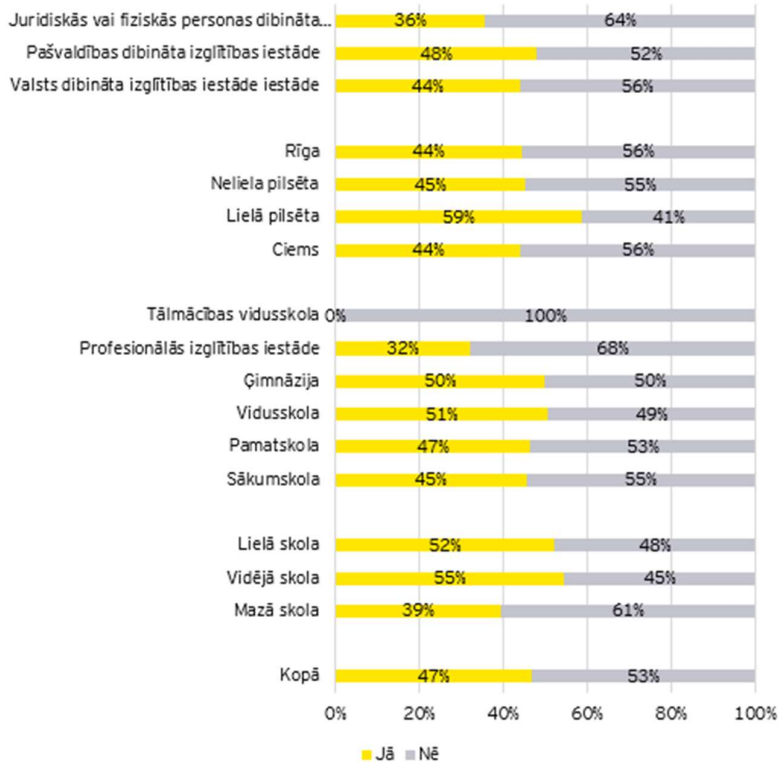
Ilustrācija 18. Kura persona Jūru pārstāvētajā izglītības iestādē atbild par vardarbības un/vai diskriminācijas gadījumu vadību?) – secināms, ka lielu izglītības iestāžu kontekstā visbiežāk atbildību par incidentu vadību uzņemas sociālais pedagogs un tikai tad iesaistās direktors un viņa vietnieki. Vidējās un mazajās izglītības iestādēs par incidentu vadību primāri atbild izglītības iestādes direktors. Šāda statistika potenciāli liecina par to, ka vidējās un mazajās izglītības iestādēs ne vienmēr ir atbalsta personāls, tādēļ atbildību par incidentu vadību automātiski jāuzņemas izglītības iestādes direktoram.

Kura persona Jūsu pārstāvētajā iestādē atbild par vardarbības un/vai diskriminācijas gadījumu vadību?

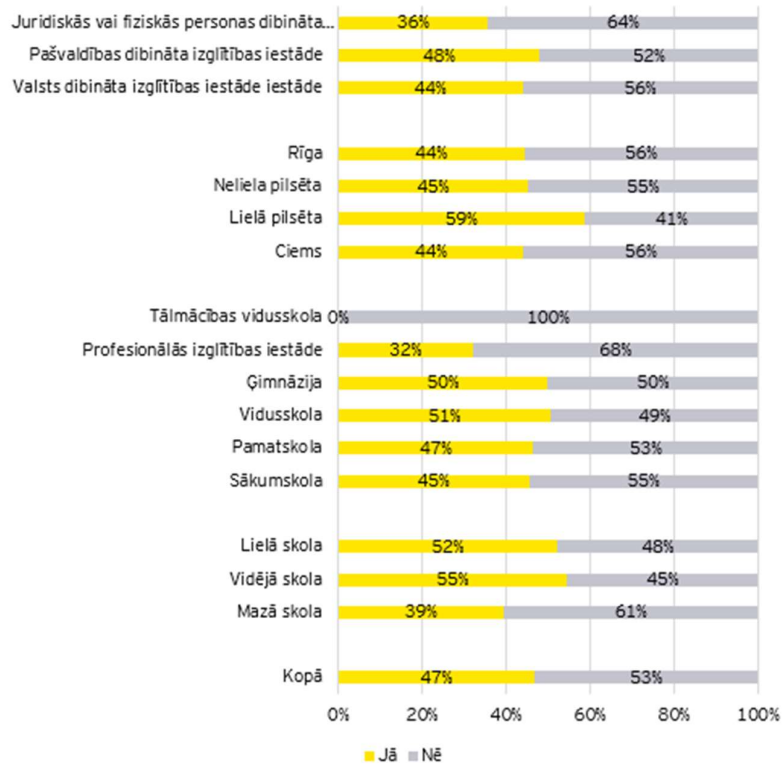
Ilustrācija 18. Kura persona Jūru pārstāvētajā izglītības iestādē atbild par vardarbības un/vai diskriminācijas gadījumu vadību?

Vai Jūsu pārstāvētajā izglītības iestādē ir izveidota Krīzes/Prevencijas komanda (komanda ar izglītības iestādes vadības pārstāvju, klases audzinātāju un citu speciālistu pārstāvniecību)?

Ilustrācija 19. Vai Jūsu pārstāvētajā izglītības iestādē ir izveidota Krīzes/Prevencijas komanda (komanda ar izglītības iestādes vadības pārstāvju, klases audzinātāju un citu speciālistu pārstāvniecību)? – 53% izglītības iestāžu norāda, ka izglītības iestādē nav izveidota krīzes/prevencijas komanda ar izglītības iestādes vadības pārstāvju, klases/grupas audzinātāju un citu speciālistu pārstāvniecību. Visbiežāk krīzes/prevencijas komanda nav izveidota mazajās izglītības iestādēs, profesionālajās izglītības iestādēs un privātajās izglītības iestādēs. No aptaujātajām tālmācības izglītības iestādēm nevienā nav izveidota krīzes/prevencijas komanda.

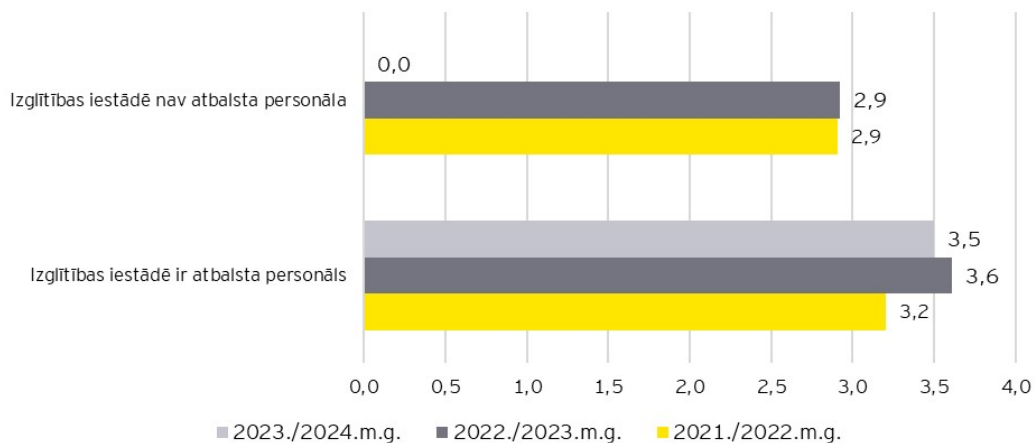
Vai Jūsu pārstāvētajā izglītības iestādē ir izveidota Krīzes/Prevencijas komanda (komanda ar izglītības iestādes vadības pārstāvju, klases audzinātāju un citu speciālistu pārstāvniecību)?

Ilustrācija 19. Vai Jūsu pārstāvētajā izglītības iestādē ir izveidota Krīzes/Prevencijas komanda (komanda ar izglītības iestādes vadības pārstāvju, klases audzinātāju un citu speciālistu pārstāvniecību)?

Pētījumā tika analizēta korelācija starp atbalsta personāla esamību/neesamību un vardarbības incidentu skaitu. Dati

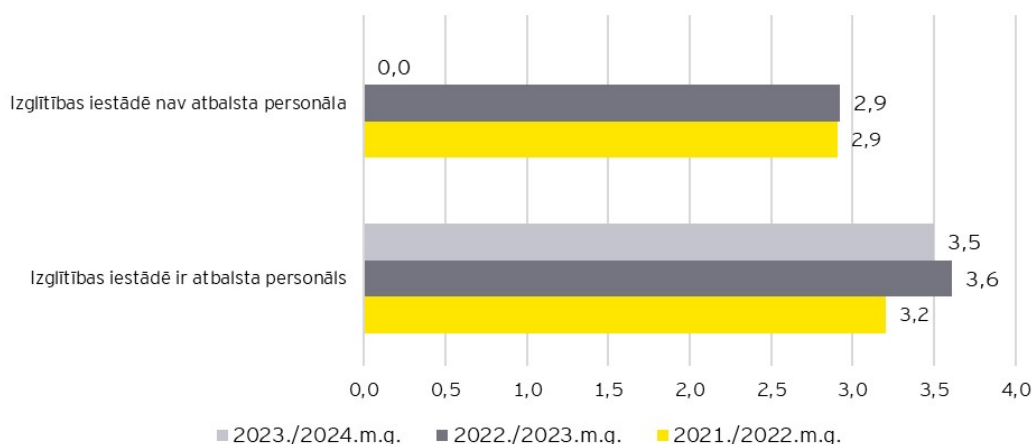
Vardarbības incidentu skaits uz 100 izglītojamajiem (2021./2022., 2022./2023., 2023./2024. m.g.)

Ilustrācija 20. Vardarbības incidentu skaits uz 100 izglītojamajiem (2021./2022., 2022./2023., 2023./2024. m.g.) liecina, ka izglītības iestādēs, kurās ir atbalsta personāls, tiek reģistrēts lielāks vardarbības incidentu skaits nekā iestādēs, kur atbalsta personāla nav. Šie dati, visticamāk, neliecina par lielāku vardarbības izplatību iestādēs ar atbalsta personālu, bet gan par efektīvāku incidentu

identificēšanu un reģistrēšanu. Atbalsta personāla (piemēram, psihologu, sociālo pedagogu) klātbūtne iestādē var veicināt par labāku izglītojamo uzraudzību un lielāku iespēju, ka vardarbības gadījumi tiek pamanīti un oficiāli reģistrēti. Savukārt iestādēs bez šāda personāla daļa incidentu visticamāk paliek nepamanīti vai netiek reģistrēti kapacitātes trūkuma dēļ.

Vardarbības incidentu skaits uz 100 izglītojamajiem (2021./2022., 2022./2023., 2023./2024. m.g.)

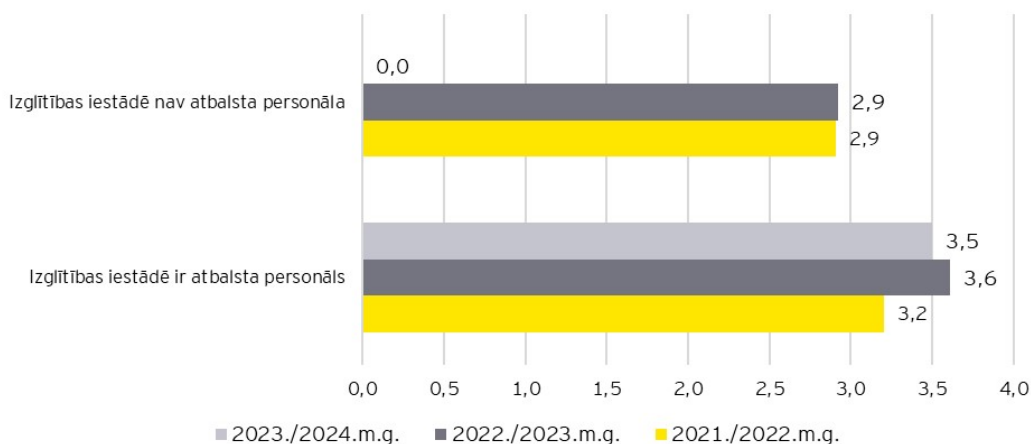

Dati

Ilustrācija 20. Vardarbības incidentu skaits uz 100 izglītojamajiem (2021./2022., 2022./2023., 2023./2024. m.g.). par 2023./2024. mācību gadu rāda, ka vardarbības incidentu skaits uz 100 izglītojamajiem ir 0 – izglītības iestādēs, kurās nav atbalsta personāla, šajā mācību gadā nav reģistrējušas nevienu vardarbības incidentu. Tas liecina par to, ka **izglītības iestādēs nereti vardarbību neregistrē, ja iestādē nav par to atbildīgās personas, tādēļ veidojas ilūzija, ka vardarbības nav.**

Kopumā secināms, ka augstāks reģistrēto incidentu skaits liecina par lielāku izglītības iestādes kapacitāti reaģēt un risināt vardarbības gadījumus, bet ne par paaugstinātu vardarbību izglītības iestādē.

Vardarbības incidentu skaits uz 100 izglītojamajiem (2021./2022., 2022./2023., 2023./2024. m.g.)

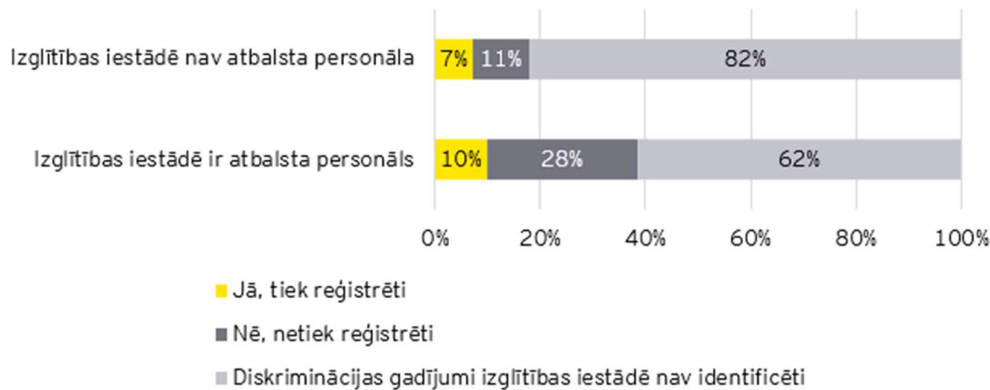

Ilustrācija 20. Vardarbības incidentu skaits uz 100 izglītojamajiem (2021./2022., 2022./2023., 2023./2024. m.g.).

Līdzīgi dati tika analizēti diskriminācijas kontekstā – datus tika analizēts tas, vai atbalsta personāla esamība/neesamība ietekmē to, vai izglītības iestādē tiek reģistrēti diskriminācijas gadījumi, kā arī – vai tie vispār tiek konstatēti.

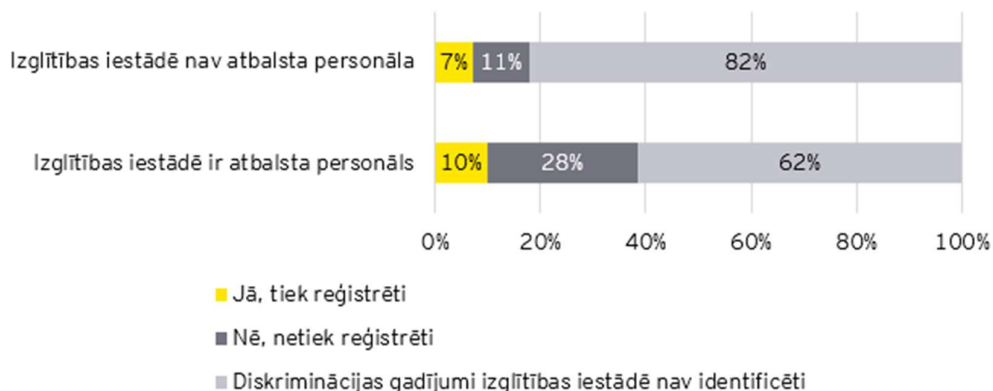
Dati

Vai Jūsu pārstāvētajā izglītības iestādē tiek reģistrēti diskriminācijas gadījumi?

Ilustrācija 21. Vai Jūsu pārstāvētajā izglītības iestādē tiek reģistrēti diskriminācijas gadījumi?) **liecina, ka izglītības iestādēs ar atbalsta personālu diskriminācijas gadījumi tiek biežāk identificēti un reģistrēti, savukārt iestādēs bez atbalsta personāla šādi gadījumi pārsvarā netiek pat konstatēti.** Arī diskriminācijas incidentu kontekstā kopumā secināms, ka augstāks reģistrēto diskriminācijas incidentu apjoms liecina par lielāku izglītības iestādes kapacitāti reaģēt un risināt diskriminācijas gadījumus, bet ne par paaugstinātu diskrimināciju izglītības iestādē. Tas, savukārt, norāda uz atbalsta personāla nozīmīgo lomu diskriminācijas atpazīšanā un tās gadījumu fiksēšanā izglītības vidē.

Vai Jūsu pārstāvētajā izglītības iestādē tiek reģistrēti diskriminācijas gadījumi?

Ilustrācija 21. Vai Jūsu pārstāvētajā izglītības iestādē tiek reģistrēti diskriminācijas gadījumi?

Atbalsts izglītības iestādes pārstāvjiem

Atbalsta personāls ikdienā saskaras ar sarežģītām situācijām, piemēram, emocionāli un sociāli grūtībās nonākušiem izglītojamajiem, konfliktu risināšanu un sadarbību ar izglītojamo ģimenēm un ārējām institūcijām. Lai nodrošinātu šo speciālistu profesionālo un emocionālo ilgtspēju, nepieciešams regulārs profesionālais atbalsts, taču no intervijās un fokusa grupās dzirdētā viedokļa spriežams, ka metodiskā atbalsta un supervīziju nodrošinājums ir nepietiekams. Psihologiem supervīzijas dažkārt tiek piedāvātas individuāli vai grupā, bet sociālajiem pedagogiem un atbalsta komandai kopumā šāds atbalsts pārsvarā netiek nodrošināts. Tas rada nevienlīdzību starp izglītības iestādēm un ierobežo iespējas efektīvai atbalsta sniegšanai izglītojamajiem.

Izglītības iestādes atbildības robežas

Intervijām un fokusa grupās ar izglītības iestāžu pārstāvjiem novērots, ka šobrīd izglītības iestādes uzņemas ļoti plašu atbildību, kas nereti, viņuprāt, pārsniedz iestādes pamatfunkcijas. Izglītības iestāžu pārstāvji ne tikai izglīto izglītojamos, bet arī sniedz padomus vecākiem, risina savstarpējus vecāku konfliktus, sadarbojas ar dažādām institūcijām un nereti veic to darbu. Šāda pienākumu slodze rada

neskaidrību par izglītības iestāžu atbildības robežām, kā arī novirza personāla uzmanību no tieša pedagoģiskā darba uz administratīviem procesiem un skaidrojumiem. Ir nepieciešama skaidra pienākumu un tiesību pārdale, lai izglītības iestāžu darbinieki varētu koncentrēties uz savu galveno uzdevumu – kvalitatīvas izglītības nodrošināšanu un izglītojamo attīstību.

No intervijām un fokusa grupām ar izglītības iestādēm **secināms, ka būtiski ir veicināt sabiedrības uzticību izglītības iestādēm, neuzliekot tām pilnīgu atbildību par izglītojamo uzvedību un rīcību tai skaitā ārpus mācību vides.** Tika minēts, ka sabiedrībā valda uzskats, ka izglītības iestāde atrisinās visu – sākot no izglītojamā izvairīšanās no mācību nodarbību apmeklēšanas līdz e-vides apdraudējumiem, taču tajā pat laikā kontrolējošās iestādes uzrauga, vai izglītības iestāde ir rīkojusies atbilstoši. Šobrīd trūkst konkrētu atbildību noteikšana nacionālā līmenī, kas skaidri nosaka, kas ietilpst izglītības iestādes atbildībā un kas ir ārpus to robežām. Fokusa grupās un intervijās novērojams, ka īpaši sarežģīta situācija ir vardarbības un diskriminācijas gadījumos, kur visu atbildību bieži uzliek tikai izglītības iestādēm. Vecāki un tiesībsargājošās institūcijas nereti attālinās no iesaistes, sagaidot, ka pedagogi atrisinās šīs situācijas paši.

Pētījuma laikā izglītības iestādes īpaši izceļ vardarbību un diskrimināciju e-vidē kā aktuālu problēmu, tomēr tās atzīst, ka šīs problēmas risināšana bieži vien nav viņu kompetencē, jo izglītības iestādes neesot tiesīgas iejaukties izglītojamo personīgajās ierīcēs – šāda iejaukšanās esot vecāku atbildība. Daļa izglītības iestāžu šo risina ar stingrākiem mobilo ierīču lietošanas noteikumiem. E-vides vardarbības un diskriminācijas incidentu vadību būtiski sarežģīt neskaids atbildību sadalījums un šobrīd viedokļi par to, kurai pusei būtu jāuzņemas atbildība par incidentiem e-vidē, dalās. Daļa izglītības iestāžu uzskata, ka atbildība ir pilnā mērā vecāku atbildība, tomēr ir arī izglītības iestādes, kas norāda, ka, ja incidents skar izglītības iestādi, notiek tās telpās vai teritorijā vai tajā ir iesaistīti izglītojamie vai personāls, atbildība par incidenta vadību ir jāuzņemas arī pašai izglītības iestādei. Fokusa grupās un intervijās izglītības iestāžu pārstāvji uzsver, ka tiem trūkst gan resursu, gan tiesiskā pamata īstenot e-vides kontroli.

Izglītojamo iesaiste

Arī izglītojamajiem pašiem ir būtiska nozīme vardarbības un diskriminācijas incidentu vadībā. Izglītojamo aktīva iesaiste un līdzatbildība būtiska ne tikai savu rīcību un uzvedības seku izpratnē, bet arī vardarbības un diskriminācijas incidentu atpazīšanā vienaudžu vidū un vidēs, kurām piekļuve izglītības iestādes personālam un vecākiem ir ierobežota, piemēram, digitālajā vidē vai savstarpējās attiecībās ārpus mācību procesa.

Izglītojamie var būt nozīmīgi līdzdalībnieki vardarbības un diskriminācijas ne vien mazināšanai izglītības iestādē, bet arī incidentu vadībā, gadījumus identificējot un ziņojot par to atbildīgajām personām. Izglītojamie izglītības iestādes ietvaros var pildīt prevencijas, incidentu identificēšanas un ziņošanas funkcijas, kā arī var veicināt citu izglītojamo integrāciju izglītības iestādes vidē. **Aptaujā sniegtās atbildes no izglītības iestādēm pauž nepieciešamību paaugstināt pašu izglītojamo atbildību gan incidentu atpazīšanā, gan atbildību par savu rīcību izglītības iestādē.**

Sadarbība ar izglītojamo vecākiem (t.sk. vecāku iesaiste)

Kopumā vecāku proaktīva iesaiste ir nozīmīga ne tikai izglītības iestādes vidē, bet pēc nepieciešamības arī sadarbībā ar ārējām institūcijām, piemēram, sociālo dienestu, bāriņtiesu un citām tiesībsargājošām institūcijām. Vienlaikus vecāku individuāls darbs ar savu bērnu – sarunas, vērtību audzināšana un emocionālā atbalsta sniegšana – ir viens no prevencijas stūrakmeņiem, lai bērnam veidotu drošu vidi.

Izglītības iestādes kontekstā vecākiem ir nozīmīga loma gan vardarbības un diskriminācijas prevencijā, gan incidentu vadībā - izglītības iestādes norāda, ka vairumā gadījumu vardarbības un diskriminācijas gadījumu vadības efektivitāti var vērtēt kā augstu, ja vien ir proaktīva un cieņpilna sadarbība ar izglītojamo vecākiem.

Tomēr izglītības iestādes iezīmē vairākas grūtības, ar ko izglītības iestāžu pārstāvji saskaras, sadarbībā ar vecākiem vardarbības/diskriminācijas gadījumu vadībā. Pirmkārt, ir vērojama vecāku nespēja un nevēlēšanās pieņemt, ka viņu bērns izglītības iestādē var būt pāridarītājs - nereti vecāki primāri aizstāv savu bērnu, bet ne objektīvi izvērtē situāciju, kas būtiski apgrūtina izglītības iestādes darbu efektīvai problēmas risināšanai, kā arī ierobežo izglītības iestādes iespējas šim izglītojamajam sniegt nepieciešamo atbalstu. Šādās situācijās izglītības iestādes, kurās ir pieejama videonovērošana, videoierakstus atzīst par vērtīgu resursu, kā nepieciešamības gadījumā atspoguļot notikušo ne vien tiesībsargājošajām institūcijām, bet arī pašiem vecākiem, tādējādi pārliecinot viņus par viņu bērna rīcību.

Otrkārt, izglītības iestādes vecāku iesaisti vērtē kā ļoti dažādu un atšķirīgu - no vienas puses pēdējo gadu laikā vērojama izglītojamo pāraprūpe, kad vecāki pat vieglus un ikdienišķus konfliktus uztver kā nopietnus vardarbības gadījumus, tādēļ nereti izglītības iestādes pārstāvjiem jārisina situācijas, kurās vardarbība vai diskriminācija nav identificēta. No otras puses vērojama pretēja tendence, kur, īpaši profesionālās izglītības iestāžu kontekstā, vecāku distancēšanās no izglītības iestādes vides, izglītojamā ikdienas un problēmām, tai skaitā vardarbības/diskriminācijas incidentu risināšanas. Nereti vecāki uzskata, ka šajā vecumposmā viņu bērns jau ir pietiekami pieaudzis, lai pats uzņemtos atbildību par savām rīcībām un problēmu risināšanu, tomēr šāda bērna pamešana novārtā no vecāku puses paaugstina uzvedības problēmu risku. Kā vēl viena būtiska problēma, ko izglītības iestādes min gan intervijās, gan fokusa grupās, gan arī aptaujā – ir izglītojamie, kuru ģimenes gadiem ilgi savstarpēji konfliktē, kas provocē viņu bērnus iesaistīties konfliktos izglītības iestādē. Tāpat vērojami agresīvi vecāki, kuru bērni savstarpēji atrisinājuši konfliktsituācijas, tomēr vecāki turpina uzturēt naidīgas attiecības. Šādos gadījumos ir īpaši grūti konfliktsituācijas un incidentus risināt.

Viens no izaicinājumiem vardarbības un diskriminācijas incidentu vadībā ir sadarbība ar vecākiem ārējo institūciju iesaistes gadījumos - vecākiem ir jāuzņemas lielāka atbildība par bērnu uzvedību un jāmeklē palīdzība, ja tāda nepieciešamība rodas. Izglītības iestādei šobrīd nav mehānismu, kā veicināt vecākus iesaistīties bērna audzināšanā. Izglītības iestāžu iesniegumi tiesībsargājošajām institūcijām nereti ir nesekmīgi vecāku neatsaucības gadījumos. Atsevišķos gadījumos vecāki bez iepriekšējam sarunām ar bērna klases/grupas audzinātāju vai izglītības iestādes administrāciju vēršas pie ārējām institūcijām (VP, IKVD u.c.) ar pārmetumiem par izglītības iestādes pieeju incidentu risināšanā, tomēr neveido sākotnēju komunikāciju izglītības iestādes līmenī, lai incidentus risinātu atbilstoši izglītības iestādes izstrādātajiem iekšējās kārtības noteikumiem un rīcības soļiem incidentu gadījumā.

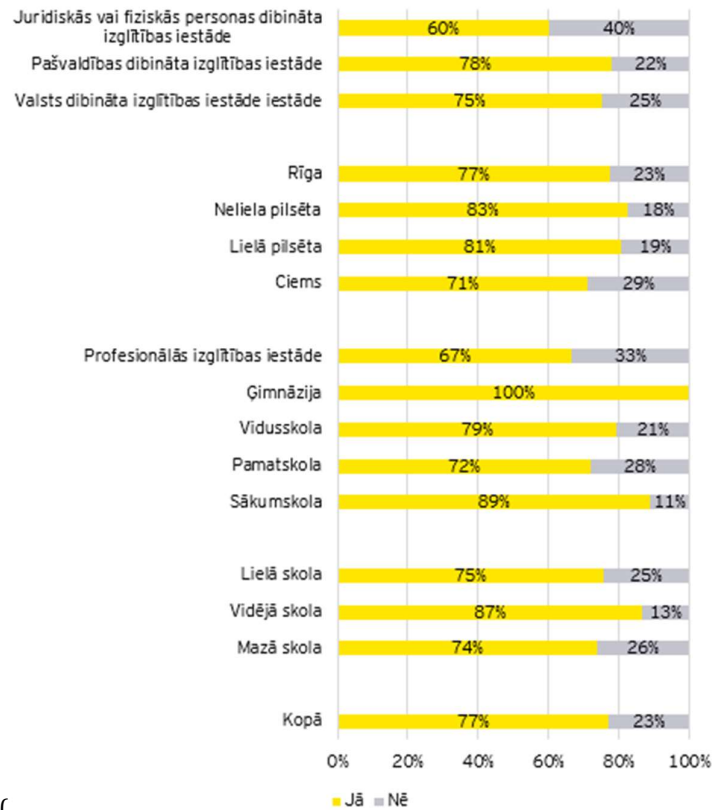
2024. gada 10. oktobra grozījumi Izglītības likuma 58. panta 2. punkta 2. daļā paredz, ka ar 2025. gada 1. februāri "*vecāki (personas, kas realizē aizgādību), piesakot izglītojamo uzņemšanai izglītības iestādē, kā arī pēc apstākļu maiņas normatīvajos aktos noteiktajā apjomā un kārtībā rakstveidā informē izglītības iestādes vadītāju par bērna veselības stāvokli un citiem apstākļiem, kas var būtiski ietekmēt izglītības procesu un būt nozīmīgi tajā iesaistītajām personām*".²⁵ Pēc izglītības iestāžu pārstāvju novērojumiem šāda informācijas sniegšana nerealizēsies praksē. Kā būtisku aspektu tās norāda to, ka šobrīd vecāki nereti neinformē izglītības iestādi par bērna veselības problēmām, medicīniskajiem stāvokļiem, uzvedības vai koncentrēšanās grūtībām un citiem aspektiem, kas var ietekmēt izglītojamā ikdienas izglītības iestādē un izglītības apguvi. Tas liedz izglītojamajam saņemt nepieciešamos atbalsta pasākumus, kas varētu būt pieejami. Vecāki bieži uzskata, ka atklāta informācijas sniegšana par izglītojamā grūtībām var negatīvi ietekmēt viņa integrāciju kolektīvā un ilgtermiņā uzlikt izglītojamajam pastāvīgu īpašas uzmanības nepieciešamības zīmogu. Aptaujā izglītības iestāde pauž viedokli, ka sadarbība ar vecākiem ir grūta, viņi uzskata, ka izglītības iestāde vēlas izglītojamajam piedēvēt problēmas, kuras patiesībā neeksistē, īpaši, ja piedāvā bezmaksas speciālistu konsultācijas vai nodarbības, ko nodrošina valsts vai pašvaldība.

Kopumā, lai arī izglītības iestādes vecāku iesaisti vērtē kā ļoti dažādu, tiek uzsvērts, ka ir jānosaka vecāku pienākumi un tiesību robežas, lai veicinātu atbildību sava bērna uzvedības rezultātā. Aptaujas dati liecina, ka izglītības iestādes vairākkārt uzsver nepieciešamību paaugstināt vecāku atbildības un iesaistes līmeni, kā arī nepieciešamību pēc plašākas vecāku izglītošanas par bērnu audzināšanas jautājumiem. Šobrīd nav noteikts vecāku pienākums piedalīties izglītības iestādes organizētajos pasākumos, savukārt iestādēm nereti nākas risināt problēmas, kas rodas vecāku vienaldzības dēļ. Aptaujā pausts izglītības iestādes viedoklis, ka izglītības iestāde ir bezspēcīga, ja vecāki neiesaistās problēmu risināšanā, bet ne visos gadījumos situācija ir atbilstoša, lai iesaistītu sociālo dienestu.

Pētījuma ietvaros skatīts arī vecāku iesaistes līmenis tālmācībā. Atkarībā no iemesla, kādēļ tiek uzsāktas mācības tālmācībā, vecāku iesaistes līmenis ir atšķirīgs - ir vecāki, kuri iesaistās proaktīvi un lielā apjomā, ja arī pats bērns ir aktīvs un tālākizglītību izvēlēties noslogotas ikdienas dēļ. Ir vecāki, kuri uzskata, ka tālmācība ir vieglākais risinājums bērna problēmām izglītības iestādē - šajos gadījumos vecāku iesaiste nav tik proaktīva un efektīva, jo vecāki izvairās no problēmu iemeslu atrašanas un to risināšanas.

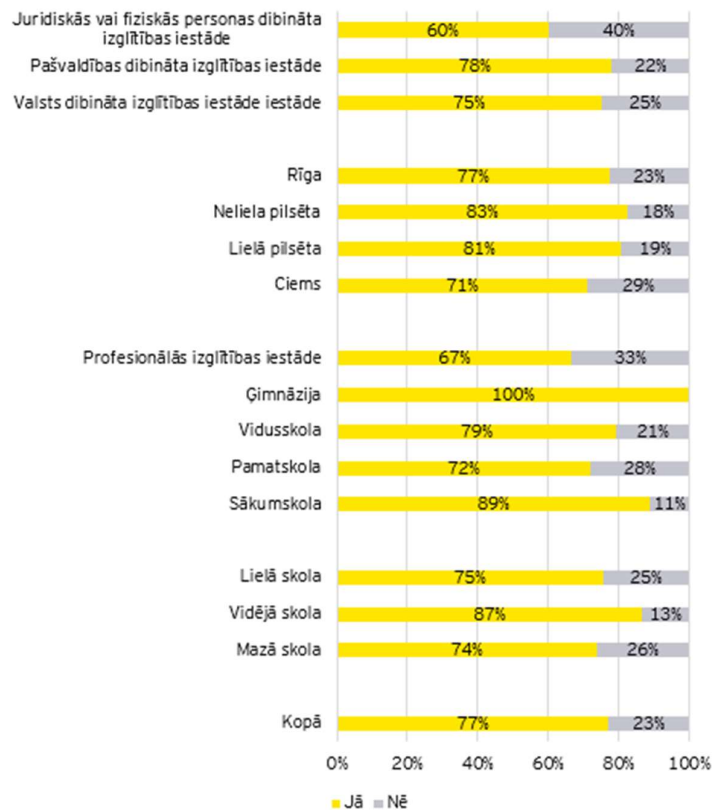
²⁵ 58.panta 2. punkta 2. daļa. Vecāku (personu, kas realizē aizgādību) pienākumi. Izglītības likums. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/50759-izglitibas-likums>.

Vai izglītojamo vecāki tiek iesaistīti vardarbības un/vai diskriminācijas gadījumu vadībā?

Īstenotajā aptaujā (Ilustrācija 2222. Vai izglītojamo vecāki tiek iesaistīti vardarbības un/vai diskriminācijas gadījumu vadībā?) 77% izglītības iestāžu norāda, ka izglītojamo vecāki tiek iesaistīti vardarbības un diskriminācijas incidentu vadībā. Turklāt 33% profesionālajās izglītības iestādēs un 40% juridiskās vai fiziskās personas dibinātās izglītības iestādēs izglītojamo vecākus neiesaista vardarbības un diskriminācijas incidentu vadībā.

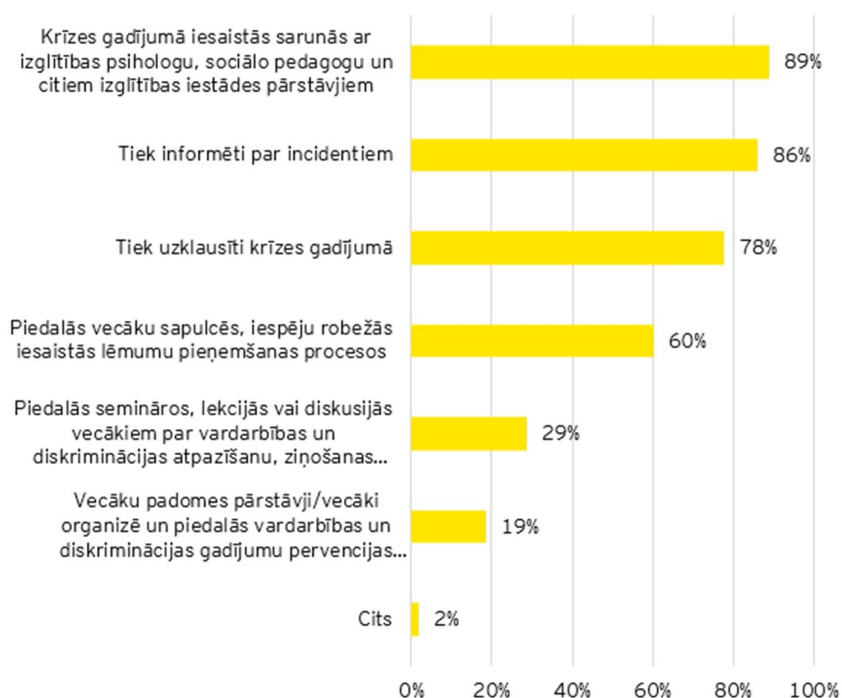
Vai izglītojamo vecāki tiek iesaistīti vardarbības un/vai diskriminācijas gadījumu vadībā?

Ilustrācija 2222. Vai izglītojamo vecāki tiek iesaistīti vardarbības un/vai diskriminācijas gadījumu vadībā?

Vaicājot par biežākajiem vecāku iesaistes veidiem vardarbības un diskriminācijas vadībā (

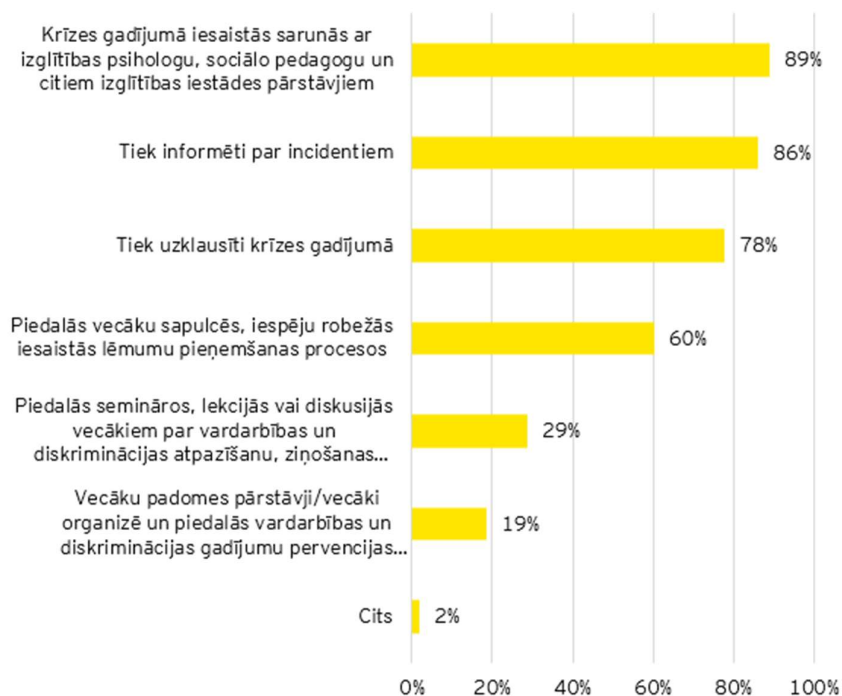
Kā izglītojamo vecāki tiek iesaistīti vardarbības un/vai diskriminācijas gadījumu vadībā?

Ilustrācija 2323. Kā izglītojamo vecāki tiek iesaistīti vardarbības un/vai diskriminācijas gadījumu vadībā?), vecāki visbiežāk iesaistās krīzes gadījumos sarunās ar atbalsta personālu izglītības iestādē. 86% izglītības iestāžu norāda, ka vecāki tiek informēti par incidentiem un 78% iestāžu norāda, ka vecāki tiek uzklausti krīzes gadījumos. Tomēr dati liecina par to, ka vecāki visbiežāk iesaistās incidentu vadībā, bet ne prevencijas posmā – tikai 29% vecāku piedalās lekcijās, semināros vai diskusijās par vardarbības un diskriminācijas atpazīšanu un rīcību, un vēl mazāk – tikai 19% – aktīvi iesaistās prevencijas aktivitātēs, piemēram, caur vecāku padomi.

Kopumā atspoguļotie dati liecina, ka vecāku iesaiste izglītības iestādēs pārsvarā ir reaktīva, t.i., tā notiek pēc incidenta, bet ne preventīvi. Lai gan ir pozitīvi, ka vecāki tiek informēti un iesaistīti krīzes situācijās, pieeja ierobežo iespējas vardarbību un diskrimināciju novērst savlaicīgi. Dati norāda uz nepieciešamību veicināt vecāku līdzdalību preventīvos pasākumos, veicināt sadarbību ar izglītības iestādi vēl pirms saasinājumiem, kā arī veicināt vecāku zināšanu un prasmju pilnveidi par izglītojamo audzināšanu. Atsevišķas izglītības iestādes īsteno vecāku izglītošanas programmas ("vecāku skola") vai pārrunā ar vardarbību saistītus jautājumus klases vecāku sapulcēs, bet kopumā šajā ziņā trūkst sistemātiskas preventīvas pieejas.

Kā izglītojamo vecāki tiek iesaistīti vardarbības un/vai diskriminācijas gadījumu vadībā?

Ilustrācija 2323. Kā izglītojamo vecāki tiek iesaistīti vardarbības un/vai diskriminācijas gadījumu vadībā?

3.2.2. Incidentu vadībā iesaistītās puses ārpus izglītības iestādes

Šajā nodaļā tiks analizēta sadarbība ar visām vardarbības un diskriminācijas incidentu vadībā iesaistītajām ārējām pusēm, tostarp tiesībsargājošajām institūcijām, nevalstiskajām organizācijām, veselības aprūpes speciālistiem.

3.2.2.1. Sadarbība ar tiesībsargājošajām institūcijām

Izglītības iestāžu sadarbība ar ārējām institūcijām ir būtisks faktors, lai nodrošinātu atbalstu izglītojamajiem un risinātu sarežģītas situācijas. Fokusa grupās un intervijās izglītības iestādes pauž atšķirīgus viedokļus par sadarbību ar ārējām institūcijām – vieniem sadarbība ir sekmīga un sūdzību nav, savukārt citas izglītības iestādes pauž viedokli, ka institūcijas nav atsaucīgas un ieinteresētas iesaistīties incidentu risināšanā. Fokusa grupās novērojams, ka izglītības iestādes lielākoties sadarbojas ar **pašvaldības sociālo dienestu, bāriņtiesu, pašvaldības un VP, atsevišķos gadījumos ar pašvaldības sadarbības grupu, BAC, kā arī Valsts probācijas dienestu**. Fokusa grupās novērots, ka atsevišķām izglītības iestādēm nav bijusi sadarbība ne ar vienu institūciju, visizplatītākā šāda tendence - starp profesionālās izglītības iestādēm.

Biežākie iemesli ārējo institūciju piesaistei

Ārējās institūcijas – sociālos dienestus, policiju, bāriņtiesas – visbiežāk piesaista tikai fiziskas vardarbības gadījumos, kamēr emocionālās vardarbības situācijas paliek izglītības iestāžu iekšējās pārvaldības līmenī. Šāda pieeja būtiski ierobežo iespējas nodrošināt cietušajiem piemērotu atbalstu un preventīvus pasākumus, jo emocionālā vardarbība un bulings var būt tikpat traumatisks kā fiziska agresija. Nav novērots, ka ārējās institūcijas piesaista diskriminācijas incidentu gadījumos.

Izglītības iestādes izvērtē ārējo institūciju iesaisti gadījumos, kad iekšējie resursi un atbalsta mehānismi nenodrošina gaidīto rezultātu. Katra situācija tiek analizēta individuāli, taču ir vairāki biežāk sastopami iemesli, kuru dēļ pieņem lēmumu sadarboties ar ārējām institūcijām:

- ▶ izglītojamā nemainīga uzvedība ilgstošā laika posmā – viens no galvenajiem iemesliem institūciju piesaistei ir situācijas, kurās, neskatoties uz ilgstošiem izglītības iestādes centieniem, izglītojamā uzvedībā netiek panākta pozitīva dinamika. Ja īstenotie pasākumi nesniedz gaidīto efektu un

uzvedība saglabājas nemainīga vai pat pasliktinās, iestāde meklē papildu atbalstu pie ārējiem speciālistiem vai institūcijām;

- ▶ aizdomas par neatbilstošiem ģimenes apstākļiem – ja ir novērotas pazīmes, kas liecina par izglītojamā nepietiekamu aprūpi (piemēram, sistemātiska ierašanās izglītības iestādē izsalkušam, neapbrūpētam vai bez nepieciešamajiem mācību līdzekļiem), kā arī iespējamās emocionālas vai fiziskas vardarbības gadījumi, izglītības iestāde vēršas pie sociālā dienesta vai bāriņtiesas. Ja situācija nemainās vai vecāki atsakās sadarboties, tiek iesaistītas atbilstošās institūcijas, kuras tālāk izvērtē situāciju un veic nepieciešamās darbības;
- ▶ vecāku nevēlēšanās vai nespēja sadarboties – efektīva sadarbība starp izglītības iestādi un vecākiem ir būtiska problēmsituāciju risināšanā. Dažkārt vecāki konsekventi ignorē izglītības iestādes aicinājumus uz sadarbību, noliedz problēmas vai pārmet atbildību izglītības iestādei. Ir gadījumi, kad vecākiem objektīvi trūkst iespēju sniegt atbalstu bērnam, piemēram, veselības vai sociālo grūtību dēļ. Ja situācija turpina pasliktināties un sadarbība nav iespējama, izglītības iestāde piesaista institūcijas, lai nodrošinātu nepieciešamo palīdzību izglītojamajam.

Kopumā izglītības iestādēm nereti nav skaidras ārējo institūciju atbildības robežas un situācijas, kurās būtu pamats to iesaistīt. Šis lēmums ir atkarīgs no pašas izglītības iestādes kapacitātes un resursiem.

Sadarbības problemātika

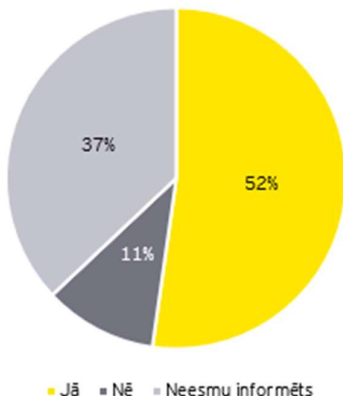
Intervijās un fokusa grupās novērojams, ka izglītības iestādēm trūkst vienotas pieejas un skaidru vadlīniju attiecībā uz to, kad un kādā veidā būtu jāiesaista ārējās institūcijas sarežģītu situāciju risināšanā. Lai gan daudzās izglītības iestādēs, kuras Pētījuma ietvaros intervētas un piedalījušās fokusa grupās, pastāv pilnīgi vai daļēji algoritmi par institūciju iesaisti, tomēr nav vienotas izpratnes, kuros gadījumos vērsties pie attiecīgās institūcijas. Šobrīd pieeja dažādās izglītības iestādēs ievērojami atšķiras. Dažas no tām, saskaroties ar problēmsituācijām, piemēram, izglītojamā agresīvu uzvedību vai aizdomām par nelabvēlīgiem ģimenes apstākļiem, nekavējoties vēršas pie sociālā dienesta, bāriņtiesas vai pat policijas, savukārt citas cenšas situāciju risināt iekšēji izglītības iestādē. Šāda pieeju dažādība nereti rada neskaidrības un nevienlīdzīgu rīcību līdzīgās situācijās. Tas nozīmē, ka izglītojamie dažādās izglītības iestādēs var saņemt atšķirīgu atbalstu, atkarībā no tā, kādu pieeju īsteno konkrētajā vidē. Tādējādi var radīt nevienlīdzību un arī apgrūtināt izglītības iestāžu sadarbību ar institūcijām, jo katra rikojas pēc savām iekšējām vadlīnijām vai pieredzes.

Pašvaldības sadarbības grupa

Daudzas izglītības iestādes, īpaši privātās izglītības iestādes, nav pietiekami informētas par Ministru kabineta 545. noteikumiem,²⁶ kas nosaka kārtību, kādā iespējams saņemt palīdzību, vērstoties pašvaldības sadarbības grupā. Informācijas nezināšana var radīt situācijas, kur izglītības iestāde nespēj efektīvi risināt sarežģītus vardarbības un diskriminācijas gadījumus, jo nav informēta par pieejamajiem atbalsta mehānismiem. Katrā izglītības iestādē pašvaldības sadarbības grupu sauc atšķirīgi – starpinstiucionālā sadarbības komanda, pašvaldības ekspertu komanda u.c. Viedokļi par sadarbības grupu, tās atbalstu un iesaisti ir dažādi. Daļa izglītības iestāžu novērtē šīs grupas darbību pozitīvi, jo tās iesaiste ir palīdzējusi efektīvi risināt smagākus vardarbības un diskriminācijas gadījumus. Tomēr ievērojama daļa iestāžu nav guvusi pieredzi sadarbībā ar šo grupu, kas norāda uz to, ka tās darbība nav pietiekami plaši izskaidrota vai pielietota praksē. Turklāt dažas izglītības iestādes nav informētas par šādas grupas esamību, kas samazina iespēju izmantot šo resursu situācijās, kad tas varētu būt nepieciešams. Atsevišķās pašvaldības sadarbības grupa nav izveidota, ko skaidro ar pašvaldības finanšu taupību. Arī tālmācības izglītības iestāde norāda, ka nav skaidras informācijas par to, kādu palīdzību var sagaidīt no institūcijām, t.sk. pašvaldības sadarbības grupas. Par to, ka izglītības iestādes nav informētas par šādu sadarbības grupu, liecina arī aptaujas dati (

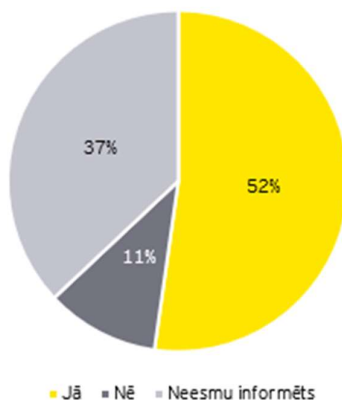
²⁶ Noteikumi par institūciju sadarbību bērnu tiesību aizsardzībā. MK noteikumi Nr. 545. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/293496>.

Vai Jūsu pašvaldībā ir izveidota bērnu tiesību aizsardzības sadarbības grupa?

Ilustrācija 2424. Vai Jūsu pašvaldībā ir izveidota bērnu tiesību aizsardzības sadarbības grupa?).

Vai Jūsu pašvaldībā ir izveidota bērnu tiesību aizsardzības sadarbības grupa?

Ilustrācija 2424. Vai Jūsu pašvaldībā ir izveidota bērnu tiesību aizsardzības sadarbības grupa?

Sociālais dienests un bāriņtiesa

Pastāv neskaidrība par tiesībsargājošo institūciju pienākumiem un veicamajām darbībām – dažkārt izglītības iestādes sagaida rīcību, kas nav šo institūciju kompetencē, radot neizpratni un apjukumu par to, kur meklēt atbilstošu palīdzību konkrētās situācijās. Sarežģījumus rada situācijas, kurās pašvaldību ietvaros, pēc izglītības iestāžu domām, nav skaidri definēts atbildības sadalījums starp sociālo dienestu un bāriņtiesu.

Ir gadījumi, kad abas institūcijas nespēj vienoties par to, kura ir atbildīga par konkrēta incidenta vadību, kas noved pie sadarbības kavēšanās vai bezdarbības. Rezultātā izglītības iestādes saskaras ar grūtībām ātri un efektīvi atrisināt problēmsituācijas, jo nepieciešamo atbalstu no ārējām institūcijām saņemt novēloti vai nesaņem nemaz. Citos gadījumos, kad izglītojama mācās vienā pašvaldībā, taču izglītības iestāde atrodas citā (īpaši profesionālo izglītības iestāžu kontekstā), sociālie dienesti un bāriņtiesas atbildību par incidenta risināšanu pārdala viena otrai, kā rezultātā incidents netiek risināts. Izglītības iestādes pauž, ka, lai uzlabotu sadarbību starp izglītības iestādēm un ārējām institūcijām, būtu nepieciešams izstrādāt skaidrus sadarbības algoritmus un rokasgrāmatas, kas palīdzētu noteikt atbildības sadalījumu un veicinātu vienotu izpratni gan izglītības iestādēm, gan institūcijām, gan citām iesaistītajām pusēm par to, kādos gadījumos un kādā veidā ir jāiesaistās. Tas palīdzētu pusēm efektīvāk sadarboties un nodrošināt izglītojamajiem nepieciešamo atbalstu savlaicīgi un koordinēti.

Papildus izglītības iestādes fokusa grupās un intervijās uzsvēra, ka būtiska problēma ir sociālā dienesta ierobežotā spēja pielāgoties mūsdienu sociālajai realitātei un šobrīd atbilstošam klientam. Mūsdienās izglītojamo vecāki ir ļoti labi informēti par savām tiesībām un nereti aktīvi apstrīd jebkuru lēmumu, kas attiecas uz viņu bērnu. Tas rada izaicinājumus gan izglītības iestādēm, gan sociālajiem dienestiem, kuri ne vienmēr ir gatavi darboties mainīgā vidē un pietiekami elastīgi pielāgot pieeju. Vecākiem ir plašas tiesības, taču nereti trūkst mehānismu, kas skaidri nosaka tiesību robežas un veicina vecāku atbildību par bērna uzvedību un attīstību.

Intervijā ar tālmācības izglītības iestādes pārstāvi noskaidrots, ka incidentu vadības procesā pastāv neskaidrība par to, kurā brīdī jāpiesaista sociālais dienests vai bāriņtiesa. Tālmācības izglītības iestāde sadarbojas ar dažādu reģionu sociālajiem dienestiem un bāriņtiesām, un ir būtiskas atšķirības starp reģioniem. Lai gan citos reģionos sadarbība ar institūcijām ir veiksmīgāka, Rīgā ir visgrūtāk saņemt nepieciešamo atbalstu - sociālais dienests bieži izrāda neieinteresētību un neatbalsta izglītības iestādes centienus nodrošināt palīdzību izglītojamajiem. Arī aptaujas dati liecina par to, ka sadarbība ar sociālo dienestu un bāriņtiesu ir atšķirīga, tomēr visbiežāk sadarbība un komunikācija ar šīm institūcijām ir formāla, bez reāliem, uz izglītojamā vajadzībām vērštiem risinājumiem, kā arī ne vienmēr tiek skatītas potenciālas problēmas ģimenē.

Speciālisti ar juridisko izglītību un pieredzi bērnu tiesību aizsardzībā

Nozīmīgs izaicinājums ir speciālistu ar juridisko izglītību un pieredzi bērnu tiesību aizsardzībā nepietiekamība pašvaldībā. Ir gadījumi, kad izglītības iestādes personālam trūkst juridisko zināšanu, kas nepieciešamas, lai korekti risinātu sarežģītus incidentus, īpaši tos, kas saistīti ar izglītojamo tiesībām un iespējamām tiesiskajām sekām. Šāda speciālista klātbūtne varētu būtiski uzlabot incidentu risināšanas kvalitāti, nodrošinot, ka ievēro gan izglītojamo, gan izglītības iestādes intereses un pieņem juridiski pamatotus lēmumus.

BAC krīzes intervences komanda

Attiecībā uz BAC krīzes intervences komandu²⁷ izglītības iestādes visbiežāk ar to sazinās konsultatīvi, lai iegūtu informatīvu atbalstu konkrētu gadījumu risināšanā. Tomēr praksē ir novērots, ka BAC krīzes intervences komanda ne vienmēr spēj nodrošināt tūlītēju palīdzību – dažos gadījumos atbalstu sniedz pēc nedēļas vai pēc ilgāka laika, kas kavē savlaicīgu problēmu risināšanu. Šādi viedokļi tiek pausti arī īstenotajā aptaujā, kur izglītības iestādes norāda, ka, iesaistot BAC krīzes komandu, rezultāts nav efektīvs un palīdzība tiek sniegta lēni. Papildu izaicinājumu rada arī nepietiekama skaidrība par kritērijiem, pēc kuriem izglītības iestādes var piesaistīt BAC Krīzes intervences komandu. Šobrīd izglītības iestādēm nav vienotas izpratnes par to, kas tiek uzskatīts par "krīzi" un kādos gadījumos šī komanda būtu jāiesaista. Tā rezultātā atsevišķas izglītības iestādes, iespējams, vilcinās lūgt atbalstu, jo nav pārliecinātas, vai konkrētā situācija atbilst BAC iesaistīšanas kritērijiem. Tas var novest pie situācijas, kurā izglītojamais ilgstoši nesaņem nepieciešamo palīdzību, jo izglītības iestāde nav droša par rīcības soļiem. Lai mazinātu šīs problēmas, būtu nepieciešama skaidrāka sadarbības sistēma, kurā būtu noteikti vienoti kritēriji, pēc kuriem izglītības iestādēm jāpieņem lēmums par ārējo institūciju iesaisti.

Valsts un pašvaldības policija

Sadarbību ar Valsts un pašvaldības policiju izglītības iestādes vērtē visaugstāk – visbiežāk ir skaidrs, kādos gadījumos nepieciešama policijas iesaiste, kā arī atgriezeniskā saite tiek vērtēta kā optimāla. Valsts un pašvaldības policija vairumā gadījumu ir gatava iesaistīties preventīvu pasākumu nodrošināšanā, kā arī atsaucas izglītības iestāžu aicinājumam pārbaudīt neatļauto vielu klātesamību pie izglītojamajiem. Intervijās un fokusa grupās reizēm izskan viedoklis, ka Valsts un pašvaldības policija noslogojuma dēļ nespēj veltīt savus resursus izglītojošajam darbam, kā arī atsevišķas izglītības iestādes atklāj, ka pašvaldības policija nespēj laikus reaģēt uz atsevišķiem incidentiem novada reformas un resursu taupības dēļ. Kopsummā izglītības iestāžu pārstāvji pauž apmierinātību ar sadarbību.

Citi resursi

Tālmācības izglītības iestāde papildus uzsver, ka nepieciešama iespēja piesaistīt vairāk sociālos mentorus izglītojamajiem, kas atsevišķos gadījumos sniedz papildu motivāciju un atbalstu mācību procesā. Līdz šim praksē līdzīgos gadījumos vērojami būtiski uzlabojumi sekmēs. Tālmācības iestādes atklāj, ka sociālos mentorus reizēm nodrošina pašvaldības, reizēm nevalstiskās organizācijas, atsevišķos gadījumos sociālie dienesti.

²⁷ Krīzes komanda. Pieejams: <https://www.bac.gov.lv/lv/krizes-komanda>.

Aptaujas dati norāda, ka nereti no tiesībsargājošajām institūcijām palīdzības un atbalsta vietā tiek saņemti pārmetumi vai nekorektas pamācības incidentu risināšanā, kur sadarbība nav vērsta uz pozitīvu rezultātu, kā arī netiek panākta savstarpēja sapratne pret situāciju.

3.2.2.2. Sadarbība ar citām pusēm (t.sk. nevalstiskajām organizācijām)

Fokusa grupās un intervijās novērojams, ka izglītības iestādes sadarbojas ar nevalstiskajām organizācijām gan preventīvas ietvaros, gan konkrētu incidentu risināšanā. Tomēr jāuzsver, ka ir izglītības iestādes (īpaši profesionālās izglītības iestādes), kas norāda, ka sadarbību ar nevalstiskajām organizācijām neīsteno.

Intervijās un fokusa grupās izglītības norāda, ka sadarbojas ar šādām nevalstiskajām organizācijām:

- ▶ Centrs "Dardedze" – sniedz konsultācijas un izglītojošas nodarbības gan izglītības iestāžu pārstāvjiem, gan izglītojamajiem un viņu vecākiem par vardarbības risināšanu un mazināšanu;²⁸
- ▶ Ceļš pie sevis – Latvijas Bērnu atbalsta fonda īstenots sociālās rehabilitācijas pakalpojums bērniem ar uzvedības traucējumiem un saskarsmes grūtībām, sniedzot psihosociālo atbalstu gan bērnam, gan ģimenei;²⁹
- ▶ Drošinternets.lv (Latvijas Drošāka interneta centrs) - organizācija, kas nodarbojas ar bērnu un jauniešu izglītošanu par drošību internetā;³⁰
- ▶ #Neklusē – sociālais projekts, kas sniedz risinājumus un metodiku izglītības iestādēm bulinga mazināšanai, kā arī praktisku informāciju izglītojamajiem un viņu vecākiem;³¹
- ▶ O veselība – Ogres novada Sporta centra veselības veicināšanas nodaļas īstenots projekts par veselības veicināšanu sabiedrībā, t.sk. psihoemocionālās veselības veidošanu un uzturēšanu izglītojamajiem;³²
- ▶ Papardes zieds – sniedz informatīvu un praktisku atbalstu jauniešiem, vecākiem un pedagogiem reproduktīvās veselības un tiesību jautājumus, kā arī atkarību profilaksi un garīgo veselību;³³
- ▶ Pusaudžu resursu centrs – sniedz profesionālu palīdzību jauniešiem, kuri nonākuši mentālās veselības grūtībās;³⁴
- ▶ Uzvedība.lv – organizācija, kas sniedz dažādus bezmaksas un maksas metodoloģiskos rīkus uzvedības maiņai dažādām izglītojamo vecuma grupām un viņu vecākiem.³⁵

Fokusa grupās un intervijās izglītības iestādes lielākoties pauž pozitīvu attieksmi par sadarbību ar organizācijām, tomēr atsevišķas izglītības iestādes reģionos uzsver, ka vēlētos lielāku organizāciju atsaucību, jo tās ne vienmēr ir gatavas doties uz reģioniem lielā attāluma dēļ. Atsevišķas profesionālās izglītības iestādes norāda, ka organizāciju piedāvātie risinājumi un programmas nav atbilstošas izglītojamo vajadzībām un iestādes specifikai vai izglītojamo vecuma grupai.

Tālmācības izglītības iestāde intervijā norāda, ka tālmācības izglītojamajiem būtu lietderīgs projekts "Skola - kopiena",³⁶ kas paredzēta izglītojamajiem, kuriem ir sociālā atstumtība un paaugstināts priekšlaicīgai mācību pārtraukšanai - daļa tālmācībā esošo izglītojamo ir šī projekta mērķa grupa. Tomēr jāņem vērā, ka projekts pieejams vien valsts un pašvaldību, bet ne privātajām izglītības iestādēm.

Sadarbība ar veselības aprūpes speciālistiem

²⁸ Mūsu stāsts. Pieejams: <https://centrsdardedze.lv/musu-stasts/>.

²⁹ Pakalpojums "Ceļš pie sevis". Pieejams: <https://lbaf.lv/cels-pie-sevis/>.

³⁰ Par mums. Pieejams: <https://drošinternets.lv/lv/info/par-mums>.

³¹ #Neklusē. Pieejams: <https://nekluse.lv/>.

³² Par Oveselība. Pieejams: <https://oveselibaogre.lv/par-oveseliba/>.

³³ Nodarbības skolēniem. Pieejams: <https://papardeszieds.lv/pakalpojumi/nodarbibas/>.

³⁴ Kas ir Pusaudžu resursu centrs? Pieejams: <https://pusaudzucentrs.lv/>.

³⁵ Risinājumi uzvedības maiņai. Pieejams: <https://www.uzvediba.lv/sakums/>.

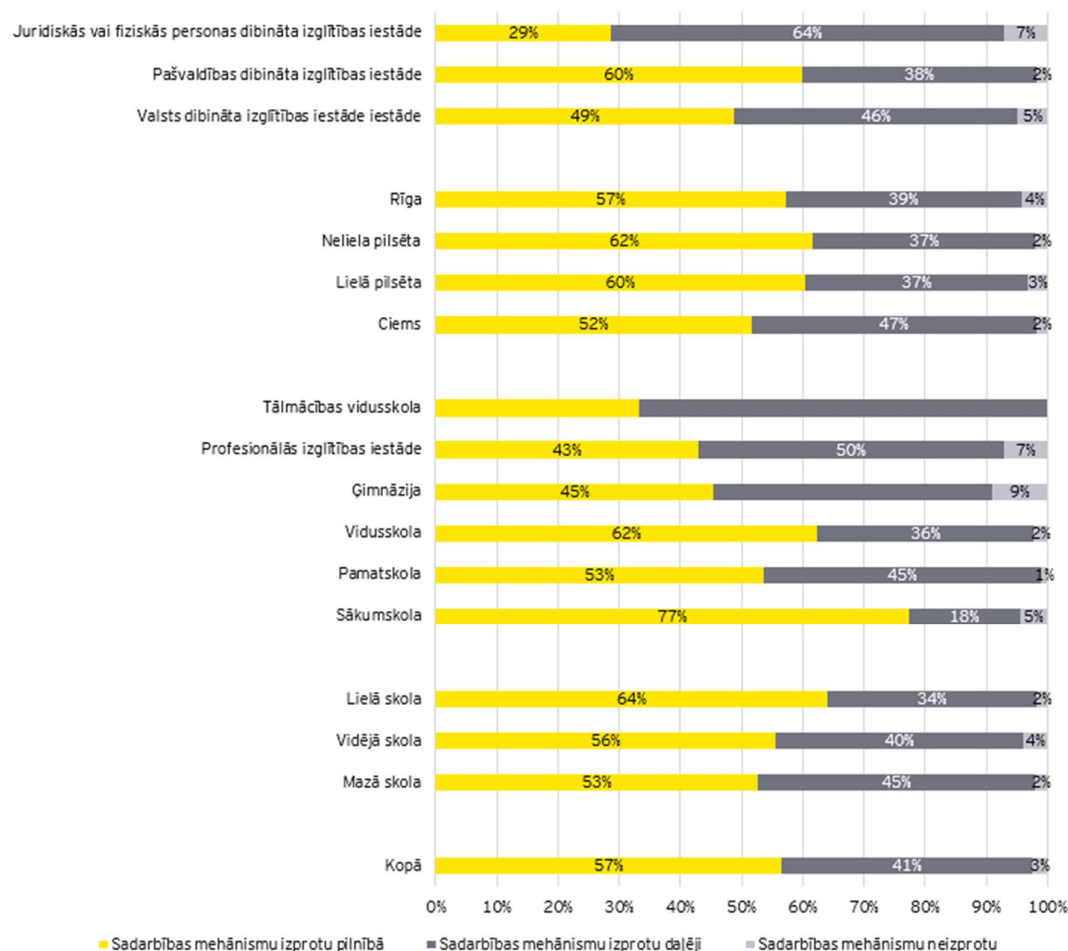
³⁶ Par mums. Pieejams: <https://skola-kopiena.lv/about>.

Nereti situācijās, kad izglītojamais ir cietis no vardarbības/diskriminācijas vai, tieši pretēji, pats ir pāridarītājs, ir nepieciešams veselības aprūpes speciālistu – psihiatru, psihologu, psihoterapeitu vai citu jomas profesionāļu – atbalsts, kas sniedzas ārpus izglītības iestādes resursu un kompetenču robežām. Izglītības iestāžu pārstāvji gan intervijās, gan fokusa grupās atklāj, ka regulāri sastopas ar nopietnu ārstu-speciālistu (neirologu, psihiatru, psihoterapeitu un citu speciālistu) pieejamības problēmu, kas tieši ietekmē izglītojamo fizisko un emocionālo labklājību. Atsevišķos gadījumos izglītojamajiem jāsniedz tūlītēja ārsta-speciālista konsultācija un atbalsts, taču bieži vien pašvaldībā šādu ekspertu nav vai arī gaidīšanas rindas ir garas. Šāda kavēšanās var radīt situācijas, kurās problēmas laika gaitā saasinās un kļūst grūtāk risināmas. Izglītības iestāžu pārstāvji atzīst, ka būtu nepieciešams efektīvāks atbalsta mehānisms, kas nodrošinātu operatīvāku piekļuvi speciālistiem, īpaši krīzes situācijās.

Papildus tam novērots, ka atsevišķi speciālisti, kuri strādā ārpus izglītības iestādēm, vai organizācijas, kas sniedz medicīniska rakstura vai psiholoģisku palīdzību, biežāk koncentrējas uz izglītojamajiem, kuri paši izrāda vēlmi sadarboties un risināt savas problēmas. Rezultātā rodas situācija, kurā bērni ar sarežģītākām uzvedības, saasinātām psiholoģiska rakstura problēmām vai tiem, kuriem trūkst motivācijas meklēt palīdzību, nereti paliek bez pietiekamas uzmanības un atbalsta. Šāda pieeja rada risku, ka tie, kuriem visvairāk nepieciešama profesionāla palīdzība, to neiegūst.

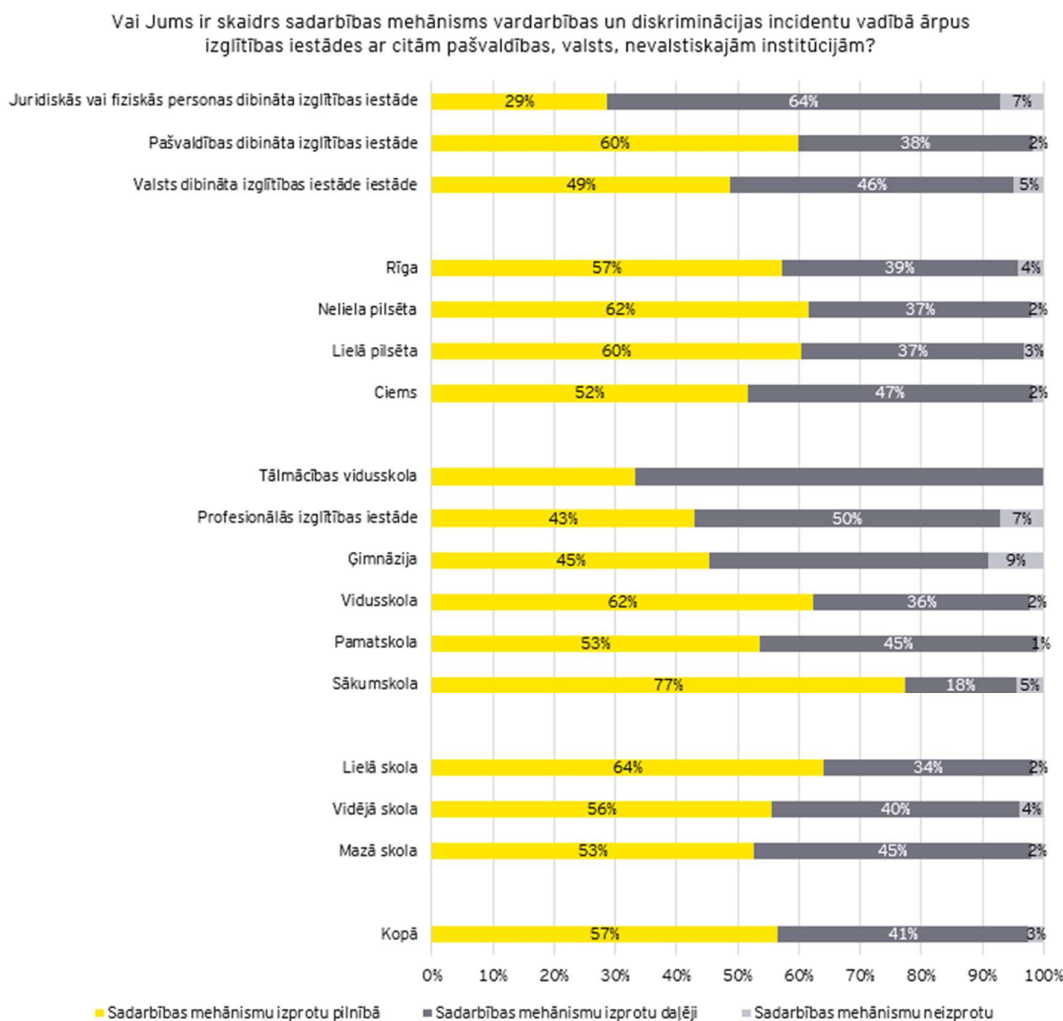
Kopumā, vērtējot aptaujas datus (

Vai Jums ir skaidrs sadarbības mehānisms vardarbības un diskriminācijas incidentu vadībā ārpus izglītības iestādes ar citām pašvaldības, valsts, nevalstiskajām institūcijām?

Ilustrācija 2525. Vai Jums ir skaidrs sadarbības mehānisms vardarbības un diskriminācijas incidentu vadībā ārpus izglītības iestādes ar citām pašvaldības, valsts, nevalstiskajām organizācijām?), secināms, ka tikai 57% izglītības iestāžu ir pilnībā skaidrs sadarbības mehānisms ar ārējām pusēm vardarbības un diskriminācijas incidentu vadībā. Izteiktāk tieši

sākumskolas pauž skaidrību par vardarbības un diskriminācijas incidentu vadību ārpus izglītības iestādes.

Ilustrācija 2525. Vai Jums ir skaidrs sadarbības mehānisms vardarbības un diskriminācijas incidentu vadībā ārpus izglītības iestādes ar citām pašvaldības, valsts, nevalstiskajām organizācijām?

3.3. Zināšanu un prasmju pilnveide

Izglītības iestāžu vadībai un administrācijai, pedagogiem, klašu/grupu audzinātājiem un atbalsta personālam ir būtiska regulāra zināšanu pilnveide par vardarbības un diskriminācijas jautājumiem, ņemot vērā, ka izglītības iestāžu vide ir ļoti mainīga – mainās gan likumdošana, gan sabiedrības izpratne, gan arī pieaug incidentu sarežģītība un daudzveidība, kā arī vienlaikus parādās jauni veidi, kā incidentus novērst vai atbilstoši risināt. Izglītības iestādes pārstāvjiem ir nepieciešama regulāra zināšanu pilnveide un mācības par dažādām preventīvām pieejām vai praktiskiem rīkiem darbā ar dažādām situācijām. Arī vecākiem ir nepieciešama regulāra zināšanu pilnveide, jo bērna attīstība ir dinamisks process – mainās gan viņa uzvedība, gan vajadzības atkarībā no vecumposma īpatnībām. Turklāt bērna uzvedība var būtiski atšķirties mājās un izglītības iestādes vidē, tādēļ vecākiem ir svarīgi izprast šīs atšķirības un apgūt veidus, kā efektīvi sadarboties ar izglītības iestādi, lai kopīgi veicinātu bērna labbūtību un veselīgu uzvedību.

Izglītības iestāžu pārstāvju zināšanu un prasmju pilnveide

Atbilstoši Bērnu tiesību aizsardzības likuma 5.¹ pantam,³⁷ speciālās zināšanas bērnu tiesību aizsardzības jomā ir nepieciešamas izglītības iestādes vadītājam un vadītāja vietniekam audzināšanas darbā, sociālajam

³⁷ Bērnu tiesību aizsardzības likums. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/49096-bernu-tiesibu-aizsardzibas-likums>.

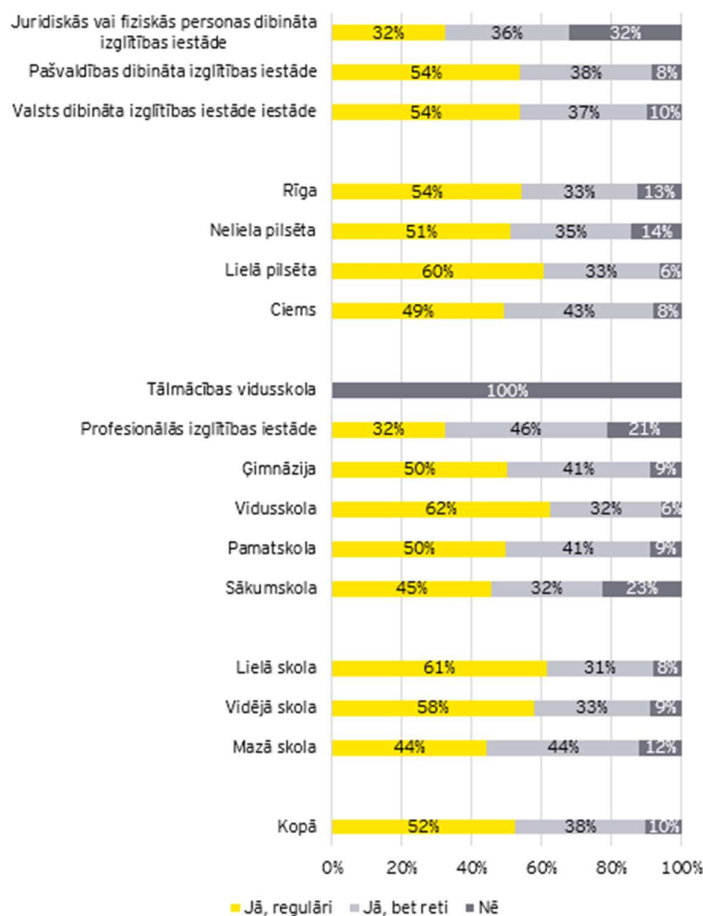
pedagogam un psihologam, kurš strādā ar bērniem, vispārējās izglītības, profesionālās izglītības un interešu izglītības pedagogam, kā arī jebkurai citai personai, ja ar tās pieņemtu pārvaldes lēmumu (it īpaši administratīvo aktu), faktisko rīcību vai cita veida darba vai dienesta pienākumu veikšanu tiek vai var tikt skartas bērna tiesības un tiesiskās intereses. Ministru kabineta noteikumi Nr. 241 *"Noteikumi par kārtību, kādā apgūstamas speciālās zināšanas bērnu tiesību aizsardzības jomā, šo zināšanu saturu un apjomu"*,³⁸ kas izdoti saskaņā ar Bērnu tiesību aizsardzības likuma 5.¹ panta otro daļu, nosaka, ka šīs zināšanas jāatjauno ik pēc diviem gadiem, kur sākotnējās programmas apjoms ir 40 akadēmiskās stundas. Izglītības iestādes gan intervijās, gan fokusa grupās norāda, ka obligāti noteikto mācību saturu un apjomu apgūst visi pedagogi, un to apguvi vērtē kā īpaši nozīmīgu darbā ar izglītojamajiem.

Tomēr, attiecībā uz papildu satura apguvi, izglītības iestādes kopumā iegulda ievērojamus laika, finanšu un cilvēkresursus, lai pedagogus apmācītu par vardarbības un diskriminācijas jautājumiem, piedāvājot lekcijas, kursus un mācību materiālus. Tomēr šo zināšanu apguve lielā mērā balstās tikai uz pašu pedagogu iniciatīvu, jo iestādes nevar piespiest pedagogus piedalīties apmācībās. Tā kā daudzviet Latvijā, īpaši reģionos, pedagogu trūkst, izglītības iestādes cenšas saglabāt esošos darbiniekus, izvairoties no pārmērīga spiediena par obligātu apmācību nepieciešamību.

Lai arī mācību piedāvājums valstī tiek vērtēts kā pietiekams, lielākā daļa no pieejamā satura ir maksas, un tas prasa ievērojamus finanšu ieguldījumus. Nereti izglītības iestādes cenšas segt šīs izmaksas no sava budžeta, tomēr ne vienmēr maksas saturs tiek uzskatīts par pietiekami kvalitatīvu vai efektīvu. Šī iemesla dēļ pedagogi un atbalsta personāls biežāk izvēlas mācības, kuras ieteikuši citi speciālisti vai kolēģi. Dažos gadījumos iestādes vispār atsakās sadarboties ar ārējām organizācijām, ja piedāvāto risinājumu un apmācību izmaksas pārsniedz izglītības iestādes finansiālās iespējas. Tāpat izglītības iestādes norāda, ka lielā daļā gadījumu izdevumus par mācībām izglītības iestāžu pārstāvji sedz no saviem privātajiem finanšu līdzekļiem.

³⁸ Noteikumi par kārtību, kādā apgūstamas speciālās zināšanas bērnu tiesību aizsardzības jomā, šo zināšanu saturu un apjomu. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/351326-noteikumi-par-kartibu-kada-apgustamas-specialas-zinasanas-bernu-tiesibu-aizsardzibas-joma-so-zinasanu-saturu-un-apjomu>.

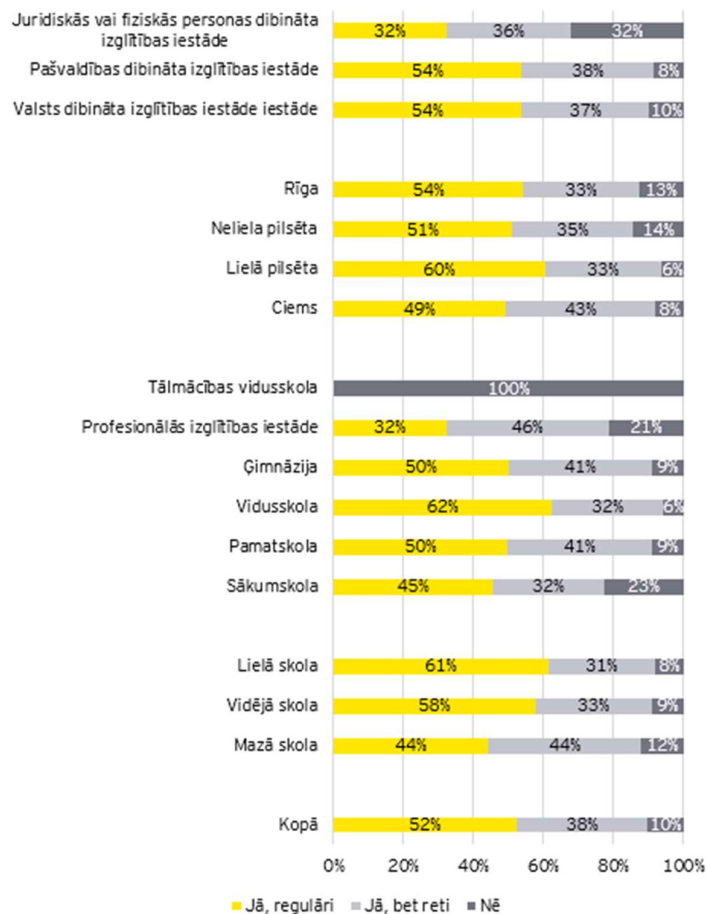
Vai Jūsu pārstāvētā izglītības iestāde nodrošina apmācības pedagogiem un darbiniekiem par diskriminācijas un vardarbības novēršanu?

Aptaujas dati (

Ilustrācija 2626. Vai Jūsu pārstāvētā izglītības iestāde nodrošina apmācības pedagogiem un darbiniekiem par diskriminācijas un vardarbības novēršanu?) norāda, ka 52% no izglītības iestādēm nodrošina apmācības pedagogiem un darbiniekiem par diskriminācijas un vardarbības novēršanu. Kopumā 10% izglītības iestāžu šādas mācības nenodrošina – īpaši tas atspoguļojas tālmācības izglītības iestāžu kontekstā (neviens no aptaujātajām tālmācības izglītības iestādēm šādas mācības nenodrošina) un privāto izglītības iestāžu kontekstā. Datus analizējot dalījumā pa izglītības iestāžu veidiem, vismazāk mācības nodrošina sākumskolas un profesionālās izglītības iestādes.

Vai Jūsu pārstāvētā izglītības iestāde nodrošina apmācības pedagogiem un darbiniekiem par diskriminācijas un vardarbības novēršanu?

Ilustrācija 2626. Vai Jūsu pārstāvētā izglītības iestāde nodrošina apmācības pedagogiem un darbiniekiem par diskriminācijas un vardarbības novēršanu?

Aptaujas brīvās atbildēs atklāj izglītības iestāžu vajadzību pēc mērķtiecīgām un praktiskām apmācībām vardarbības un diskriminācijas atpazīšanā un vadībā, īpaši akcentējot pedagogu un administrācijas profesionālo kompetenču pilnveidi, kā arī emocionālās inteliģences attīstību un spēju strādāt ar nemotivētiem izglītojamajiem vai izglītojamajiem ar traucētām kognitīvām spējām. Aptaujā uzsvēta nepieciešamība pēc pieejamām, kvalitatīvām un oficiāli apstiprinātām izglītojošām programmām, kā arī nozīme atklātas komunikācijas veicināšanā un starpinstucionālajā sadarbībā ar ekspertiem, tostarp BAC darbiniekiem, Tiesībsargu un citiem.

Vecāku zināšanu un prasmju pilnveide

Izglītības iestādes norāda, ka izglītības iestādēs ir pieejami materiāli par vardarbības un diskriminācijas tēmām – elektroniskās saites, prezentācijas un darba materiāli –, tomēr tos aktīvāk izmanto tie vecāki, kuru bērni ar šādām situācijām tiešā veidā nesaskaras. Šie resursi ir pieejami skolvadības sistēmās, taču bieži vien netiek pilnvērtīgi izmantoti plašākā mērogā.

Pētījumā analizētā tālmācības izglītības nodrošina regulāras tiešsaistes konferences, kuras notiek reizi mēnesī un aptver tādas aktuālas tēmas kā stress, uzvedība un citas ar bērnu labbūtību saistītas jomas. Uz šīm konferencēm tiek aicināti dažādu jomu speciālisti, un tās ir paredzētas gan izglītojamajiem, gan viņu vecākiem. Tomēr kopumā novērojama zema vecāku iesaiste – viens no iemesliem ir tas, ka daļa vecāku nespēj atzīt sava bērna psiholoģiskās grūtības, kas var novest arī pie bērnu atteikšanās no izglītības iestādes piedāvātajām individuālajām konsultācijām, tostarp psihologa atbalsta.

Īstenotās aptaujas dati norāda, ka būtu vērtīgi nodrošināt vecākiem bezmaksas apmācības diskriminācijas un vardarbības atpazīšanai un prevencijai, lai veicinātu līdzvērtīgu izglītības iestādes un vecāku skatījumu uz incidentiem. Vienlaikus minēts, ka šobrīd trūkst mācību vecākiem par viņu atbildību, par pienākumiem, par sadarbību ar izglītības iestādi un iespējamo atbalsta saņemšanu bērna audzināšanā.

3.4. Informācijas un datu pārvaldība, IT rīki

Datu un informācijas pārvaldība, kā arī atbilstoši IT rīki, ir būtiski pareizai vardarbības un diskriminācijas incidentu vadībai, jo tie nodrošina efektīvu un sistemātisku informācijas vākšanu, glabāšanu un apstrādi. Šādi rīki ļauj izglītības iestādēm ātri un precīzi reģistrēt incidentus, sekot līdzi to risināšanas procesam un veikt nepieciešamos uzlabojumus. Turklāt, izmantojot digitālos rīkus, var nodrošināt vieglu piekļuvi vēsturei un datiem, kas ļauj veikt analīzi un identificēt atkārtotānos vai tendences, palīdzot veidot mērķtiecīgus preventīvos pasākumus. Pareiza informācijas pārvaldība veicina gan iekšējo sadarbību, gan caurredzamību, kas ir būtiska ne tikai incidentu efektīvai risināšanai, bet arī izglītojamo un vecāku uzticības stiprināšanai.

Izglītības iestāžu interviju un fokusa grupu norises ietvaros tika veikta pašlaik izmantoto IT rīku un risinājumu apzināšana un analīze, lai noteiktu iespējas tos izmantot vardarbības un diskriminācijas gadījumu vadībā. Ieskats pašreizējos izglītības iestādēs izmantotajos rīkos un risinājumos ir sniegts zemāk.

Skolvadības sistēmas

Skolvadības sistēmas, kas vienuviet apkopo dažādus procesus un rīkus, kas palīdz vadīt izglītības iestādes darbību, nodrošināt kvalitatīvu izglītību un uzlabot izglītojamo sasniegumus. Viens no būtiskākajiem ieguvumiem, ko sniedz skolvadības sistēma, ir iepriekšējo papīra organizēto procesu elektronizācija. Piemēram, elektronisko sekmju žurnālu ieviešana ļauj izglītojamajiem un viņu vecākiem sekot sekmēm tiešsaistē.

Pašlaik izplatītākā skolvadības sistēma Latvijā ir *E-klase*,³⁹ taču tiek izmantoti arī tās alternatīvi, piemēram, *Mykoob*,⁴⁰ kas ir īpaši populārs profesionālās izglītības iestādēs. Jāatzīmē, ka skolvadības sistēmu lietošana nav obligāta un ir atkarīga no izglītības iestādes iniciatīvas, tādēļ joprojām pastāv iestādes, kurās šādas sistēmas netiek izmantotas.

Saskaņā ar izglītības iestāžu intervijām, *E-klase* tiek pielietota, lai fiksētu uzvedības gadījumus, tostarp diskrimināciju un vardarbību. Piemēram, katra priekšmeta pedagogam ir iespēja reģistrēt izglītojamā uzvedību stundas laikā. Uzvedības ieraksts var būt gan pozitīvs, gan negatīvs, un attiecīgais uzvedības veids tiek definēts atbilstoši izglītības iestādes kritērijiem.

Priekšmeta pedagogiem ir pieejami vēsturiskie pārskati tikai par savu priekšmetu, savukārt klases audzinātājam un izglītības iestādes vadībai ir pieejams kopskats. Izglītības iestādes vadība var sagatavot pārskatus par saņemtajiem uzvedības ierakstiem, gan par situāciju kopumā, gan par konkrētu izglītojamo. Pēc uzvedības ieraksta saņemšanas par to tiek informēti gan izglītojamie, gan viņu vecāki. Turklāt piekļuve konkrēta izglītojamā uzvedības vēsturei ir arī pašvaldībai.

Papildus tam, lietotnē *E-klase* ir iespējams fiksēt veiktās sarunas ar izglītojamo vai viņa vecākiem, ko var izmantot kā pierādījumu strīda situāciju risināšanā. Jāņem vērā, ka aktīva uzvedības ierakstu veikšana nav norma, bet drīzāk izņēmums, jo izglītības iestāžu pieejas atšķiras, un ne visi pedagogi ir motivēti veikt detalizētus uzvedības ierakstus, ņemot vērā personu datu aizsardzības aspektus.

Valsts izglītības informācijas sistēma

Valsts izglītības informācijas sistēma⁴¹ (turpmāk - VIIS) ir valsts informācijas sistēma, kuru pārvalda Izglītības un zinātnes ministrija. VIIS mērķis ir nodrošināt valsts, pašvaldību un izglītības iestāžu funkciju īstenošanu izglītības jomā, apkopojot dažādus reģistrus, tostarp izglītības iestāžu reģistru, pedagogu reģistru, izglītības programmu reģistru, studējošo un absolventu reģistru, kā arī psihologu reģistru.

Šai sistēmai piekļuve ir izglītības iestādes vadībai (1-2 darbinieki), kuri veic ierakstus par izglītojamajiem. Ņemot vērā, ka VIIS uzkrāj informāciju par izglītojamajiem, būtu nepieciešams paredzēt iespēju fiksēt

³⁹ E-klase.lv. Pieejams: <https://www.e-klase.lv/>.

⁴⁰ Mykoob. Pieejams: <https://login.mykoob.lv/>.

⁴¹ Valsts izglītības informācijas sistēma. Pieejams: <https://www.viis.gov.lv/>.

gadījumus, kad attiecīgais izglītojamais ir bijis vardarbības/diskriminācijas īstenotājs. Tas nodrošinātu, ka, mainoties izglītības iestādei, šī informācija saglabājas un seko izglītojamajam.

Šāda pieeja ļautu jaunajai izglītības iestādei būt lietas kursā par situāciju un plānot attiecīgos preventīvos pasākumus, tādējādi veicinot drošāku un atbalstošāku mācību vidi.

Aptaujas

Atsaucoties uz izglītības iestāžu intervijām un fokusa grupu ietvaros gūto informāciju, populārs aptauju risinājums ir *Edurio*.⁴² Tā ir platforma, kas palīdz izglītības iestādēm vākt un analizēt atsauksmes no izglītojamajiem, vecākiem un personāla. Platforma piedāvā iespēju salīdzināt rezultātus ar nacionālajiem etaloniem, kā arī piekļūt ziņojumiem, vebināriem un citiem resursiem. Šo platformu izmanto vairāk nekā 650 izglītības iestādēs visā Latvijā.

Dažas izglītības iestādes izvēlas alternatīvu risinājumu – *Google Forms*, kas ir bezmaksas tiešsaistes rīks, ko piedāvā *Google*, lai izveidotu aptaujas, anketas un reģistrācijas formas. Aptauju īstenošanas periodiskumu nosaka katra izglītības iestāde, taču tipiski aptaujas tiek veiktas reizi semestrī.

Aptauju īstenošana ir būtisks priekšnoteikums efektīvas mācību vides nodrošināšanai, jo šādā veidā var atklāt esošās problēmas un piemeklēt mērķtiecīgus risinājumus.

Tiešsaistes mācību platformas

Tiešsaistes mācību platformas ir digitālas sistēmas, kas piedāvā dažādus izglītības resursus un rīkus, lai palīdzētu izglītojamajiem apgūt jaunas zināšanas un prasmes, kā arī padziļināti izprast mācību vielu. Izplatītākās platformas, kas tiek izmantotas mācību procesā, ietver *Uzdevumi.lv*,⁴³ *Skolo.lv*,⁴⁴ *Moodle*.⁴⁵

Šajās platformās ir pieejami dažādi mācību materiāli, uzdevumi, testi, video lekcijas un citi noderīgi resursi, kas atvieglo mācību procesu un veicina efektīvāku zināšanu apguvi.

Interaktīvas iesaistes platformas

Lai padarītu mācību procesu interaktīvāku, pedagogi var izmantot interaktīvas iesaistes vietnes, kas ļauj veidot dinamiskas prezentācijas, izmantojot reāllaika balsošanu, aptaujas, vārdu mākoņus, viktorīnas un jautājumu un atbilžu sesijas. Izplatītākās platformas, kas tiek izmantotas mācību procesā, ietver *Mentimeter*,⁴⁶ *Kahoot*.⁴⁷

Šīs platformas veicina aktīvu dalību un iesaisti mācību procesā, ļaujot izglītojamajiem izteikt savas domas un uzdot jautājumus, tādējādi uzlabojot mācību pieredzi.

Dokumentu kopīgošanas risinājumi

Izglītības iestādes izmanto *Google* piedāvātos risinājumus, piemēram, e-pastu un *Google Drive*, lai efektīvi kopīgotu dokumentus un veiktu sadarbību starp mācībspēkiem. Šie rīki ļauj viegli aizpildīt un apmainīties ar dokumentiem, nodrošinot ātru piekļuvi un organizētu informācijas apmaiņu.

Apkopojot iepriekš minēto, secināms, ka **pašreizējā situācijā ikdienas darbā nav pieejams efektīvs vardarbības un diskriminācijas gadījumu vadības risinājums**. Šāds risinājums būtu nepieciešams, lai vadītu attiecīgos incidentus no to identificēšanas līdz atrisināšanas brīdim, iekļaujot interaktīvu iesaistīto pušu informēšanu, piemēram, automātisku paziņojumu izsūtīšanu. Šāda risinājuma pieejamība ļautu standartizēt vardarbības un diskriminācijas incidentu vadību, kas pašlaik izglītības iestādēs ir atšķirīga. Ņemot vērā, ka mācībspēki ikdienā saskaras ar nepieciešamību piekļūt dažādiem risinājumiem, izstrādātajam vardarbības un diskriminācijas gadījumu vadības rīkam būtu jānodrošina piekļuve ar *Single Sign-On* (turpmāk - SSO) autentifikācijas procesu. Tas ļautu izmantot vienu kopīgu pieteikšanās informāciju (lietotājvārdu un paroli), tādējādi nodrošinot, ka lietotājam nav nepieciešams atkārtoti ievadīt savus pieteikšanās datus katru reizi, kad viņš vēlas piekļūt citai sistēmai vai lietojumprogrammai, kas ir integrēta ar SSO.

⁴² Edurio. Pieejams: <https://edurio.lv/>.

⁴³ Uzdevumi.lv Pieejams: <https://www.uzdevumi.lv/>.

⁴⁴ Skolo.lv. Pieejams: <https://skolo.lv/>.

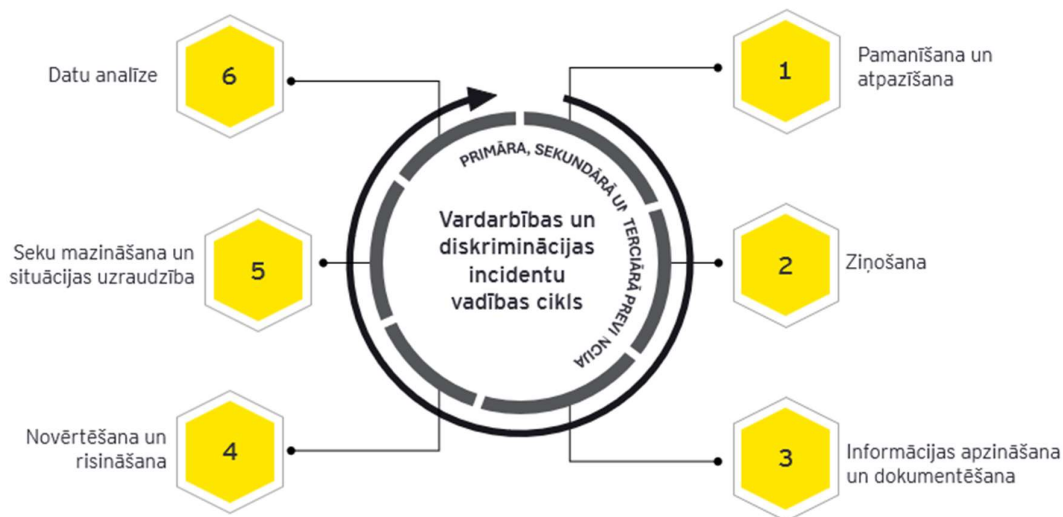
⁴⁵ Moodle. Pieejams: <https://moodle.org/>.

⁴⁶ Mentimeter. Pieejams: <https://www.mentimeter.com/>.

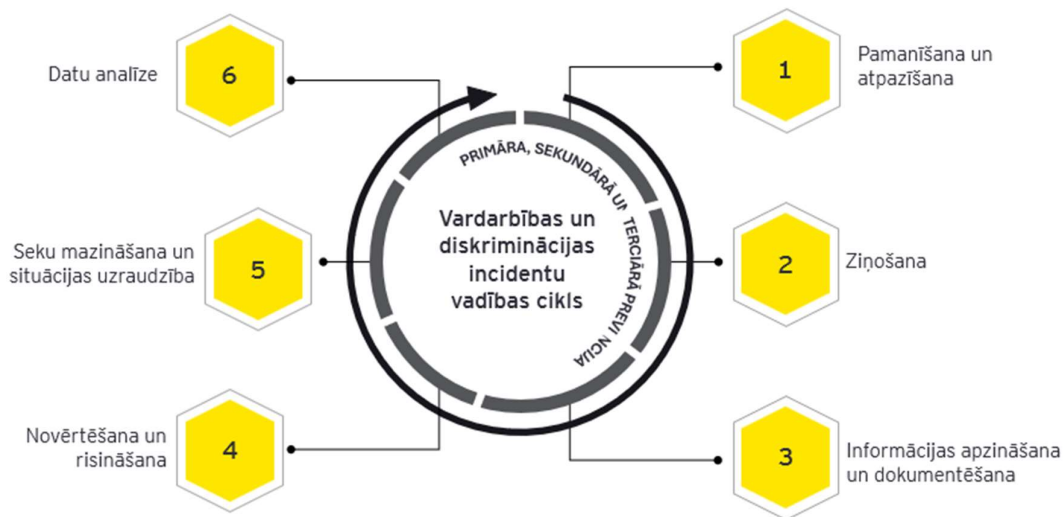
⁴⁷ Kahoot. Pieejams: <https://kahoot.com/>.

3.5. Incidentu prevencija un vadība

Lai nodrošinātu efektīvu un mērķtiecīgu rīcību vardarbības un diskriminācijas gadījumos, izglītības iestādēm ir būtiski ievērot strukturētu un secīgu pieeju incidentu vadībā. Šādu pieeju ilustrē vardarbības un diskriminācijas incidentu vadības cikls (

Ilustrācija 2727. Vardarbības un diskriminācijas incidentu vadības cikls.), kurā atspoguļoti galvenie posmi – no incidenta pamanīšanas un atpazīšanas līdz seku mazināšanai, situācijas uzraudzībai un datu analīzei. Ilustrācija aptver visus Pētījuma laikā minētos posmus incidentu vadībā izglītības iestādēs, kā arī tā veidota cikliska, ņemot vērā, ka veiktajai datu analīzei ir jākalpo kā pamatam turpmākā prevencijā. Viscaur ciklam tiek nodrošināta primārā, sekundārā un terciārā prevencija, par ko plašāk var lasīt 3.5.2.nodaļā. Šī nodaļa iezīmēs dažādas izglītības iestāžu pieejas vardarbības un diskriminācijas gadījumu vadībā, iezīmēs būtiskākās atšķirības un problemātiku.

Ilustrācija 2727. Vardarbības un diskriminācijas incidentu vadības cikls.

3.5.1. Incidentu vadības process

3.5.1.1. Pamanīšana un atpazīšana

Vardarbības vai diskriminācijas pamanīšana un atpazīšana nozīmē spēju ievērot, saprast un identificēt situācijas, kurās izglītojamais tiek pazemots, aizskarts, izslēgts vai kā citādi fiziski/psiholoģiski ietekmēts netaisnīgā veidā. Incidentu pamanīšanas un atpazīšanas posms ir īpaši nozīmīgs, jo tas kalpo kā pamats visam turpmākajam incidenta vadības procesam. Ja vardarbības vai diskriminācijas pazīmes netiek laikus ievērotas vai tiek nepareizi interpretētas, pastāv risks, ka situācija saasināsies, radot nopietnākas sekas

izglītojamā labbūtībai. Savlaicīga un precīza atpazīšana ļauj operatīvi reaģēt, izvērtēt notikušo un īstenot piemērotus atbalsta un prevencijas pasākumus.

Pamanīšana un atpazīšana iet roku rokā, jo ar situācijas vienkāršu ieraudzīšanu nepietiek – ir būtiski arī spēt pareizi to interpretēt. Izglītības vidē, īpaši jaunākajās klasēs, izglītojamie bieži aktīvi mijiedarbojas, spēlējas un fiziski kontaktējas, kā arī dažādu vecumu grupās nereti veidojas savstarpējas domstarpības vai konflikti. Šādas situācijas ir dabiska sociālās mijiedarbības sastāvdaļa un ne vienmēr uzskatāmas par vardarbību. Tomēr starp ikdienišķu konfliktu un vardarbību ir ļoti šaura robeža, un bez atbilstošām zināšanām un prasmēm to nereti ir grūti atšķirt. Tādēļ ir svarīgi ne tikai laikus pamanīt iespējamu problēmsituāciju, bet arī prast to atpazīt un izvērtēt tās raksturu.

Kopumā vardarbību un diskrimināciju izglītības iestādē var pamanīt un atpazīt ne tikai izglītības iestādes personāls, bet arī paši izglītojamie un viņu vecāki. Izglītojamie nereti ir tie, kuri kļūst par vardarbības/diskriminācijas aculieciniekiem vai izjūt tās sekas savā ikdienā, savukārt vecākiem ir būtiska loma īpaši e-vides vardarbības un diskriminācijas atpazīšanā, jo šāda veida situācijas biežāk norisinās ārpus izglītības iestādes uzraudzības – bērna personīgajās ierīcēs vai mājas vidē.

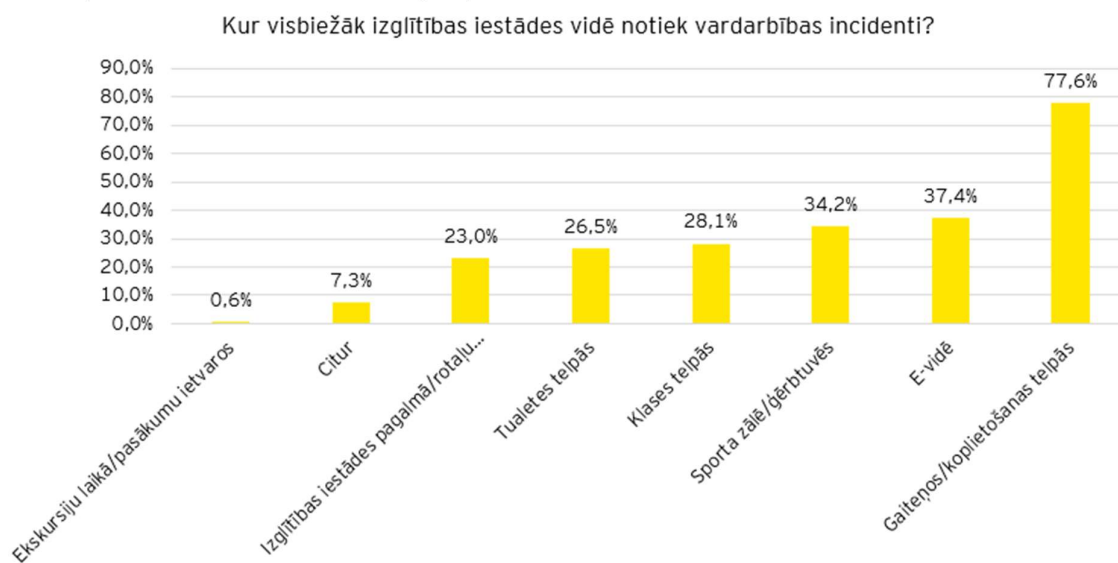
Pamatojoties uz intervijās un fokusa grupās pausto, ir izglītības iestādes, kurās katru starpbrīdi pedagogs-dežurants veic uzraudzību, tomēr tas netiek vērtēts kā pietiekami efektīvs līdzeklis vardarbības un diskriminācijas novēršanai, jo izglītības iestādes teritorija ir plaša, un incidenti var notikt dežurējošajam pedagogam nepamanot. Vairākas izglītības iestādes norāda uz apsarga nepieciešamību izglītības iestādes teritorijā vai nepieciešamību piesaistīt pašvaldības policijas darbinieku, kas katru dienu uzrauga ne tikai bērnu savstarpējo uzvedību, bet arī izglītības iestādes vides drošību, nodrošinot, ka izglītības iestādes teritorijā neiekļūst nepiederošas personas.

Atsevišķas izglītības iestādes norāda uz efektīvu incidentu identificēšanas veidu, kur starpbrīžu laikā paši izglītojamie pilda dežurantu pienākumus, kur dežūras laikā pamana un atpazīst vardarbību vai diskrimināciju pret kādu no vienaudžiem.

Ir būtiski uzsvērt, ka visbiežāk pamana un atpazīst tieši fizisku vardarbību, ko arī atzīst izglītības iestāžu pārstāvji fokusa grupās un intervijās, tomēr ir būtiska zināšanu un prasmju pilnveide, kas vērsta uz citu vardarbības un diskriminācijas veidu savlaicīgu atpazīšanu.

Viens no iemesliem, kādēļ emocionālā vardarbība nereti netiek atpazīta no pedagoga puses, ir Z un jaunākas paaudzes⁴⁸ slenga lietošana. Pedagogiem var būt grūtības izprast jauniešu komunikācijas īpatnības, tostarp izteicienus, kas var slēpti vai netieši norādīt uz emocionālu vardarbību.

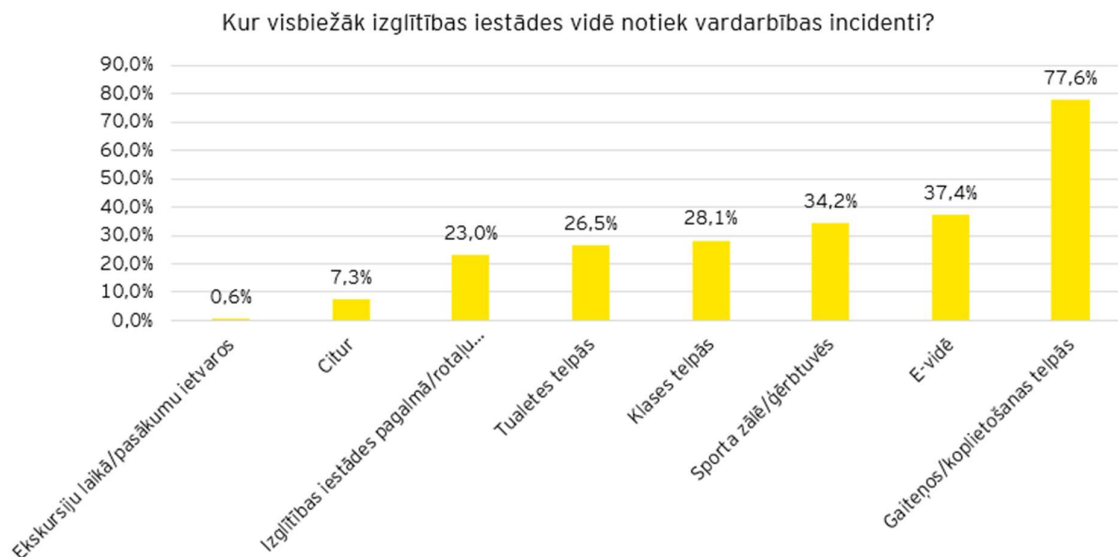
Analizējot aptaujas datus (

Ilustrācija 2828. Kur visbiežāk izglītības iestādes vidē notiek vardarbības incidenti?),

⁴⁸ Z paaudze dzimusi no 2001. gada līdz 2015. gadam. Latvijas Personāla vadīšanas asociācija. Pieejams: <https://lpva.lv/articles/316/z-paaudze-darba-tirgu>.

visbiežāk vardarbības incidenti notiek gaitēnos un koplietošanas telpās. Kā otrs biežāk minētais atbildes variants ir e-vidē. Izglītības iestādes norāda, ka vardarbība notiek arī citur – dienesta viesnīcās, pie izglītības iestādei tuvumā esošiem veikaliem, transporta pieturās vai transportā uz/no izglītības iestādes.

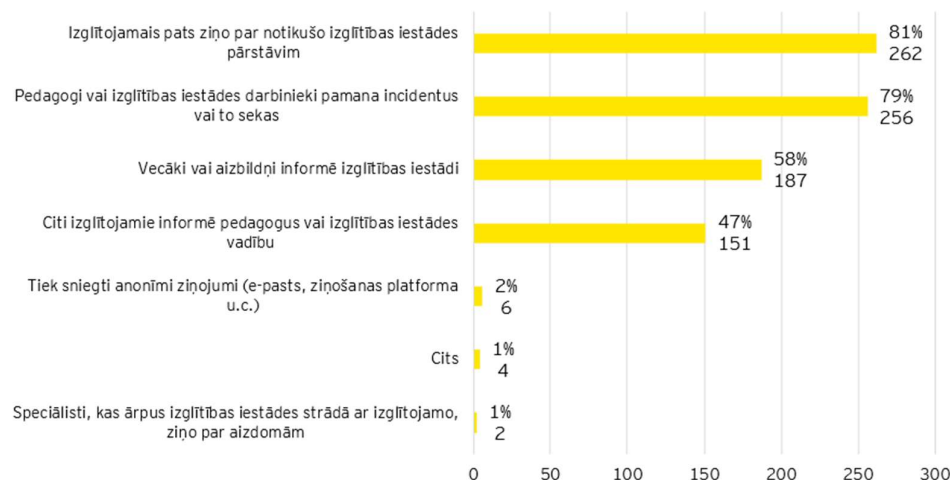
Ilustrācija 2828. Kur visbiežāk izglītības iestādes vidē notiek vardarbības incidenti?

Kopumā vērojams, ka izglītības iestādēm ir grūtības nošķirt ikdienišķus konfliktus no reālām vardarbības vai diskriminācijas izpausmēm. Daudzos gadījumos incidentus bieži vien pirmie identificē paši izglītojamie, kas kļūst par aculieciniekiem vai piedzīvo vardarbību/diskrimināciju pret sevi, kā arī izglītojamo vecāki, kuriem ir būtiska loma šādu situāciju atpazīšanā. Lai gan dažas izglītības iestādes izmanto pedagogu-dežurantu pieeju starpbrīžos, šī pieeja nav pilnībā efektīva, jo dežurants nevar būt visur vienlaikus un pamanīt visus incidentus. **Visbiežāk vardarbības un diskriminācijas gadījumi notiek gaitēnos un e-vidē, kur uzraudzība ir ierobežota, padarot šīs situācijas grūtāk identificējamās.**

3.5.1.2. Ziņošana

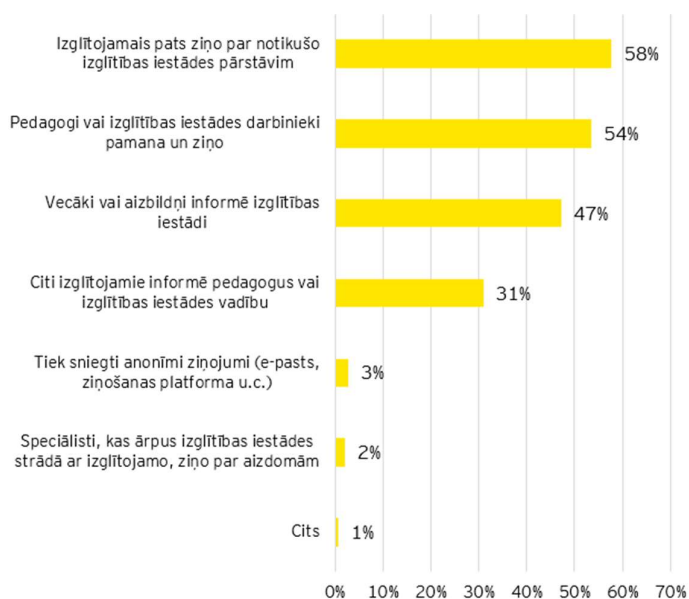
Ziņošana par vardarbības vai diskriminācijas incidentiem nozīmē informēt atbildīgo vai uzticības personu par situāciju, kurā kāds izglītojams (vai arī pats ziņotājs) ir cietis no netaisnas, aizskarošas rīcības vai kā citādi ticis fiziski vai psiholoģiski ietekmēts. Pētījumā īstenotajā izglītības iestāžu aptaujā (

Kā visbiežāk tiek uzzināts par vardarbības incidentiem pret izglītojamajiem Jūsu pārstāvētajā izglītības iestādē?

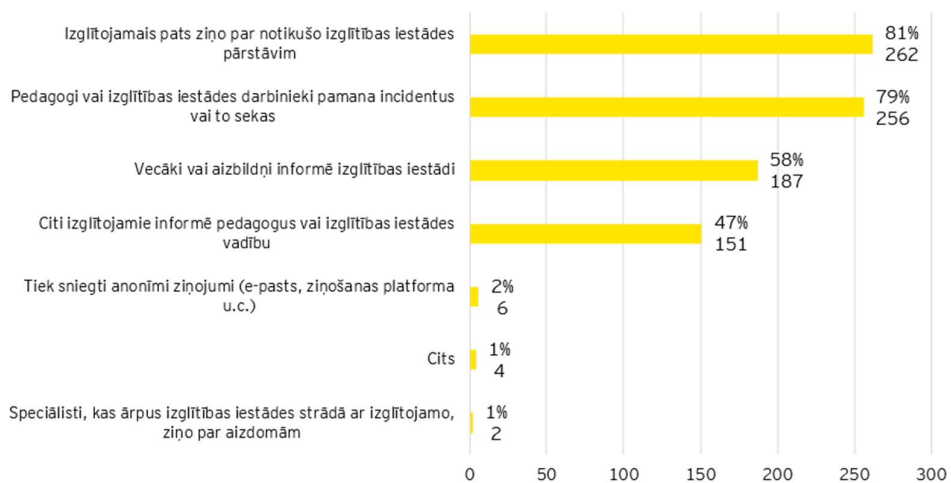
Ilustrācija 2929. Kā visbiežāk tiek uzzināts par vardarbības incidentiem pret izglītojamajiem Jūsu pārstāvētajā izglītības iestādē?

Kā visbiežāk tiek uzzināts par diskriminācijas gadījumiem pret izglītojamajiem Jūsu pārstāvētajā izglītības iestādē?

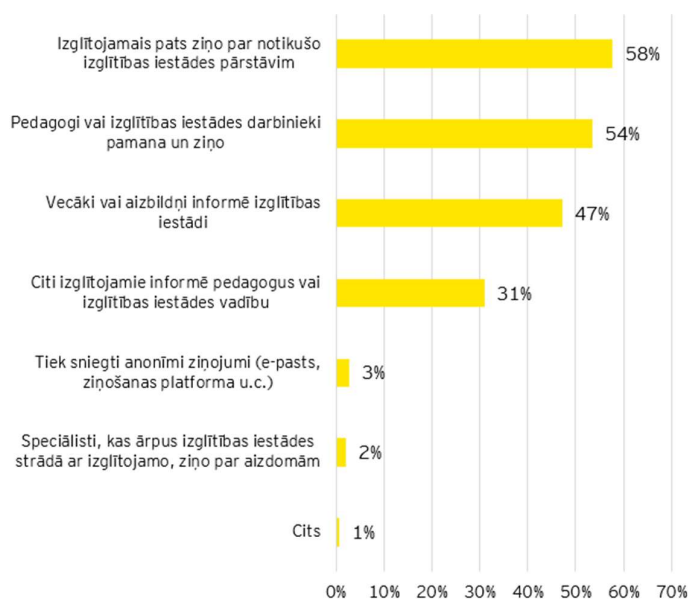
Ilustrācija 3030. Kā visbiežāk tiek uzzināts par diskriminācijas gadījumiem pret izglītojamajiem Jūsu pārstāvētajā izglītības iestādē?) respondentiem tika vaicāts, kā visbiežāk izglītības iestādē tiek uzzināts par vardarbības un diskriminācijas gadījumiem. Abos jautājumos tendence ir līdzīga - lielākā daļa izglītības iestāžu norāda, ka par incidentiem ziņo pats izglītojamais. Secīgi - gan vardarbības, gan diskriminācijas incidentu gadījumā – incidentus vai to sekas pamana pedagogi vai citi iestādes darbinieki. Kā trešā biežāk norādītā atbilde – par vardarbības vai diskriminācijas incidentiem izglītības iestādi informē vecāki vai aizbildņi.

Kā visbiežāk tiek uzzināts par vardarbības incidentiem pret izglītojamajiem Jūsu pārstāvētajā izglītības iestādē?

Ilustrācija 2929. Kā visbiežāk tiek uzzināts par vardarbības incidentiem pret izglītojamajiem Jūsu pārstāvētajā izglītības iestādē?

Kā visbiežāk tiek uzzināts par diskriminācijas gadījumiem pret izglītojamajiem Jūsu pārstāvētajā izglītības iestādē?

Ilustrācija 3030. Kā visbiežāk tiek uzzināts par diskriminācijas gadījumiem pret izglītojamajiem Jūsu pārstāvētajā izglītības iestādē?

Intervijās un fokusa grupās norādīts, ka vairākās izglītības iestādēs tiek nodrošināta anonīmās ziņošanas iespēja, kas ļauj izglītojamajiem droši un konfidenciali ziņot par vardarbību vai diskrimināciju, nebaidoties no identitātes atklāšanas. Šāda iespēja tiek nodrošināta gan ar fiziskām pastkastītēm, gan elektroniskām formām. Dažviet gaitenēs izvietoti arī informatīvi plakāti, kas mudina izmantot anonīmās ziņošanas iespēju, īpaši domājot par tiem izglītojamajiem, kuri var justies apdraudēti vai neaizsargāti. Lai gan anonīmi ziņojumi tiek saņemti reti (par to arī liecina veiktās aptaujas dati, kur tikai 2-3% izglītības iestāžu norāda, ka tiek sniegti anonīmi ziņojumi), pastkastītes tiek regulāri pārbaudītas, bet elektroniskās formas automātiski nosūta paziņojumu atbildīgajiem atbalsta komandas pārstāvjiem. Saņemot ziņojumu, kurā, piemēram, norādīta konkrēta klase/grupa, atbalsta personāls sadarbojas ar attiecīgās klases/grupas audzinātāju, lai izvērtētu situāciju un lemtu par turpmākajiem soļiem. Nereti šādās situācijās atbalsta speciālisti apmeklē klasi, novēro izglītojamo uzvedību vai ierosina veikt plašāku izglītojamo aptauju, lai izvērtētu situāciju un izglītības iestādes vidi kopumā.

Arī izglītības iestādēs izveidotās skolēnu padomes atsevišķos gadījumos pilda anonīmās ziņošanas funkciju par vardarbības/diskriminācijas incidentiem, jo izglītojamie visbiežāk izglītības iestādes ietvaros meklē savu uzticības personu, kam par incidentiem ziņot - daļā gadījumu tie ir skolēnu padomes pārstāvji.

Atsevišķas izglītības iestādes norāda, ka izglītības iestādes ietvaros ir pieejams SOS tālrunis pedagogiem, kas ļauj nekavējoties vērsties pie atbalsta personāla pēc vardarbības vai citu nepiemērotu uzvedības gadījumu notikuma. Tas nodrošina efektīvu un savlaicīgu pedagogu un atbalsta personāla rīcību - pēc SOS zvana saņemšanas, atbalsta personāls nekavējoties dodas uz incidenta vietu un pieņem lēmumu par nākamajiem soļiem, izvērtējot situācijas nopietnību, īsteno pārrunas ar klases/grupas audzinātāju par nākamajiem soļiem, kā arī izzina situāciju no iesaistītajām pusēm.

Tomēr ir vērojama arī pedagogu atturēšanās ziņot par incidentiem. Nereti pedagogi nevēlas rakstiski fiksēt incidentus, jo tas rada papildu administratīvo slogu. Pastāv gadījumi, kad pedagogi baidās no iespējamās administrācijas noraidošās attieksmes, īpaši, ja vadība cenšas mazināt konfliktsituāciju eskalāciju, tādēļ nereti daudzi incidenti paliek neatklāti un netiek risināti atbilstošā veidā vai izglītības iestādē valda uzskats, ka šādu incidentu nemaz nav.

Intervētās tālmācības izglītības iestādes pārstāvis norāda, ka, tā kā lielākā daļa mācību procesa notiek e-vidē, izmantojot dažādas platformas un lietotnes, izglītojamo saziņu visbiežāk pārrauga IT administrators, kurš ziņo atbildīgajām pusēm, ja kāds incidents tiek pamanīts.

Kopumā secināms, ka nav viena konkrēta vai dominējoša veida, kā izglītības iestādēs tiek ziņots par vardarbības vai diskriminācijas gadījumiem – tiek izmantoti dažādi kanāli un pieejas, sākot no

tiešas saziņas ar pedagogu vai atbalsta personālu līdz anonīmām ziņošanas formām un uzticības personu meklēšanai izglītojamo vidū. Tomēr kopumā vērojama pozitīva tendence – paši izglītojamie arvien biežāk pauž savus pārdzīvojumus un meklē palīdzību, kas liecina par uzticības veidošanos un drošas vides nozīmi izglītības iestādēs.

3.5.1.3. Informācijas apzināšana un dokumentēšana

Informācijas apzināšana un dokumentēšana ir sistēmisks un mērķtiecīgs process, kura mērķis ir iegūt pietiekamu faktoloģisko pamatu un to skaidri dokumentēt, saglabājot informāciju saprotamā un praktiski izmantojamā formā. Informācijas apzināšana un dokumentēšana ir būtiska, jo tā nodrošina iespēju sistemātiski sekot līdzi vardarbības un diskriminācijas incidentiem, analizēt situācijas attīstību un izvērtēt ieviesto risinājumu efektivitāti. Precīza informācijas fiksēšana palīdz izvairīties no pārpratumiem, ļauj atbalsta personālam koordinēti rīkoties un nepieciešamības gadījumā sniegt pamatotu informāciju citām iesaistītajām pusēm, piemēram, vecākiem vai atbildīgajām institūcijām. Turklāt dokumentēšana kalpo kā pierādījums, ka izglītības iestāde ir reaģējusi uz incidentiem atbilstoši normatīvajiem aktiem un ētiskajiem principiem.

Lai gan vairākas izglītības iestādes īsteno strukturētu pieeju incidentu dokumentēšanā, joprojām pastāv būtiskas nepilnības, kas apgrūtina efektīvu vardarbības un diskriminācijas gadījumu pārvaldību. Viena no galvenajām problēmām ir nepietiekami detalizēta incidentu reģistrēšana, kas ierobežo to turpmāko analīzi un izvērtēšanu. Daudzās izglītības iestādēs incidenti netiek sistemātiski dokumentēti, un bieži vien informācija par pārkāpumiem ir izkaisīta pie dažādiem izglītības iestādes pārstāvjiem, piemēram, sociālā pedagoga, izglītības psihologa un citiem. Tas rada grūtības, ja turpmāk nepieciešams veikt visaptverošu statistisko analīzi vai pārraudzīt konkrētus gadījumus.

Izglītības iestādēs nav centralizētas un standartizētas sistēmas, tādēļ to starpā novērojamas atšķirības. Lielākoties incidentus dokumentē papīra formātā, tomēr papīra dokumentu apstrāde un glabāšana ir laikietilpīga un nepraktiska, īpaši, ja nepieciešams ātri piekļūt konkrētiem gadījumiem, pārraudzīt tendences, plānot preventīvos pasākumus vai veikt statistisko analīzi. Izglītības iestādēm nav vienotas elektroniskas reģistrēšanas sistēmas, tādēļ, pieprasot pārskatu par incidentiem, ir nepieciešams manuāli pārskatīt fiziskos protokolus, ko visbiežāk glabā pie dažādiem speciālistiem. Šāds process ir laikietilpīgs un palielina risku, ka ne visa informācija var tikt ņemta vērā. Atsevišķos gadījumos izglītības iestāžu pārstāvji reģistrē incidentus elektroniskā formā, piemēram, sev izveidotos Excel dokumentos, tomēr šī iniciatīva balstās uz atbildīgās personas individuālas vēlmes datus apkopot, redzot katras klases/grupas tendences vai skatot konkrētu izglītojamo personu lietas. Šādu informāciju elektroniskā formātā nevienai izglītības iestādei nav jāsaņem obligāti.

Profesionālajās izglītības iestādēs nereti tiek ievērota prakse, ka incidenti tiek izskatīti tikai tad, ja cietušais pats iesniedz oficiālu iesniegumu administrācijai, tomēr šāda pieeja rada situācijas, kurās izglītojamie izvēlas neziņot par incidentiem, tādējādi vardarbības un diskriminācijas gadījumi paliek nepamanīti un netiek atbilstoši risināti, kas negatīvi ietekmē izglītojamo drošību un emocionālo labklājību.

Intervijās un fokusa grupās novērots, ka izglītības iestādes prioritāri reģistrē fiziskās vardarbības gadījumus, savukārt emocionālajai vardarbībai, bulīngam un seksuālai izmantošanai pievērš mazāku uzmanību. Fiziskas vardarbības gadījumus ir vieglāk identificēt, jo tie nereti atstāj redzamas sekas un var tikt apstiprināti ar liecībām vai medicīnisko ekspertīzi. Turpretim emocionālās vardarbības, bulīnga un seksuālās izmantošanas gadījumi bieži netiek uzskaitīti pietiekami detalizēti, jo tie nereti ir grūtāk pierādāmi un var ilgu laiku palikt nepamanīti.

Vienlaikus vardarbības incidentu dokumentēšanā nav stingri ievērots vardarbības veidu iedalījums – ja incidenti tiek reģistrēti un dokumentēti, ne vienmēr tiem klāt tiek norādīts, kāda veida vardarbība tā bijusi. Arī diskriminācijas gadījumi visbiežāk netiek atsevišķi izdalīti. Tas apgrūtina detalizētas situācijas izvērtēšanu, jo nav iespējams analizēt vardarbības veidus vai diskriminācijas iemeslus, incidentu cēloņus un tendences. Tas vienlaikus kavē mērķtiecīgu preventīvo pasākumu plānošanu, jo bez detalizētiem datiem nav iespējams izstrādāt efektīvas stratēģijas vardarbības un diskriminācijas mazināšanai, kas vērstas un reālām izglītības iestādē esošām problēmām. Vienlaikus tas var būt saistāms ar izglītības iestāžu pārstāvju nespēju nošķirt diskrimināciju no vardarbības, kas potenciāli rada uzskatu, ka izglītības iestādēs diskriminācija nemaz nepastāv. Kopumā šī iemesla dēļ izglītības iestādēm trūkst precīzu datu par to, cik izplatīts ir katrs vardarbības veids un diskriminācijas iemesls, un kādas preventīvas stratēģijas būtu efektīvākās.

Atbilstoši Pētījumā īstenotajām intervijām un fokusa grupām, izglītības iestādes, kuras pievērš lielāku uzmanību incidentu dokumentēšanai, izmanto dažādas metodes, kas ļauj saglabāt detalizētu informāciju par notikumu un nodrošināt atbildības sadalījumu starp incidentā iesaistītajām pusēm. Biežākās no tām:

- ▶ skolvadības sistēmas *E-klase* sadaļa "Uzvedības ieraksti", kur iespējams dokumentēt gan izglītojamā negatīvo uzvedību (uzvedības problēmas, pārkāpumi, izglītības iestādes iekšējās kārtības noteikumu neievērošana u.c.), kā arī pozitīvo uzvedību, kā rezultātā tie nav statistiski viegli apkopojami – nav nošķirami negatīvie ieraksti no pozitīvajiem, kā arī tie nav klasificējami. *E-klase* sadaļā "Sarunas" izglītības iestādes pārstāvji fiksē faktu, ka īstenotas pārrunas ar izglītojamajiem un viņu vecākiem, taču ne pietiekami detalizētā formātā, ņemot vērā, ka izglītības iestādei nav pietiekami skaidri datu aizsardzības mehānismi šajā skolvadības sistēmā - izglītības iestādes pauda bažas par *E-klase* uzglabātās informācijas konfidencialitāti un datu drošību, ir vērojama neskaidrība, kādai informācijai var piekļūt sistēmas izstrādātāji, izglītības iestādes administratori un vadība, kā arī pašvaldības pārstāvji. Kopumā šī sistēma drīzāk kalpo kā informācijas nodošanas rīks, kas ļauj nodot informāciju savstarpēji pedagogiem, klašu/grupu audzinātājiem, atbalsta personālam, kā arī informē izglītības iestādes administrāciju un izglītojamā vecākus;
- ▶ speciālistu gatavotie protokoli – tajos tiek fiksēti sociālā pedagoga, psihologa vai citu atbalsta speciālistu pieraksti par notikušo, tostarp sarunas ar izglītojamo (gan cietušo, gan pāridarītāju), viņu vecākiem vai kopīgās tikšanās. Šāda detalizēta fiksēšana ļauj precīzāk izprast situāciju, nodrošina pierādījumu bāzi un kalpo kā pamats turpmākai rīcībai, tai skaitā sadarbībai ar ārējām institūcijām. Pārrunu protokoli tiek pievienoti izglītojamā lietai – ir izglītības iestādes, kur šie protokoli tiek glabāti tikai pie pārrunu veicēja (sociālā pedagoga, psihologa, klases/grupas audzinātāja), bet citviet tos sistemātiski dublē un uzglabā administrācijā, nodrošinot plašāku pieejamību un caurskatāmību. Šāda dokumentācija sniedz detalizētu informāciju par pieņemtajiem lēmumiem un plānotajiem soļiem, kā arī skaidru atbildības sadalījumu starp iesaistītajām pusēm – izglītojamajiem, vecākiem, pedagogiem un vadību. Tomēr jāņem vērā, ka šī visbiežāk ir informācija, kas tiek glabāta papīra formā, tādēļ nav viegli apkopojama un analizējama turpmāk;
- ▶ iesniegums izglītības iestādes vadībai – intervētā tālmācības un atsevišķas izglītības iestādes atklāj, ka ikvienu incidentu dokumentē ar iesniegumu vadībai, kas pēc situācijas izvērtēšanas pieņem lēmumu par tālāko rīcību. Iesniegumu raksta vai nu izglītojamais pats, viņa vecāki vai pedagogs, klases/grupas audzinātājs vai jebkurš cits izglītības iestādes pārstāvis. Šis process nodrošina, ka visus gadījumus apstrādā sistemātiski un atbilstoši iestādes iekšējai kārtībai, kā arī normatīvajam regulējumam, tomēr arī šajā gadījumā iesniegumi tiek veidoti papīra formātā.

Kopumā **gadījumos, kad izglītības iestādēs notiek vardarbības vai diskriminācijas incidentu dokumentēšana, tiek izmantotas dažādas pieejas, ko iestāde izvēlas atbilstoši savām iespējām un ērtībai. Tomēr šīs pieejas nav nekur oficiāli noteiktas vai vienoti reglamentētas. Lielākoties dokumentācija tiek veidota papīra formātā**, kas gan apgrūtina turpmāku informācijas apkopošanu un analīzi, gan arī ierobežo iespējas izvērtēt situācijas atkārtošanās riskus vai identificēt plašākas tendences izglītības iestādes ietvaros.

3.5.1.4. Novērtēšana un risināšana

Novērtēšana un risināšana nozīmē situācijas analīzi, smaguma pakāpes un steidzamības izvērtēšanu, kā arī, atbilstoši tam, secīgu darbību īstenošanu incidenta mazināšanai un turpmākai novēršanai. Risinot incidentus, ir būtiski nodrošināt taisnīgu un efektīvu situācijas izvērtējumu, kā arī veicināt gan pāridarītāja motīvu izpratni, gan atbalsta sniegšanu visām iesaistītajām pusēm. Kopumā vērojams, ka izglītības iestādēs katru incidentu vērtē individuāli, ņemot vērā dažādus faktoros, piemēram, izglītojamā vecumu, iepriekšējo uzvedības vēsturi, incidenta smaguma pakāpi un ģimenes apstākļus. Šāda pieeja ļauj izvairīties no vienveidīgiem un mehāniskiem incidentu risināšanas mehānismiem, pielāgojot atbilstošākās metodes katram konkrētajam gadījumam. Lielākajā daļā izglītības iestāžu incidentu risināšanai ir skaidri noteikts vispārīgs algoritms – tas ir ietverts iekšējos normatīvajos dokumentos vai balstās uz iepriekšēju pieredzi.

Viens no izaicinājumiem novērtēšanā, ir vienotu izvērtēšanas kritēriju trūkums. Lēmumi par konkrētu situāciju risināšanu bieži vien balstīti uz subjektīviem novērojumiem, individuālu pedagogu pieredzi un izglītības iestādes vadības izpratni par konkrēto gadījumu. Tas var radīt situācijas, kur līdzīgi gadījumi dažādās izglītības iestādēs tiek risināti atšķirīgi, kas var ietekmēt gan izglītojamo tiesības, gan vispārējo drošības un atbildības sistēmu izglītības vidē.

Attiecībā uz incidentu risināšanu, kā viens no būtiskākajiem aspektiem ir pārrunu īstenošana - tā tiek veikta ne tikai tikko pēc konkrēta incidenta, bet tās tiek organizētas vairākkārt visā incidenta risināšanas laikā. Visbiežāk sākotnējo sarunu ar izglītojamo, kurš veicis pārkāpumu, veic atbalsta komandas pārstāvis. Ja saruna nesniedz vēlamu rezultātu un izglītojamā uzvedība nemainās, secīgs solis ir pārrunas gan ar izglītojamo, gan vecākiem, lai izvērtētu izmaiņas un, ja nepieciešams, noteiktu papildu atbalsta pasākumus. Izglītības iestāžu noteikumos nav konkrēti definēts, cik bieži jāorganizē atkārtotas tikšanās. Dažkārt komunikāciju ar vecākiem uztur klases/grupas audzinātājs, taču visbiežāk to veic atbalsta komandas pārstāvis. Pēc interviju un fokusa grupu datiem izglītības iestādes šādas tikšanās organizē vidēji reizi divās nedēļās līdz reizei mēnesī visā incidentu risināšanas laikā. Lēmums par atkārtotu pārrunu nepieciešamību tiek pieņemts individuāli, balstoties uz vecāku iesaisti, izglītojamā uzvedības izmaiņām un incidentu biežumu.

Kopumā vieglākos gadījumos incidentus sākotnēji risina klašu/grupu audzinātāji vai priekšmetu pedagogi, kuriem ir tieša komunikācija ar izglītojamajiem.

Sarežģītākos gadījumos, kad incidents atkārtojas vai ir būtiskas sekas (piemēram, fiziska vai emocionāla vardarbība, bulings, disciplināri pārkāpumi), iesaistās atbalsta komanda:

- ▶ sociālais pedagogs veic padziļinātu situācijas analīzi un sadarbojas ar vecākiem un izglītojamo, lai nodrošinātu atbilstošu atbalstu;
- ▶ izglītības psihologs veic darbu ar iesaistītajiem izglītojamajiem, lai palīdzētu izprast emocijas, attīstīt konfliktu risināšanas prasmes un mazināt negatīvās sekas;
- ▶ speciālais pedagogs un citi speciālisti var tikt piesaistīti, ja incidents saistīts ar mācīšanās grūtībām vai uzvedības īpatnībām.

Gadījumos, kad incidentam ir juridiskas sekas vai nepieciešama plašāka institucionālā iesaiste, tiek piesaistīti ārējie speciālisti – bērnu tiesību aizsardzības speciālisti, sociālie dienesti un/vai policija (Valsts vai pašvaldības policija). Atsevišķos gadījumos, kad izglītojamajam ir pastāvīgas uzvedības problēmas vai emocionālās grūtības, tiek nodrošināts individuāls darbs ar psihologu, sociālo pedagogu vai citu speciālistu, kā arī ieteikts vērsties pie ārējiem resursiem, piemēram, Pusaudžu resursu centra, sociālā dienesta speciālistiem u.c. Tomēr fokusa grupās un intervijās secināts, ka izglītības iestāžu iekšējie noteikumi un metodoloģija nesniedz skaidras vadlīnijas par ārējo institūciju piesaisti incidentu risināšanā. Katra iestāde šo jautājumu interpretē atšķirīgi – vienas iestādes sadarbojas ar institūcijām katrā incidentā, kamēr citas rūpīgi izvērtē piesaistes nepieciešamību. Dažās izglītības iestādēs lēmumu par sadarbību ar ārējām institūcijām pieņem atbalsta komanda, ja tāda ir izveidota, taču lielākoties gala lēmumu pieņem izglītības iestādes direktors. Ņemot vērā sadarbības procesa nozīmīgumu, visbiežāk incidentu vadību un komunikāciju ar institūcijām veic atbalsta komandas pārstāvis vai tās vadītājs, ja tāds ir iecelts. Ja izglītības iestādē nav atbalsta komandas vai speciālistu, incidenta vadību uzņemas direktors un viņa vietnieki.

Aptaujas dati liecina, ka nereti, kad no izglītības iestādes puses ir veikti nepieciešamie soļi incidenta vadībā un ir nepieciešamība piesaistīt ārējas institūcijas, process apstājas – paiet ilgāks laiks līdz turpmāka atbalsta sniegšanai. Ārējo institūciju piesaiste visbiežāk notiek krīzes situācijās, un krīzes situācijas ir brīži, kad nepieciešama tūlītēja rīcība, kas ne vienmēr tiek nodrošināta no ārējo institūciju puses.

Individuālas pieejas nodrošināšana

Individuāla pieeja izglītojamajiem ir būtiska, lai katram nodrošinātu nepieciešamo atbalstu. Katrs izglītojamais ir unikāls ar saviem spējām, talantiem, vajadzībām un izaicinājumiem, tāpēc pedagogiem un atbalsta personālam ir jābūt gataviem pielāgot mācību pieeju, lai sasniegtu katra izglītojamā potenciālu. Šī pieeja palīdz nodrošināt, ka visi izglītojamie var gūt sajūtu, ka viņi ir iekļauti mācību procesā, neatkarīgi no viņu sākotnējām prasmēm vai sasniegumiem. Taču izglītības iestāžu pārstāvji atzīst, ka šis process ir sarežģīts un sagādā izaicinājumus.

Uzvedības problēmas var rasties ne tikai tiem izglītojamajiem, kuriem ir mācīšanās grūtības, bet arī tiem, kuriem ir augsti sasniegumi. Šiem izglītojamajiem bieži ir citas vajadzības – viņi var justies garlaikoti, jo mācību materiāls viņiem ir pārāk viegls vai neizceļ viņu talantus un spējas. Tas var izraisīt motivācijas trūkumu, kas var novest pie uzvedības problēmām vai pat agresijas, ja viņi jūtas nenovērtēti vai nepietiekami akadēmiski izaicināti. Šāda situācija var radīt sarežģījumus, jo izglītojamie var nesāņemt pietiekamu uzmanību, kas nepieciešama, lai viņi attīstītos un turpinātu augt. Tāpēc ir svarīgi, lai izglītības iestāde sniegtu atbilstošu pieeju visiem, kas veicina viņu radošumu un intelektuālās spējas. Atsevišķas izglītības iestādes fokusa grupās un intervijās norāda, ka darbā ar izglītojamajiem, kuriem ir augsti sasniegumi, cenšas pielāgot mācību saturu un veicināt viņu individuālo attīstību.

Pedagogiem un atbalsta personālam jābūt elastīgiem un spējīgiem pielāgot mācību procesu, izmantojot dažādas metodes un pieejas. Tas nozīmē, ka pedagogiem ir jāspēj novērtēt izglītojamā individuālās vajadzības un pielāgot atbalstu attiecīgi viņu attīstības līmenim. Izglītojamajiem ar mācīšanās grūtībām bieži nepieciešams papildu atbalsts un pielāgojumi, piemēram, papildu laiks uzdevumu izpildei vai īpaši mācību materiāli, kas palīdz labāk izprast mācību vielu. Tās izglītības iestādes, kurās īsteno arī speciālās izglītības programmas, norāda, ka ir sarežģīti pielāgoties šo bērnu tempam, jo pietrūkst pedagogu kapacitātes. Tikai dažās izglītības iestādēs ir pieejami pedagogu palīgi vai speciālie pedagogi, kuri nepieciešamības gadījumā var pievērsties individuālam darbam. Bieži vien izglītības iestādes ievieš speciālās izglītības programmas, taču izglītības iestādes kolektīvs nav ne psiholoģiski, ne profesionāli sagatavoti speciālākai pieejai šiem izglītojamajiem. Vienlaikus arī aptaujā izglītības iestādes norāda, ka izglītojamo, kuri apgūst speciālās izglītības programmas, uzvedība nereti atkarīga no viņu emocionālā noskaņojuma, kas bieži ietekmē arī citu vienaudžu labbūtnību, un ir nepieciešama papildu atbalsta personāla kapacitāte šādos gadījumos.

Lielākoties izglītības iestāžu pārstāvji intervijās un fokusa grupās norāda, ka pedagogu un atbalsta personāla elastība ļauj veidot atbalstošu vidi, kurā izglītojamie jūtas droši un novērtēti. Mācību procesā ir svarīgi, lai izglītojamie justos iekļauti un motivēti, tādējādi radot pozitīvu vidi, kas veicina izglītojamo personīgo izaugsmi. Ja izglītojamie jūtas mācību procesā akadēmiski izaicināti, novērtēti, saņem nepieciešamo atbalstu, viņi ir daudz motivētāki, lai sasniegtu labākus rezultātus un pilnveidotu savas prasmes. Tas palīdz ne tikai novērst uzvedības problēmas, kas bieži rodas, ja izglītojamais nejūtas saistīts ar mācību procesu, bet arī veicina izglītojamo progresu mācību vielas apgūvē.

Papildus izaicinājumi rodas saistībā ar speciālās izglītības programmām, kuras ne vienmēr ir efektīvi integrējamas vispārīglītojošās iestādēs. Lai gan iekļaujošās izglītības ideja paredz atbalstīt dažādu vajadzību izglītojamos kopīgā vidē, praksē tas bieži rada problēmas – gan pedagogiem, kuriem trūkst nepieciešamo resursu un sagatavotības, gan citiem izglītojamajiem, kuru mācību process tiek traucēts. Arī aptaujā izglītības iestādes pauž, ka gadījumos, kad viens izglītojamais ar savu uzvedību traucē citiem apgūt mācību saturu un apdraud viņu drošību, vienaudžiem tiek liegta pieeja uz kvalitatīvu un drošu vidi un izglītību, kas izglītības iestāžu ieskatos ir sava veida diskriminācija. Liela nozīme šajā jautājumā ir vecāku attieksmei un sadarbībai – daļa nepieņem, ka viņu bērnam būtu nepieciešama speciālā programma, tādējādi liedzot viņam atbilstošu izglītību. No otras puses, fokusa grupās un intervijās radās pārdomas, vai speciālajām programmām vispār vajadzētu būt vispārīglītojošās iestādēs, ja to īstenošana nav pietiekami efektīva. Rezultātā **rodas situācija, kurā ne visi izglītojamie saņem nepieciešamo atbalstu, un izglītības sistēmai nākas balansēt starp iekļaujošās izglītības principiem un praktiskajām iespējām nodrošināt kvalitatīvu mācību procesu visiem izglītojamajiem.**

Individuāla plāna izstrāde un daudzpusīgas metodes uzvedības korekcijai

Atsevišķas izglītības iestādes izmanto strukturētu pieeju, sastādot individuālu uzvedības plānu izglītojamajam. Šādā plānā tiek noteikts, ka katrs pedagogs pēc katras mācību stundas novērtē izglītojamā uzvedību, kas ļauj sekot līdzi progresam un savlaicīgi reaģēt uz atkārtotiem incidentiem. Šī pieeja ir īpaši noderīga gadījumos, kad izglītojamajam ir ilgstošas disciplīnas problēmas vai emocionāli un sociāli izaicinājumi. Individuāla pieeja incidentu risināšanā nodrošina, ka katru gadījumu izvērtē atbilstošajā kontekstā, nevis izskata pēc vienotas, visiem vienādas shēmas. Tā veicina ne tikai taisnīgumu un atbilstošu disciplināro pasākumu piemērošanu, bet arī palīdz izglītojamajam mācīties no savām kļūdām un attīstīt sociālās prasmes, kas nepieciešamas turpmākajai dzīvei.

Viena no praksēm, ko īsteno atsevišķas izglītības iestādes sākumskolas un pamatskolas vecuma posmā, ir izglītojamā izolēšana no mācību procesa, ja izglītojamais atkārtoti ignorē aizrādījumus. Šādos gadījumos izglītojamais tiek nosūtīts pie izglītības iestādes atbalsta personāla – speciālista, kur individuāli apgūst mācību vielu. Ja neatbilstoša uzvedība atkārtojas, izglītojamais var tikt nosūtīts pie izglītības iestādes vadības uz visu dienu, un uz izglītības iestādi tiek izsaukti vecāki. Šo pieeju uzskata par efektīvu, jo izglītojamie cenšas izvairīties no šāda scenārija atkārtoties. Citās iestādēs, lai veicinātu vecāku iesaisti, incidentu gadījumā viņiem tiek lūgts ierasties izglītības iestādē un izņemt izglītojamo no nodarbībām. Šī metode ne tikai ietekmē pašu izglītojamo, bet arī liek vecākiem aktīvāk piedalīties sava bērna uzvedības korekcijā, jo tas skar arī viņu ikdienas plānus. Arī aptaujā izglītības iestādes pauž, ka kvalitatīvi un efektīvi risināt vardarbības incidentus traucē tas, ka nepastāv citi instrumenti, kā ierobežot vardarbību, kā tikai norobežojot vardarbīgo izglītojamo no pārējiem, tomēr šādā gadījumā nepieciešams atbalsta personāls, kurš nereti nav pieejams.

Izglītības iestādēm ir būtiski rast pielāgotus risinājumus izglītojamajiem ar uzvedības grūtībām, nevis aprobežoties tikai ar individuālām mācībām mājās vai attālinātām mācībām kā vienīgo alternatīvu.

Individuālie mācību plāni un elastīgāka pieeja var palīdzēt, taču praksē bieži vien sastopamas situācijas, kurās izglītojamajam trūkst noteiktu robežu, un izglītības iestādei nav efektīvu rīku, lai risinātu šo problēmu. Tā kā pamatizglītība ir obligāta, izglītības iestādēm nav tiesību piemērot stingrākus ierobežojumus par mācību procesa ignorēšanu, izņemot mājmācību uz noteiktu laiku, kā to paredz Ministru kabineta noteikumu Nr. 474 12. punkts.⁴⁹ Tomēr daudzi izglītojamie šo iespēju neuztver kā disciplinējošu pasākumu, bet gan kā priekšrocību, kas atbrīvo no ierastās izglītības iestādes vides. Tomēr šādās situācijās mājmācība var kļūt par motivatoru vecākiem aktīvāk iesaistīties sava bērna izglītībā un uzvedībā, jo tas tieši ietekmē viņu ikdienas ritmu un atbildību. Vienlaikus šobrīd nav skaidrs, vai šajā laikā tiek veiktas kādas intervences darbā ar bērnu un/vai ģimeni, kā arī — vai un kurš izvērtē šo intervenču efektivitāti.

Ja izglītojamā agresija ir saistīta ar veselības problēmām, būtiski ir meklēt risinājumus, kas veicina viņa attīstību un socializāciju, nevis izolāciju. Attālināts mācību process vai izglītojamā izolēšana no klasesbiedriem šādās situācijās nav efektīvs risinājums, jo tās var pastiprināt sociālās atstumtības sajūtu un ierobežot iespējas attīstīt emocionālās un uzvedības prasmes. Tā vietā ir nepieciešama cieša sadarbība starp izglītības iestādi, vecākiem un speciālistiem, lai izveidotu individuāli pielāgotu atbalsta plānu. Tas ietver, piemēram, papildu konsultācijas pie psihologa vai speciālā pedagoga, mācību procesa pielāgošanu, kā arī speciāli izstrādātas metodes, kas palīdz izglītojamajam pārvarēt uzvedības grūtības un attīstīt sociālās prasmes. Lai šāds atbalsts būtu efektīvs, nepieciešams pārskatīt iekļaujošās izglītības regulējumu un izvērtēt speciālo programmu iekļaušanas iespējas vispārējā izglītības procesā. Ja izglītības iestāde īsteno speciālās izglītības programmas, kas paredz īpašu pieeju izglītojamajiem ar uzvedības vai veselības izaicinājumiem, tai jābūt nodrošinātai ar atbilstošiem resursiem un speciālistiem. Tas nozīmē ne tikai papildu finansējumu, bet arī konkrētus rīkus un speciālistu atbalstu, lai mācību process būtu kvalitatīvs un ilgtspējīgs. Tādā veidā veicinot, ka iekļaujošā izglītība izpilda mērķus un nodrošina vienlīdzīgas iespējas visiem izglītojamajiem, vienlaikus sniedzot nepieciešamo atbalstu tiem, kuriem tas ir vajadzīgs vairāk.

Daļa izglītības iestāžu piemēro strukturētu "rājienu" sistēmu vidusskolas vecuma posmā un profesionālajās izglītības iestādēs, kas paredz konkrētas sekas pēc noteikta pārkāpumu skaita. Parasti sākotnēji ir mutisks aizrādījums, kam seko rakstisks brīdinājums. Ja situācija nemainās, iesaista vecākus un var piemērot stingrākas sankcijas, tostarp izglītojamā atstādināšana uz laiku vai izslēgšana no izglītības iestādes. Tomēr izglītības iestādes, kurās īsteno šo pieeju, norāda, ka šāda pieeja nes rezultātus vien tad, ja ir laba sadarbība ar vecākiem. Kopumā "rājienu" sistēma ļauj vecākiem būt informētiem par bērna uzvedību un sadarboties ar izglītības iestādi, lai rastu risinājumus. Tomēr izglītības iestādēs nav uzstādīta skaitliska vērtība, cik incidentiem jābūt, lai iesaistītu izglītojamā vecākus; katru gadījumu vērtē individuāli pēc incidenta rakstura un biežuma. Atsevišķos gadījumos profesionālajās izglītības iestādēs pēc šādu mēru pieņemšanas izglītojamais sāk novērtēt izglītības iestādes sniegto atbalstu, piemēram, iespēju dzīvot dienesta viesnīcā, neatkarību no ģimenes.

Aptaujā pausts viedoklis, ka ir atsevišķas pašvaldības izstrādāta vardarbības gadījumu risināšanas shēma pa soļiem, kurā ietverti 3 risināšanas līmeņi un apraksts par to darbību – zaļais līmenis ir izglītības iestādes kompetence, dzeltenais – ārēju institūciju kompetence un sarkanais – individualizēts risinājums starpinstitucionālās sadarbības komandas ietvaros.

Atsevišķas izglītības iestādes pielieto konfliktu mediācijas un izlīguma metodi, kur konfliktu risināšanā iesaistās gan pedagogi, gan incidentos iesaistītie izglītojamie. Mediācija palīdz izglītojamajiem pašiem meklēt konstruktīvus risinājumus domstarpībām un veicina cieņpilnu komunikāciju. Tā ir noderīga vidē, kur konfliktsituācijas rodas komunikācijas prasmju trūkuma dēļ.

Cita metode, ko izmanto dažās sākumskolas un pamatskolas, ir vēstules rakstīšana par incidentu gan vecākiem, gan izglītības iestādes direktoram. Šādā gadījumā izglītojamajam pašam jāraksta paskaidrojums par notikušo, kas palīdz reflektēt par savu rīcību un tās sekām. Šo metodi izmanto, lai attīstītu izglītojamā atbildības sajūtu un rosinātu viņu analizēt savu uzvedību. Izglītības iestādes atzīst, ka šāds risinājums ir efektīvs tikai tad, ja arī vecāki aktīvi iesaistās darbā sava bērna uzvedību.

Reģionālajās izglītības iestādēs mazāk apdzīvotās vietās, kur personāls personīgi pazīst izglītojamo ģimenes, dažkārt uz atsevišķām problēmām nereaģē pietiekami, īpaši, ja incidenti nav regulāri vai nopietni. Tomēr citviet tiek uzstādīti konkrēti mērķi darbam ar pāri darītājiem un cietušajiem, un gadījumus risina noteiktā laika posmā, pēc kura izvērtē to rezultātus un pieņem lēmumu par atbalsta pasākumu turpināšanu vai izbeigšanu.

⁴⁹ III. Drošības nodrošināšana izglītības iestādēs un to organizētajos pasākumos. 12. punkts. Kārtība, kādā nodrošināma izglītojamo profilaktiskā veselības aprūpe, pirmā palīdzība un drošība izglītības iestādēs un to organizētajos pasākumos. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/344779>.

Lai gan izglītības iestādēs pastāv dažādi risinājumi darbā ar incidentiem, tomēr **vienota pieeja nav novērota**. Katram risinājumam ir gan priekšrocības, gan trūkumi, tādēļ izglītības iestādēm ir svarīgi izvērtēt katru situāciju individuāli un izlemt efektīvāko sadarbības mehānismu gan ar izglītojamo un iesaistītajām pusēm, gan izglītojamo vecākiem, ņemot vērā viņu atsaucību, komunikāciju un interesi risināt problēmas. **Var secināt, ka izglītības iestādes eksperimentē ar pieejām un meklē atbilstošāko risinājumu, ievērojot arī izglītojamo vecuma posmu un lietderīgākās metodes.**

Informācijas apmaiņa, sadarbība un komunikācija incidentu risināšanā

Lai atbalsta komandas darbs būtu efektīvs, būtiska ir regulāra informācijas apmaiņa starp iesaistītajām pusēm. Sadarbība starp administrāciju, pedagogiem un atbalsta personālu ir izšķiroša, lai incidenti tiktu risināti profesionāli un savlaicīgi, vienlaikus ņemot vērā katra izglītojamā individuālās vajadzības.

Izglītības iestāžu vidū nereti trūkst saskaņotas informācijas plūsmas, kas rada šķēršļus veiksmīgai incidentu risināšanai. Informācijas trūkums vai neskaidrība par situācijas attīstību noved pie tā, ka pedagogi un administrācijas pārstāvji nav pilnībā informēti par jau veiktajiem pasākumiem un nespēj incidentā iesaistītajām pusēm sniegt nepieciešamo atbalstu.

Viens no galvenajiem iemesliem ir nepietiekama/neefektīva pienākumu pārdale starp dažādiem izglītības iestādes darbiniekiem, kuri ir atbildīgi par incidentu vadību un uzraudzību. Atsevišķos gadījumos, īpaši profesionālajās izglītības iestādēs, pedagogi uzskata, ka viņiem nav jāiesaistās konfliktu risināšanā, uzdodot šo pienākumu atbalsta komandai. Šādā veidā visi incidenti un problēmas tiek novirzīti tikai uz specifisku personu vai grupu atbildību, kas faktiski var radīt situāciju, kurā pedagogu vai administrācijas darbinieku loma tiek samazināta līdz minimumam. Tā rezultātā šie darbinieki var nebūt pilnībā informēti par to, kas notiek ar izglītojamo un kā risinās incidenta vadība. Tas ne tikai apgrūtina integrētu pieeju problēmu risināšanā, bet arī apdraud izglītības iestādes spēju veikt ilgtermiņa preventīvos pasākumus. Turklāt šī nepietiekamā informācijas apmaiņa un cilvēkresursu sadale var radīt arī lieku noslodzi atbalsta komandai, jo trūkst ciešas sadarbības un saskaņotas rīcības. Tādējādi izglītības iestāde nespēj izmantot pilnu potenciālu, lai veiksmīgi risinātu incidentu vadību.

Tālmācības izglītības iestādēs, ja rodas nepieciešamība, jebkurš pedagogs var jebkurā brīdī sazināties ar attiecīgā izglītojamā klases/grupas audzinātāju vai sociālo pedagogu, lai pārrunātu radušos situāciju un izvērtētu nepieciešamās darbības. Pēc sarunas sociālais pedagogs un klases/grupas audzinātājs kopīgi pieņem lēmumu par tālāko rīcību, lai nodrošinātu izglītojamajam nepieciešamo atbalstu un veicinātu pozitīvas pārmaiņas viņa uzvedībā vai mācību procesā.

Izglītības iestāžu pārstāvji uzsver, ka efektīvai incidentu risināšanai, iesaistot tiesībsargājošās institūcijas, būtiska ir savstarpēja informācijas apmaiņa par veiktajiem pasākumiem un to rezultātiem. Tomēr praksē tiesībsargājošās institūcijas (t.sk. bāriņtiesas un sociālie dienesti) visbiežāk nesniedz atgriezenisko saiti, kas apgrūtina izglītības iestādes spēju pieņemt tālākus lēmumus, jo izglītojamais turpina mācības tajā pašā vidē. Rodas situācija, kurā izglītības iestāde ir ziņojusi par incidentu, tā veic darbības, taču izglītojamā uzvedība nemainās, un izglītības iestādei trūkst skaidrības par notiekošo. Šādos gadījumos izglītības iestādes nonāk sarežģītā situācijā – tās turpina rūpēties par izglītojamā labbūtību un mācību procesu, taču bez skaidras informācijas par notikušā izmeklēšanas un risinājuma gaitu. Tas rada neuzticību starp izglītības iestādēm un tiesībsargājošajām institūcijām, kā arī apgrūtina visaptveroša un starpinstitucionāla atbalsta sniegšanu izglītojamajam.

Atsevišķas izglītības iestādes atzīst, ka informāciju par institūciju darbībām un lēmumiem iespējams iegūt tikai caur personīgiem kontaktiem, taču šāda pieeja nav sistemātiska un nav pieejama visiem. Lielākoties institūcijas norāda, ka tām nav pienākuma informēt izglītības iestādes par pieņemtajiem lēmumiem un veiktajiem pasākumiem, kas vēl vairāk apgrūtina efektīvu sadarbību un situācijas risināšanu.

Attiecībā uz komunikāciju ar vecākiem, izglītības iestādes novēro, ka tā atkarīga no komunikācijas formāta – vecāki dod priekšroku individuālām sarunām un klases sapulcēm, bet uz izglītības iestādes kopsapulcēm ierodas reti – būtiska ir kontakta izveide ar klases/grupas audzinātāju. Vienlaikus vērojams, ka aktīvāk izglītības iestāžu dzīvē iesaistās tie vecāki, kuru bērniem nav uzvedības problēmu – viņi piedalās sapulcēs, izglītojošos pasākumos un citās izglītības iestādē organizētajās aktivitātēs. Savukārt to izglītojamo, kuriem ir uzvedības problēmas, vecāki izglītības iestādē apmeklē reti vai neapmeklē nemaz. Ciešāka sadarbība ar vecākiem kopumā vērojama izglītības iestādēs, kurās ir mazāks izglītojamo skaits vai izglītības iestādēs lauku reģionos, kur izglītības iestādes personāls izglītojamo vecākus pazīst personīgi.

Kopumā, ņemot vērā, ka nepastāv centralizēta pieejas un nacionāla līmeņa normatīvais regulējums incidentu vadībā, incidentu novērtēšanas metodes un to risināšana katrā izglītības iestādē ir

atšķirīgas. Katram izglītojamajam ir nepieciešama individuāla pieeja, un izglītības iestādēm jānodrošina elastība, jo uzvedības problēmas ne vienmēr saistītas ar sliktām sekmēm. Arī **uzvedības korekcijas metodes izglītības iestādēs atšķiras, un šobrīd neviena iestāde nav atbildīga par šo metožu efektivitāti vai to pareizu pielietojumu.** Īpaši svarīga ir caurspīdīga komunikācija ne vien starp izglītības iestādes darbiniekiem un vecākiem, bet arī ar ārējām institūcijām, jo šobrīd trūkst atgriezeniskās saites, kas ietekmē risinājumu efektivitāti. Kopumā **vardarbības un diskriminācijas incidentu risināšana ir viens no haotiskākajiem posmiem, jo novērojamas ļoti dažādas izglītības iestāžu pieejas, un šis process netiek pietiekami regulēts.**

3.5.1.5. Seku mazināšana un situācijas uzraudzība

Seku mazināšana nozīmē darbību veikšanu, lai samazinātu negatīvās sekas pēc incidenta, kas var ietvert psiholoģisko palīdzību, ārstēšanu, atbalstu izglītojamajiem (cietušajam, pāridarītājam, novērotājiem) un jebkādu citu pasākumu veikšanu, kas palīdz atgūties no incidenta. Seku mazināšana un situācijas uzraudzība vardarbības un diskriminācijas incidentu vadībā ir būtisks posms, lai nodrošinātu incidentā iesaistīto pušu emocionālo un fizisko trauma/seku mazināšanu, spēju no jauna integrēties klases/grupas kolektīvā, veicināt viņu drošības sajūtu ikdienā. Situācijas uzraudzības pamata mērķis ir līdzīgu incidentu novēršana turpmāk, kā arī konkrētu izglītojamo labbūtības uzraudzība, lai nepieciešamības gadījumā pielāgotu vai papildinātu atbalsta pasākumus. Turklāt regulāra situācijas uzraudzība veicina uzticību starp izglītojamajiem, pedagogiem un vecākiem, stiprinot izglītības iestādes spēju efektīvi reaģēt un attīstīt iekļaujošu kultūru.

Pētījumā īstenoto interviju un fokusa grupu informācija liecina, ka visbiežāk situācijas uzraudzība tiek veikta, regulāri apvaicājoties cietušajam par to, kā izglītojamais jūtas (piemēram, izglītības iestādes gaitēnos u.c.), tomēr netiek organizētas profilaktiskas individuālas sarunas ar izglītojamajiem ilgāku laiku pēc incidentu norises.

Fokusa grupās paustā informācija liecina, ka ne visām izglītības iestādēm ir skaidrs, kas ir incidenta noslēguma posms – lielā daļā izglītības iestāžu netiek uzstādīti mērķi, t.i., sasniedzamie rezultāti par sniegto atbalstu vai izglītojamā labbūtības līmeni (vai uzvedības traucējumu mazināšanās). Savukārt tajās izglītības iestādēs, kur mērķi tiek uzstādīti, to noteikšanā nereti vadās pēc subjektīviem viedokļiem, kas pastāv izglītības iestādē, taču nav noteiktas centralizētas vadlīnijas, kā un cik ilgi izglītojamie būtu pastiprināti jāuzrauga. Seku mazināšanā atsevišķos gadījumos būtiska loma ir izglītības iestādes psihologam vai ārējiem resursiem (psihiatram, psihoterapeitam, neirologam u.c.), tomēr, kā minēts augstāk esošajās nodaļās, ne visās izglītības iestādēs ir pieejams izglītības psihologs, kā arī rindas pie veselības aprūpes speciālistiem ir ilgas, tādēļ šis atbalsts ne vienmēr tiek nodrošināts pietiekamā apjomā un ilgumā. Seku mazināšanas un uzraudzības posmā būtiski ir īstenot sekundāro prevenciju, tomēr vairumā izglītības iestāžu tā netiek īstenota pietiekamā apjomā vai netiek īstenota nemaz. Plašāk par to skatīt 3.5.2.nodaļā.

Kopumā **vairumā izglītības iestāžu seku mazināšana un situācijas uzraudzība aprobežojas ar ikdienišķu iesaistīto izglītojamo apvaicāšanu par to, kā viņi jūtas, taču netiek īstenoti ilgtermiņa un sistemātiski pasākumi. Nereti netiek noteikti konkrēti sasniedzamie mērķi jeb rezultāti, kas būtu jāsasniedz noteiktā laika periodā, lai novērtētu atbalsta efektivitāti.** Seku mazināšanā būtiski ir nodrošināt arī psiholoģisko atbalstu, tomēr **izglītības psihologu un ārējo veselības aprūpes speciālistu pieejamības ierobežojumi liedz šo atbalstu nodrošināt pietiekamā apjomā un ilgumā.**

3.5.1.6. Datu analīze

Datu analīze ir būtiska vardarbības un diskriminācijas incidentu vadībā, jo tā ļauj sistemātiski izprast incidentu rašanās cēlopus, tendences, atbalsta pasākumu efektivitāti, identificēt problēmjomas un vadības stiprās puses. Ņemot vērā, ka incidentu vadība var tikt raksturota kā cikliska, balstoties uz datu analīzi, var efektīvi plānot mērķtiecīgus prevencijas pasākumus, kas novērš līdzīgu incidentu atkārtēšanos un veicina ilgtermiņa risinājumus izglītības iestādē. Dati sniedz objektīvu pamatu, uz kura balstīt lēmumus un uzlabot drošības pasākumus, tādējādi stiprinot izglītības iestādes spēju radīt drošu un iekļaujošu vidi.

Izglītības iestādēs informācijas par vardarbības un diskriminācijas incidentiem apkopošana un analīze nenotiek nemaz vai notiek tikai pēc pieprasījuma, bet ne regulāri. Dažās izglītības iestādēs ir izstrādāti mehānismi statistikas apkopošanai reizi ceturksnī vai pusgadā. Parasti šī informācija tiek apkopota pirms pedagoģiskajām sēdēm, kas nozīmē, ka reāllaika situācijas izvērtēšana ir ierobežota. Atbildīgās personas var tikai reaktīvi analizēt jau notikušos incidentus un īstenot atbalsta pasākumus, bet ne proaktīvi un mērķtiecīgi strādāt pie preventīviem risinājumiem. Būtiski piebilst, ka statistiku par vardarbības un diskriminācijas gadījumu skaitu, to veidiem visbiežāk izglītības iestādēm neviens nelūdz sagatavot, tādēļ tā

ir katras izglītības iestādes iekšēji lietojamā informācija, kur tās apstrāde atkarīga no pašas izglītības iestādes pārstāvju ieskatiem.

Daudzās izglītības iestādēs, kur tiek uzturētas personu lietas ar sarunu protokoliem un citu informāciju par piemēroto atbalstu, šī prakse bieži tiek veikta juridiskās aizsardzības nolūkos, nevis, lai uzlabotu izglītojamo labbūtību vai stiprinātu preventijas pasākumus. Vienlaikus izglītības iestādes norāda, ka trūkst vienotu vadlīniju par šīs informācijas uzglabāšanu un analīzi (t.sk. datu aizsardzību), jo dažas izglītības iestādes glabā protokolus līdz izglītojamā absolvēšanai, bet citas tos iznīcina bez padziļinātas analīzes.

Tālmācības izglītības iestāde norāda, ka, lai nodrošinātu efektīvu incidentu risināšanu turpmāk, tiek regulāri organizētas pedagoģiskās sēdes, kurās pedagogi un atbalsta personāls analizē konkrētus incidentus, to progresu un iespējamus risinājumus. Šādas sēdes ļauj dalīties pieredzē, analizēt situācijas no dažādiem skatupunktiem un rast risinājumus citu incidentu vadībā, kas veicina izglītojamo labklājību un preventīvu rīcību.

Arī īstenotajā aptaujā izglītības iestādes norāda, ka, lai arī rīcība no pedagogu, klašu/grupu audzinātāju, atbalsta personāla puses notiek, dati ne vienmēr tiek apkopoti, kas liecina par to, ka rīcība izglītības iestādēs ir reaktīva – dati netiek analizēti un, balstoties uz gūto analīzi, netiek īstenoti preventīvi pasākumi.

Kopumā secināms, ka **izglītības iestādēs datu analīze, kas saistīta ar vardarbības un diskriminācijas incidentiem, nereti tiek īstenota nepietiekami regulāri vai formāli, biežāk koncentrējoties uz juridisko atbildību un dokumentēšanas prasībām, nevis uz ilgtermiņa preventīvu pieeju.** Tā vietā, lai analizētu incidentu cēloņus un tendences ar mērķi izstrādāt efektīvus preventijas pasākumus, dati bieži vien netiek pilnvērtīgi izmantoti. Rezultātā **vairumā gadījumu izglītības iestādes darbojas reaktīvi – tās sniedz atbildes uz jau notikušajiem gadījumiem, bet neveido sistēmisku, uz datiem balstītu stratēģiju līdzīgu situāciju novēršanai nākotnē.**

3.5.2. Preventija

Preventijai ir izšķiroša loma vardarbības un diskriminācijas novēršanā izglītības vidē, un tā ir arī neatņemama daļa no incidentu vadības. Balstoties uz izglītības iestādes veiktajiem incidentu vadības pasākumiem, to efektivitāti un rezultātiem, kā arī analizējot datus, iespējams īstenot atbilstošus un uz konkrētu rezultātu vērstus preventijas pasākumus.

Preventija, atbilstoši BAC vardarbības gadījumu risināšanas algoritmam izglītības iestādēs,⁵⁰ tiek iedalīta primārajā, sekundārajā un terciārajā preventijā. Šī Pētījuma ietvaros primārā, sekundārā un terciārā preventija tiek skatīta gan vardarbības, gan diskriminācijas kontekstā.

- ▶ Primārā preventija ietver pasākumus, kas vērsti uz visiem izglītības iestādes izglītojamajiem vēl pirms incidentu norises vai pirms identificētiem riska faktoriem, kas var rezultēties vardarbībā vai diskriminācijā.
- ▶ Sekundārā preventija ietver pasākumus, kas vērsti uz atsevišķām grupām vai indivīdiem, kad tiek pamanīti paaugstināta riska apstākļi, bet incidents vēl nav noticis.
- ▶ Terciārā preventija ietver pasākumus pēc incidenta norises ar mērķi nepieļaut atkārtotus incidentus, kā arī mazināt notikušo incidentu sekas.⁵¹

Incidentu preventija izglītības iestādēs ir cieši saistīta ar izglītības iestādes administrācijas un atbalsta komandas (sociālie pedagogi, izglītības psihologi, speciālie pedagogi u.c.) kompetencēm un izpratni par efektīvām preventijas metodēm. Lai gan visām izglītības iestādēm ir kopīgs mērķis – nodrošināt drošu un atbalstošu vidi izglītojamajiem –, konkrētā atbildības sadale starp darbiniekiem dažādās izglītības iestādēs var ievērojami atšķirties.

Preventijas jautājumi dažkārt tiek nodoti klašu/grupu audzinātāju pārziņā, jo viņi ir tie, kuri ikdienā strādā ar izglītojamajiem un spēj vislabāk novērtēt viņu uzvedību, situāciju attīstību un savstarpējās attiecības. Klašu/grupu audzinātāji bieži vien organizē tematiskas nodarbības par konfliktu risināšanu, cieņpilnu komunikāciju un citiem preventijas jautājumiem. Viņu loma ir īpaši nozīmīga sākumposmā, lai identificētu riskus un novērstu incidentus vēl pirms tie pāraug nopietnās situācijās. Lielākoties izglītības iestāžu

⁵⁰ Vardarbības gadījumu risināšanas algoritms izglītības iestādēs. Bērnu aizsardzības centrs, 2024. Pieejams: <https://www.bac.gov.lv/lv/media/2613/download?attachment>.

⁵¹ Vardarbības gadījumu risināšanas algoritms izglītības iestādēs. Bērnu aizsardzības centrs, 2024. Pieejams: <https://www.bac.gov.lv/lv/media/2613/download?attachment>.

pārstāvji intervijās un fokusa grupās atklāja, ka sociālais pedagogs vai izglītības psihologs sniedz klašu/grupu audzinātājiem atbalstu par programmām un tēmām, ko izmantot darbā ar audzināmo klasi. Atsevišķās izglītības iestādēs atbalsta komandas pārstāvji aktīvi iesaistās preventīvas procesos, dodas pie izglītojamajiem un savlaicīgi pārrunā dažādas tēmas, piemēram, savstarpējā cieņa, komunikācijas labā prakse, citādā pieņemšana u.c.

Novērojumi attiecībā uz primāro preventīvu

Kā labā prakse atsevišķās izglītības iestādēs tiek minēta sarunu iniciēšana ar izglītojamo un viņa vecākiem vēl pirms mācību uzsākšanas, lai savlaicīgi identificētu potenciālās problēmas vai bērnam nepieciešamo pieeju. Tas arī kalpo kā efektīvs instruments klases komplektēšanai, palīdzot izvērtēt, kuri bērni labāk iejutīsies konkrētā kolektīvā. Vienlaikus, gadījumos, kad izglītības iestādē tiek uzņemts jauns izglītojams, vairākās izglītības iestādēs tiek īstenota pastiprināta uzraudzība - tiek noteikts adaptācijas periods. Pedagoģi un atbalsta personāls rūpīgi seko līdzi izglītojamā emocionālajai pašsajūtai, uzvedībai un mācību progresam, īpaši pirmajās nedēļās, nodrošinot individuālu pieeju un atbalstu pēc nepieciešamības, lai jaunais izglītojams justos droši un ērti jaunajā vidē.

Uzsākot mācības tālmācībā, tālmācības izglītības iestādes vadība kopā ar sociālo pedagogu iniciē klātienē sarunas ar izglītojamo un viņa vecākiem, lai izprastu iemeslus mainīt izglītības iestādi, izprastu izglītojamā situāciju un lemtu par nepieciešamo atbalstu, ja tāds nepieciešams.

Intervijās un fokusa grupās novērojams, ka atsevišķās izglītības iestādes vienlaikus uztur komunikāciju ar pirmsskolas izglītības iestādēm, sākumskolām vai pamatskolām, kurās izglītojamie pirms tam mācījušies, ar mērķi kopīgi pārrunāt atsevišķu izglītojamo uzvedību, vecāku iesaisti, sekmes, veselības problēmas, mācīšanās grūtības un citu izglītojamo raksturojošu informāciju, pirms izglītojamie pāriet uz jauno izglītības iestādi. Izglītības likuma 2024. gada 10. oktobra grozījumu (stājas spēkā ar 2025. gada 1. februāri) 30. panta 3.⁸ punkts nosaka, ka *"Izglītības iestādes vadītājs, uzņemot izglītojamo, tostarp no citas izglītības iestādes, pārbauda, vai Valsts izglītības informācijas sistēmā ir atzīme par izglītojamā veselības stāvokli un citiem apstākļiem, kas var būtiski ietekmēt izglītības procesu un būt nozīmīgi tajā iesaistītajām personām, kā arī informāciju par izglītības iestādes īstenotajiem atbalsta pasākumiem"*.⁵² Šāda atzīme VIIS ļauj izglītības iestādes personālam labāk izprast izglītojamā līdzšinējo pieredzi, mācību sasniegumus un individuālās vajadzības, lai nodrošinātu sekmīgu pāreju un nepieciešamo atbalstu jaunajā mācību vidē. Lai gan izglītības iestāžu pārstāvji uzsver, ka ir jāveicina informācijas apmaiņa starp pirmsskolas izglītības iestādēm un citām vispārīglītojošajām un profesionālajām izglītības iestādēm, lai nodrošinātu, ka jaunā izglītības iestāde ir informēta par izglītojamo un spētu efektīvi risināt potenciālus gadījumus, izglītības iestādes arī norāda uz priekšlikumu izveidot sistēmu/datubāzi, kur apkopota izglītojamā vēsture, t.sk. līdzšinējie pārkāpumi, medicīniskā informācija un speciālās programmas piemērošanas nepieciešamība. Šobrīd izglītības iestāžu pārstāvji pauž skeptisku attieksmi par šiem Izglītības likuma grozījumiem, uzsverot, ka izglītības iestādes, no kurām pieprasīta informācija, to varētu sniegt formālā līmenī, kā arī ne visas izglītības iestādes apkopo informāciju par izglītojamajiem tādā līmenī, lai ar informāciju dalītos.

Lai mazinātu potenciālu diskrimināciju un veicinātu jaunu izglītojamo integrēšanu klases/grupas un izglītības iestādes vidē, ir izglītības iestādes, kuras, atbilstoši jaunā izglītojamā temperamentam, dzimumam un interesēm, nozīmē mentoru - klasesbiedru, kurš palīdz orientēties izglītības iestādē un integrēties kolektīvā. Vienlaikus klases/grupas saliedējoši pasākumi tiek atzīti par efektīvu veidu, kā mazināt potenciālu diskriminācijas risku un veicināt izglītojamo savstarpēju izpratni un cieņu vienam pret otru. Izglītības iestādes, kas apzināti organizē šādus pasākumus, novēro pozitīvu ietekmi uz izglītojamo savstarpējām attiecībām.

Liela daļa izglītības iestāžu norāda, ka izglītības iestādē ir izveidota skolas padome (vecāku padome), kur izglītojamo vecākiem tiek dota iespēja aktīvi iesaistīties izglītības iestādes procesos, paust savu viedokli dažādos jautājumos, tai skaitā rosināt iniciatīvas vardarbības/diskriminācijas mazināšanai izglītības iestādē. Atsevišķās izglītības iestādēs vecāki tiek iesaistīti arī svarīgu lēmumu pieņemšanā, piemēram, vienojoties par mobilo telefonu izmantošanas ierobežojumiem vai izglītības iestādes vides uzlabošanu. Izglītības iestādes uzsver, ka vecāku proaktīva iesaiste ir būtiska e-vides vardarbības preventīvajā un incidentu identificēšanā, kā arī norāda, ka vecāki bieži vien nenovērtē digitālās vides ietekmi uz bērniem un neuzrauga viņu aktivitātes interneta vidē. Lai arī izglītības iestādes personāls nereti nojauš par potenciālas vardarbības/diskriminācijas draudiem starp izglītojamajiem, izglītības iestāžu pārstāvji nav

⁵² 30.pants 3.8 punkts. Izglītības iestādes vadītājs. Izglītības likums. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/50759-izglitiba-likums>.

tiesīgi skatīt izglītojamā mobilās ierīces. Šajos gadījumos ir būtiska vecāku iesaiste, izvērtējot sava bērna rīcību sociālajos tīklos un privātās sarakstēs, kā arī izvērtējot bērnu tiesības konkrētos sociālos tīklus izmantot vecuma ierobežojuma dēļ, tomēr ne vienmēr vecāki tam pievērš pietiekamu uzmanību.

Izglītības iestādēs lielu uzmanību pievērš mikroklimata uzraudzībai, īpaši jaunizveidotajās klasēs, piemēram, 7. un 10. klasē, kā arī 1. kursā profesionālajās izglītības iestādēs. Tie ir posmi, kad izglītojamie pielāgojas jaunai videi, tāpēc ir svarīgi sekot līdzi viņu pašsajūtai un savstarpējām attiecībām un komunikācijai. Lai to izdarītu, tiek veikta ilgstoša mikroklimata mērīšana un uzraudzība, kas palīdz izprast izglītojamo labbūtību un savlaicīgi pamanīt iespējamās problēmas. Viens no efektīvākajiem rīkiem, kā izglītības iestādes intervijās un fokusa grupās uzsver, šajā procesā ir izglītojamo anketēšana. Regulāri apkopojot viņu viedokli, var skaidri identificēt klases/grupas, kurās mikroklimats ir sarežģīts un nepieciešams lielāks atbalsts. Tas ļauj izglītības iestādēm mērķtiecīgi strādāt ar konkrētām grupām, kurās izglītojamie, iespējams, izjūt emocionālu diskomfortu, grūtības attiecībās ar vienaudžiem vai citus izaicinājumus. Arī tālmācības izglītības iestādē norisinās regulāra izglītojamo un viņu vecāku anketēšana (vismaz 2 reizes gadā), lai vērtētu esošo situāciju, identificētu potenciālos riskus un analizētu mikroklimatu – anketas rezultāti kalpo par pamatu preventīvas pasākumu plāna sastādīšanai. Iestādes pārstāvis norāda, ka arī iestādes absolventi regulāri sniedz savu atgriezenisko saiti par pieredzi tālmācībā un nepieciešamajiem uzlabojumiem, lai veicinātu drošāku un iekļaujošāku vidi - izglītības iestāde to ņem vērā un iespēju robežās veic izmaiņas tās darbībā.

Pētījuma ietvaros iegūtā informācija no intervijām un fokusa grupām norāda, ka agresīvas uzvedības izpausmes visbiežāk novērojamas izglītojamo vidū 7.–8. klašu posmā. Šajā vecumposmā izglītojamie bieži saskaras ar emocionālo nestabilitāti un sociālo attiecību izaicinājumiem, kas var veicināt impulsīvu uzvedību un konfliktsituācijas. Lai mazinātu agresīvas izpausmes, izglītības iestādēs īsteno dažādus pasākumus, tostarp sociālo prasmju attīstīšanas programmas, individuālo un grupu darbu ar izglītojamajiem, kā arī veido ciešāku sadarbību ar izglītojamo ģimenēm. Tomēr vairumā gadījumu atsevišķi preventīvie pasākumi ir nepietiekami, un īpaši svarīga kļūst pastiprināta uzraudzība gan izglītības iestādē, gan tās apkārtnē. Svarīgi arī, lai šajā vecumposmā pedagogi un atbalsta personāls aktīvi uzraudzītu rīcību starpbrīžos un ārpusstundu aktivitātes, jo šajos brīžos visbiežāk notiek konflikti un pāridarījumi.

Novērojumi attiecībā uz sekundāro prevenciju

Visbiežāk izglītības iestādēs sekundārā prevencija tiek balstīta uz veiktajām izglītojamo aptaujām, kas vērtē mikroklimatu klašu/grupu ietvaros. Ja anketu rezultāti rāda, ka kādā klasē situācija ir sarežģīta, izglītības iestādes nereti veic dažādus pasākumus, piemēram, papildu klases stundas par savstarpējo attiecību veidošanu, individuālu atbalstu konkrētiem izglītojamajiem vai izglītības iestādes vides pielāgošanu, lai tā būtu draudzīgāka un iekļaujošāka. Ja klases/grupas kolektīvā novēro, ka nepieciešami papildu pasākumi, tad klases/grupas audzinātājs sadarbībā ar atbalsta komandas pārstāvi vienojas par pasākumiem, programmām un rīkiem. Primāri darbs ar klasi šajā posmā ir klases/grupas audzinātāja atbildība, lai gan atsevišķās izglītības iestādēs to īsteno atbalsta personāls. Šāda pieeja palīdz ne tikai risināt konkrētās problēmas, bet arī veicina kopumā pozitīvu gaisotni izglītības iestādē un samazina vardarbības un diskriminācijas riskus.

Īstenotajās fokusa grupās dalībniekiem tika minēts, ka pastāv gadījumi, kad dažādu iemeslu dēļ (piemēram, nelabvēlīgi apstākļi ģimenē, attīstības traucējumi, vizuālas atšķirības u.c.) izglītojamajam ir paaugstināts risks kļūt par vardarbībā/diskriminācijā cietušo vai pāridarītāju, kā arī tika vaicāts par to, kāda ir rīcība, lai šādos gadījumos nenotiek vardarbības vai diskriminācijas incidenti. Apkopojot fokusa grupās paustos viedokļus **secināms, ka lielākajā daļā gadījumu izglītības iestādes sekundāro prevenciju neveic – vērojams, ka paaugstināti riski bieži vien nemaz netiek pamanīti un atpazīti, līdz ar to nekādas turpmākas rīcības netiek veiktas.** Tas var būt skaidrojams ar nepietiekamu informāciju par izglītojamā dzīves apstākļiem, nepietiekamām pedagogu un klases/grupas audzinātāju zināšanām un prasmēm atpazīt paaugstinātus riskus, kā arī nepietiekamu speciālistu nodrošinājumu izglītības iestādēs, kur, ja arī paaugstināti riski ir identificēti, izglītības iestādei nav pietiekami resursi (piemēram, izglītības iestādē nav atbalsta personāla), kas var mērķtiecīgi īstenot sekundāro prevenciju.

Novērojumi attiecībā uz terciāro prevenciju

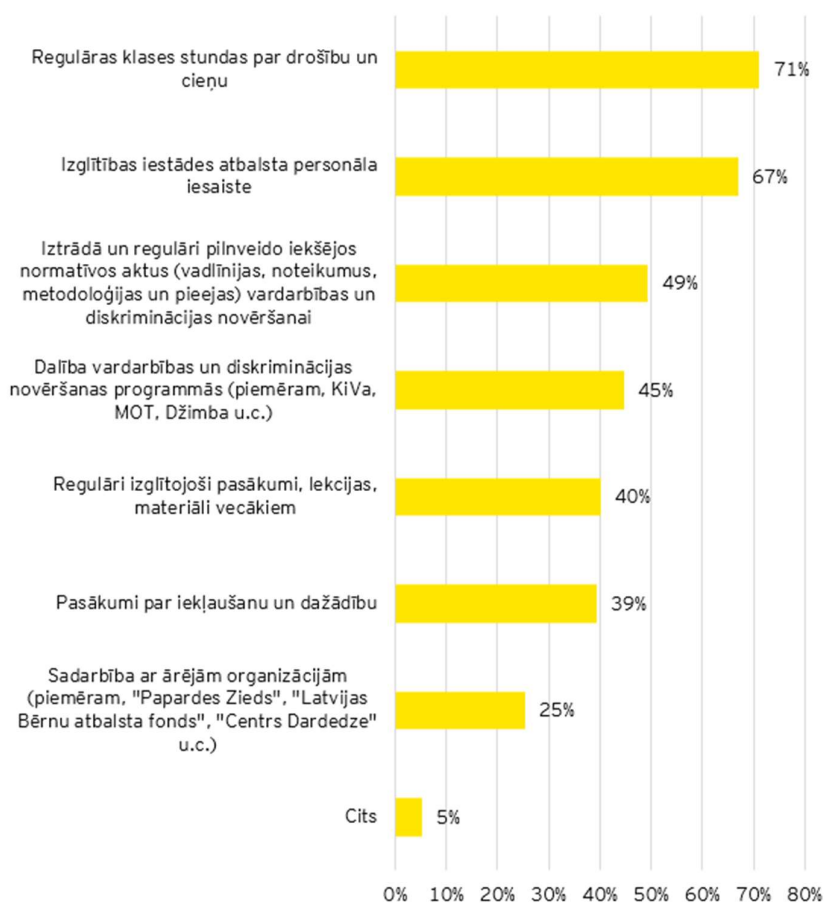
Kopumā **secināms, ka gadījumos, kad vardarbības vai diskriminācijas incidents izglītības iestādē ir noticis, tas ir atpazīts un par to ir ziņots, izglītības iestādes pārstāvji nekavējoties reaģē un veic savas kompetences ietvaros nepieciešamās darbības, lai incidents tiktu risināts.** Atbilstoši izglītības iestādes iekšējiem normatīvajiem aktiem tiek īstenota terciārā prevencija, kas vērsta gan uz cietušo, gan pāridarītāju, gan incidentā iesaistīto klasi/grupu vai pat visu izglītības iestādi, atkarībā no incidenta

smaguma pakāpes un nepieciešamības. Nepieciešamības gadījumā tiek piesaistītas ārējas puses – gan tiesībsargājošās institūcijas, gan nevalstiskās organizācijas (turpmāk – NVO) ar mērķi ne vien risināt notikušo, bet strādāt ar pārējiem iesaistītajiem, lai šāds notikums vairs neatkārtotos.

Vairākas izglītības iestādes norāda par aktīvu skolēnu padomes (pašpārvaldes) darbību, kur izglītojamie paši savstarpēji pārrunā gan izglītības iestādē notikušos incidentus, gan preventīvu darbību nepieciešamību. Izglītības iestādes administrācija iespēju robežās un atkarībā no izglītības iestādei pieejamajiem finanšu resursiem, izskata ierosinājumus un pasākumus organizē. Šāda veida pieeja ļauj identificēt potenciālos riska faktorus no izglītojamo puses, kā arī rada priekšzīmīgu attieksmi pārējiem izglītības iestādes izglītojamajiem. Izglītojamo padome, sadarbībā ar izglītības iestādes administrāciju, iespēju robežās īsteno projektus drošākas izglītības iestādes vides veicināšanai, piemēram, veidojot “drošos stūrīšus” un organizējot tematiskus saliedēšanās pasākumus.

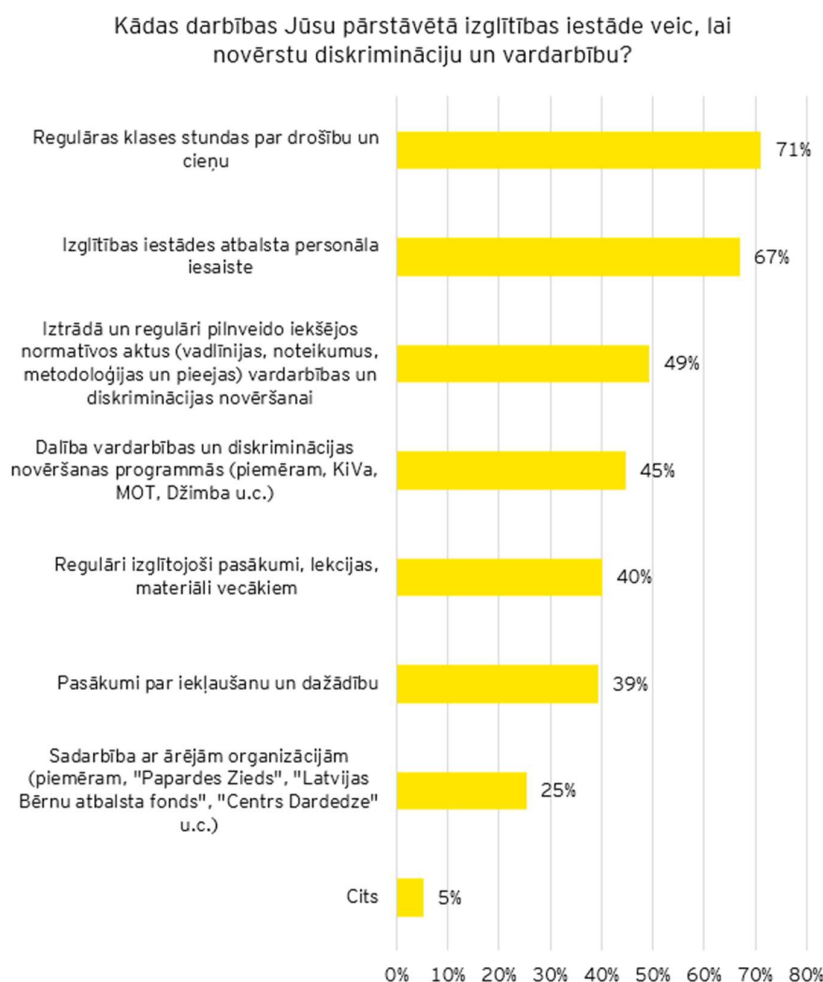
Izglītības iestādes gan fokusa grupās, gan intervijās norāda, ka novēro pieaugošu tendenci e-vides vardarbībai un diskriminācijai, tādēļ ir spiesti pastiprināti pievērst uzmanību e-vidē notiekošajām darbībām starp izglītojamajiem. Informāciju par incidentiem e-vidē izglītības iestādes pārstāvji saņem no izglītojamajiem, viņu vecākiem, atsevišķos gadījumos arī no citiem pedagogiem. Šādos gadījumos izglītības iestādes veic mērķtiecīgāku skaidrojošo darbu, kā arī nepieciešamības gadījumā organizē individuālas pārrunas ar iesaistītajām pusēm – gan cietušajiem, gan pārdarītājiem. Ir gadījumi, kad izglītības iestādes piesaista Valsts policiju arī incidentu risināšanā, jo apzinās savas iestādes tiesību ierobežojumus, tomēr šāda prakse biežāk tiek īstenota smagākos incidentos vai gadījumos, ja izglītojamā vecāki atsakās sadarboties.

Pētījumā īstenotās aptaujas ietvaros izglītības iestādēm tika vaicāts (Kādas darbības Jūsu pārstāvētā izglītības iestāde veic, lai novērstu diskrimināciju un vardarbību?)

Ilustrācija 3131. Kādas darbības Jūsu pārstāvētā izglītības iestāde veic, lai novērstu diskrimināciju un vardarbību?) par to, kādas darbības izglītības iestāde veic, lai novērstu diskrimināciju un vardarbību. Visbiežāk tiek organizētas klases stundas, kurās tiek apspriestas tādas tēmas

kā drošība un cieņa. Dati norāda, ka tiek iesaistīts atbalsta personāls, kas īsteno prevenciju, kā arī regulāri tiek atjaunoti iekšējie normatīvie akti. No visām sniegtajām atbildēm samērā maz tiek iesaistītas ārējas organizācijas (t.sk. NVO), kas īsteno preventīvas mācības izglītības iestāžu darbiniekiem, izglītojamajiem un arī vecākiem.

Ilustrācija 3131. Kādas darbības Jūsu pārstāvētā izglītības iestāde veic, lai novērstu diskrimināciju un vardarbību?

Aptaujā paustie viedokļi norāda uz to, ka ne vien incidentu vadībā, bet arī prevencijā ir īpaši grūti iesaistīt pedagogus, kuri nav klašu/grupu audzinātāji – visbiežāk rūp klašu/grupu audzinātājiem un atbalsta personālam. Vienlaikus izglītības iestādes aptaujā norāda, ka prevencijā nepieciešams pastiprināti iesaistīt izglītojamo vecākus, jo šobrīd vērojamas situācijas, kad vecākiem pašiem ir nepieciešams atbalsts, tādēļ vērojama maza interese savu bērnu labbūtībā.

3.5.2.1. Prevencijas programmas

Intervijās un fokusa grupās novērojams, ka izglītības iestādes izmanto plašu klāstu ar dažādām prevencijas programmām, kas mērķētas gan vispārīgai diskriminācijas un vardarbības prevencijai, gan konkrētu problēmu risināšanai, piemēram, komunikācijas un saskarsmes uzlabošana, sadarbība, citādā izprašana u.c.

Fokusa grupās novērotas šādas populārākās programmas:

- ▶ Centra "Dardedze" programma "Džimbas drošības programma", kas veicina bērnu zināšanas, prasmes un izpratni par nedrošu situāciju atpazīšanu, pareizu rīcību tajās, kā arī palīdzības meklēšanu;⁵³

⁵³ Džimbas drošības programma. Pieejams: <https://centrsdardedze.lv/berniem/>.

- ▶ EMU:skola – nodrošina izglītojamo anketēšanu un datu apstrādi, kā arī sniedz izglītības iestādēm konsultācijas par nepieciešamajiem risinājumiem;⁵⁴
- ▶ Erasmus projekti vidusskolām un profesionālajām izglītības iestādēm par saskarsmi, komunikāciju, emociju vadīšanu;
- ▶ KiVa – pierādījumos un pētījumos balstīta anti-bulinga programma, kas ir izstrādāta Somijā, Turku Universitātē;⁵⁵
- ▶ MOT programma – pusaudžu motivācijas programma, stiprina jauniešos pārliecību, dzīvot prasmi, garīgo veselību, apzinātību un drosmi;⁵⁶
- ▶ Programma “Atbalsts pozitīvai uzvedībai” (APU) – veicina izglītojamo pozitīvo uzvedību, kā arī sociāli emocionālo un morālo attīstību;⁵⁷
- ▶ Programma “STOP 4-7” – multimodāla agrīnās intervences programma 4 līdz 7 gadus veciem bērniem ar uzvedības grūtībām;⁵⁸
- ▶ Projekts Mobbing Stop – sniedz metodiskos video materiālus, palīdzību klases emocionālā līmeņa noteikšanā, risinājumus problēmsituācijās, kā arī tiešsaistes un klātienē konsultācijas;⁵⁹
- ▶ PROMEHS (*Promoting Mental Health at Schools*) programma – veicina izglītojamo sociālo un emocionālo labklājību, uzlabojot viņu attieksmi pret sevi, citiem un mācīšanos;⁶⁰
- ▶ Sociāli emocionālās mācīšanās (SEM) programma – sniedz prasmes izglītojamajiem saprast sevi, citus, veidot pozitīvas attiecības ar vienaudžiem un pieaugušajiem, pieņemt atbildīgus lēmumus;⁶¹
- ▶ Veselības veicināšanas programmas sadarbībā ar pašvaldībām;
- ▶ Citas izglītības iestādes iniciatīvas, piemēram, Jaunatnes starptautisko programmu aģentūras projekts “Drošā Telpa”.

Tomēr, apkopojot informāciju, visbiežāk izglītības iestādes izmanto KiVa programmu.

KiVa programma

Izglītības iestādes, kurās uzsākta KiVa programmas ieviešana, augsti novērtē tās atbalstu, skaidros algoritmus un pieejamos materiālus, kas atvieglo pedagogu un atbalsta personāla darbu. Lai gan lielākoties izglītības iestāžu pārstāvji norāda, ka KiVa pieeju izmanto visu vardarbības un diskriminācijas veidu risināšanā, taču Valsts kancelejas Pārresoru koordinācijas departamenta programmas “KiVa Latvija” koordinatore norāda, ka tas nav universāls risinājums visiem incidentiem un neaptver visus vardarbības un diskriminācijas veidus. Programma koncentrējas uz bulinga prevenciju un mazināšanu vecuma posmā līdz 16 gadu vecumam jeb pamatskolas beigām, bet tai ir ierobežojumi attiecībā uz citiem vardarbības veidiem un vecuma grupām. Intervijās un fokusa grupās secināts, ka lielākoties izglītības iestādes nepārzina bulinga terminoloģiju un nespēj nošķirt KiVa gadījumus no vardarbības un diskriminācijas.

Pedagogi un izglītības iestādes personāls iziet apmācības (8 akadēmiskās stundas), saņemot rokasgrāmatas un materiālus, kas paredzēti efektīvai KiVa programmas ieviešanai. Izglītojamajiem programmas ietvaros organizē nodarbības par bulinga atpazīšanu un novēršanu, kas integrētas klases stundās vai kādā citā nodarbībā, jo KiVa metodoloģija paredzēta iekļaušanai dažādos mācību priekšmetos. Lai atbalstītu vecākus,

⁵⁴ Soli pa solim. Pieejams: <https://skolas.emu.lv/2738-2/>.

⁵⁵ Kas ir KiVa? Pieejams: <https://latvia.kivaprogram.net/what-is-kiva/>.

⁵⁶ Par MOT. Pieejams: <https://mot.lv/par-mot/>.

⁵⁷ Atbalsts pozitīvai uzvedībai skolā. Pieejams: https://www.lu.lv/studijas/studiju-celvedis/programmu-un-kursu-katalogi/kursu-katalogs-talakisglitiba/?tx_lustudycatalogue_pi1%5Baction%5D=detail&tx_lustudycatalogue_pi1%5Bcontroller%5D=Course&tx_lustudycatalogue_pi1%5Bcourse%5D=PedaT139&cHash=fdb53a3172a12983112b58e1abc1ad46.

⁵⁸ Programma “STOP 4-7”. Pieejams: <https://www.mk.gov.lv/lv/programma-stop-4-7>.

⁵⁹ Projekts MOBBING STOP. Pieejams: <https://mobbingstop.org/>.

⁶⁰ Par PROMEHS. Pieejams: <https://lv.promehs.org/project>.

⁶¹ Atbalsts skolotājam sociāli emocionālās mācīšanās veicināšanai. Pieejams: https://www.visc.gov.lv/sites/visc/files/data_content/rokasgramata_met_pan_sem1.pdf.

programmas ietvaros ir izstrādāts ceļvedis un tiešsaistes resursi, kas palīdz atpazīt bulinga pazīmes un informē par pareizu rīcību.

Izglītojamajiem ir pieejamas tiešsaistes spēles, kuras izmanto gan klases stundās, gan brīvā laikā, lai nostiprinātu zināšanas par bulinga novēršanu. Reizi gadā izglītības iestādē īsteno anonīmu izglītojamo anketēšanu, izmantojot Somijas Turku Universitātes aptauju, kas sniedz ieskatu par situāciju un bulinga izplatību. Balstoties uz šiem rezultātiem, izglītības iestādes pārstāvji pieņem lēmumu par nākamajiem preventīvajiem pasākumiem.

KiVa programma ir strukturēta trīs līmeņos: 1.-3. klase, 4.-6. klase un 7.-9. klase. Katrā izglītības iestādē darbojas apmācīta KiVa komanda, kas sastāv no izglītības iestādes pārstāvjiem. Viņu pienākums ir monitorēt situāciju un iesaistās problēmgadījumu risināšanā. Lielākoties izglītības iestādē KiVa komanda ir ekvivalents atbalsta personāla komandai. Komanda veic īsas pārrunas gan ar cietušo, gan ar pāridarītāju, izmantojot konfrontējošu vai nekonfrontējošu pieeju. Situācijas atkārtoti monitorē, lai pārliecinātos par uzlabojumiem. Smagākos gadījumos iesaista izglītības iestādei norīkoti treneri un, ja ir sarežģījumi vai smagāki incidenti, pastāv iespēja iesaistīt Turku Universitātes ekspertus.

Intervijās un fokusa grupās izglītības iestādes, kuras nekvalificējas KiVa programmai, pāuda nožēlu, ka šādu rīku nevar izmantot, jo no kolēģiem citās izglītības iestādēs dzird pozitīvu vērtējumu. Īpaši profesionālās izglītības iestādes uzsver, ka daudzas incidentu risināšanas programmas viņiem nav pieejamas, jo atšķiras izglītības iestādes specifika, finansējuma pieejamība un programmu mērķa grupu neatbilstība.

KiVa programmas galvenās robežas ir saistītas ar to, ka tā nav paredzēta vidusskolām, profesionālajām izglītības iestādēm un izglītības iestādēm, kuras īsteno tikai speciālās izglītības programmas. Lai gan Latvijā ir augsta interese par programmu gan no sākumskolām un pamatskolām, gan vidusskolām, ģimnāziju un profesionālajām izglītības iestādēm, treneru skaita ierobežojumu un finansējuma pieejamības dēļ dalību paplašina pakāpeniski. KiVa programmas pārstāve Latvijā atzīst, ka tuvākajā nākotnē papildu izglītības iestādes vairs netiks uzņemtas, jo sasniegti plānotā finansējuma griesti. Neskatoties uz ierobežojumiem, KiVa programmas pārstāve norāda, ka programma ir paliekošs risinājums Latvijā, un tā ir unikāla ar savu strukturēto pieeju un algoritmiem, kas atšķiras no citām pieejamajām anti-bulinga programmām. Lai paplašinātu KiVa tvērumu, būtu jāpalielina treneru skaits un jānodrošina lielāks finansējums, taču šobrīd tas nav paredzēts.

Pēc KiVa pārstāves teiktā, izglītības iestādēm ar viegla rakstura bulinga gadījumiem **KiVa programma ir efektīvs risinājums, kas sniedz struktūru un skaidrus algoritmus bulinga prevencijai un risināšanai.** Taču jāatceras, ka **KiVa programma nav universāls risinājums visiem vardarbības un diskriminācijas gadījumiem**, jo programmas primāras mērķis ir preventīvas darbības, kuras jāsāk īstenot jau sākumskolas vecuma posmā. **Lai gan KiVa sniedz algoritmu, kā rīkoties incidentos, tomēr tam ir robežas, vērtējot incidentu nopietnību un smagumu.**

3.5.2.2. Mobilo telefonu lietošanas ierobežojumi

Mūsdienās mobilie telefoni, viedierīces un sociālie tīkli ir neatņemama cilvēku ikdienas sastāvdaļa, arī izglītojamajiem. Arvien populārāka starp izglītojamajiem kļūst vardarbība un diskriminācija e-vidē. Lai preventīvi mazinātu šādas izpausmes, izglītības iestādes jau šobrīd īsteno praksi – atsevišķām klašu grupām vai izglītības posmos aizliegt mobilo telefonu lietošanu.

Lai risinātu pieaugošo diskrimināciju un vardarbību e-vidē, no 2025. gada 31. maija stāsies spēkā izmaiņas Izglītības likuma 36. panta 6. punktā,⁶² nosakot liegumu izmantot mobilos tālruņus pirmsskolas vecuma un 1.-6. klases izglītojamajiem, izņemot gadījumus, kad pedagogs tos ļauj izmantot mācību procesā. Lai gan vairums izglītības iestāžu fokusa grupās un intervijās vērtē pozitīvi šādas izmaiņas, valda bažas par izglītības iestāžu pārstāvju spēju izkontrolēt izglītojamos, uz kuriem attiecas šie noteikumi, īpaši lielās izglītības iestādēs, kur ir ne tikai sākumskolas posms, bet arī citi. Vienlaikus tās izglītības iestādes, kurās ir ne tikai sākumskolas vecuma posms, bet arī pamatskolas un vidusskolas, uzskata, ka būtisks šķērslis būs nošķirt izglītojamos līdz 6. klasei, kuri likuma ietvaros nedrīkst mācību procesā izmantot mobilos tālruņus, no 7. un vecākām klašu grupām. Kā arī paredz, ka būs nepieciešams papildu skaidrojošais darbs izglītojamajiem, kādēļ šāds regulējums ir pieņemts.

Lielākās izglītības iestādēs ar lielu izglītojamo skaitu būs sarežģīti nodrošināt vienotu kontroli pār mobilo ierīču lietošanu. Izglītības iestāžu pārstāvji pauž bažas par to, kā efektīvi pārbaudīt, vai izglītojamie

⁶² V nodaļa. Izglītības programmu veidi un to īstenošana. 36.panta 6. punkts. Izglītības likums. Nākotnes versija. 01.09.2025. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=50759>.

patiešām neizmanto mobilos tālruņus mācību laikā un starpbrīžos, īpaši ņemot vērā, ka daļa vecāku iebilst pret šādiem ierobežojumiem un var mudināt savus bērnus tos apiet. Interviju un fokusa grupu laikā noskaidrots, ka daudzas izglītības iestādes sākumskolas un pamatskolas posmā jau īsteno praksi, kur izglītojamajiem savi mobilie tālruņi jāievieto speciālās kastītēs vai slēgtos skapjos, kā arī citas izglītības iestādes, kuras līdz šim šādu praksi neīsteno, uzskata, kā šāda rīcība būs atbilstoša. Tomēr tas rada papildu loģistikas problēmas, īpaši no rītiem un pēc mācību stundām, kad izglītojamie vēlēšies ātri piekļūt savām ierīcēm.

Izglītības iestāžu pārstāvji no savas pieredzes norāda, ka citās valstīs ar līdzīgiem ierobežojumiem mobilā tālruņa aizliegums var pozitīvi ietekmēt izglītojamo savstarpējās attiecības un mācību vidi. Samazinoties ekrāna laikā starpbrīžos, izglītojamie biežāk iesaistās aktīvās rotaļās, sarunās un grupu aktivitātēs, kas veicina komunikācijas un sadarbības prasību attīstību. Taču valda uzskats, ja kaut ko izglītojamajiem liedz, to ir jākompensē. Tādēļ jau šobrīd atsevišķas izglītības iestādes izglītojamajiem piedāvā galda spēles, dažādas radošās aktivitātes starpbrīžos, pulciņus, novusu un citas sporta spēles. Tādējādi samazinot iespēju, ka izglītojamie ir garlaikoti. Tomēr rodas jautājums par to, kā šo ierobežojumu varētu uztvert izglītojamie, kuri jau pieraduši ikdienā izmantot mobilās ierīces gan izklaidei, gan mācībām. Daži pedagogi uzskata, ka mobilie tālruņi var būt noderīgs palīg līdzeklis mācību procesā, piemēram, interaktīviem uzdevumiem, informācijas meklēšanai vai valodu apguvei. Līdz ar to, lai nodrošinātu sekmīgu pāreju uz vidi bez mobilajiem tālruņiem, būs nepieciešami alternatīvi mācību rīki un metodes, kas spētu uzturēt izglītojamo interesi un iesaisti.

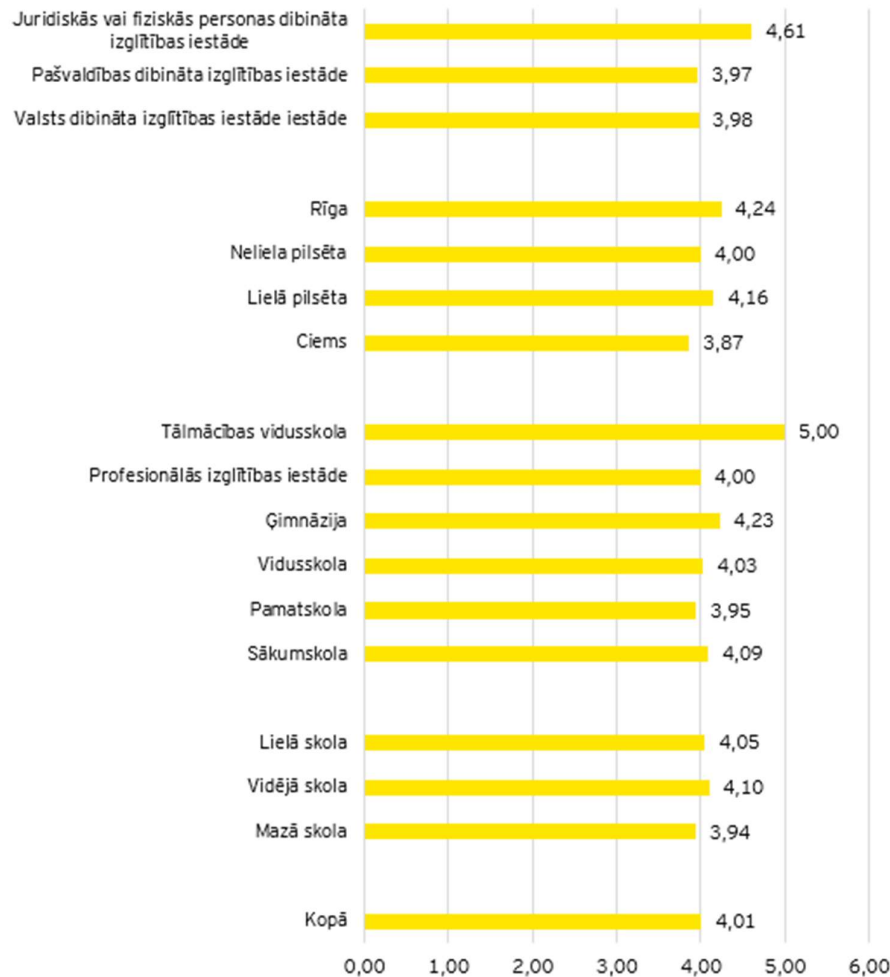
Vecāku attieksme pret šiem ierobežojumiem nav vienprātīga jau šobrīd. Lai gan daļa atbalsta šo iniciatīvu, uzskatot, ka tā palīdzēs samazināt uzmanības novēršanu un uzlabot bērnu psiholoģisko labklājību, citi izsaka bažas par bērnu drošību un iespējām sazināties ārkārtas situācijās. Atsevišķas izglītības iestādes, kurās jau šobrīd ir mobilo telefonu lietošanas ierobežojumi, vecākus ārkārtas gadījumos aicina sazināties, zvanot uz speciāli izveidotu telefona numuru, lai informētu izglītojamo vai pedagogus. Lai mazinātu konfliktus starp izglītības iestādes vadību un vecākiem, vairākas izglītības iestādes plāno organizēt informatīvas sapulces un diskusijas, skaidrojot ierobežojumu mērķus un iespējamās ieguvumus. Dažas izglītības iestādes apsver iespēju ieviest izņēmumus, piemēram, atļaujot mobilo telefonu lietošanu noteiktās situācijās vai nodrošinot alternatīvus saziņas risinājumus, piemēram, iespēju sazināties ar vecākiem caur izglītības iestādes administrāciju. Izglītības iestādes, kuru praksē jau ir šāds ierobežojums, norāda, ka vienprātību ar vecākiem palīdzēja veidot Vecāku padomes iesaiste un informācijas nodošana ar viņu starpniecību. Tādējādi rosinot abpusēju viedokļu apmaiņu un konstruktīvu komunikāciju.

Kopumā, lai arī izglītības iestādes īsteno dažādus preventīvus pasākumus, tostarp sadarbojoties ar ārējām institūcijām un organizācijām, **prevencija ne vienmēr tiek balstīta uz izglītojamo specifiskajām vajadzībām**. Vērojami labi piemēri prevencijas īstenošanā, piemēram, izglītojamo aptauju veikšana mikroklimata novērtēšanai, sadarbības veicināšana ar pirmsskolas izglītības iestādēm vai citām izglītības iestādēm, lai savlaicīgi identificētu izglītojamo atbalsta vajadzības. Tomēr **izglītības iestādēs salīdzinoši maz uzmanības tiek vērsts uz sekundāro prevenciju**. Šobrīd prevencijas pasākumi pārsvarā tiek īstenoti visiem izglītojamajiem vispārīgi vai arī tiek īstenoti tikai pēc konkrētu incidentu norises - nepietiekamā apjomā tiek ieviesti mērķēti pasākumi, kas vērsti tieši uz riska grupām, kurām nepieciešama pastiprināta uzmanība un atbalsts.

4. Galvenie secinājumi

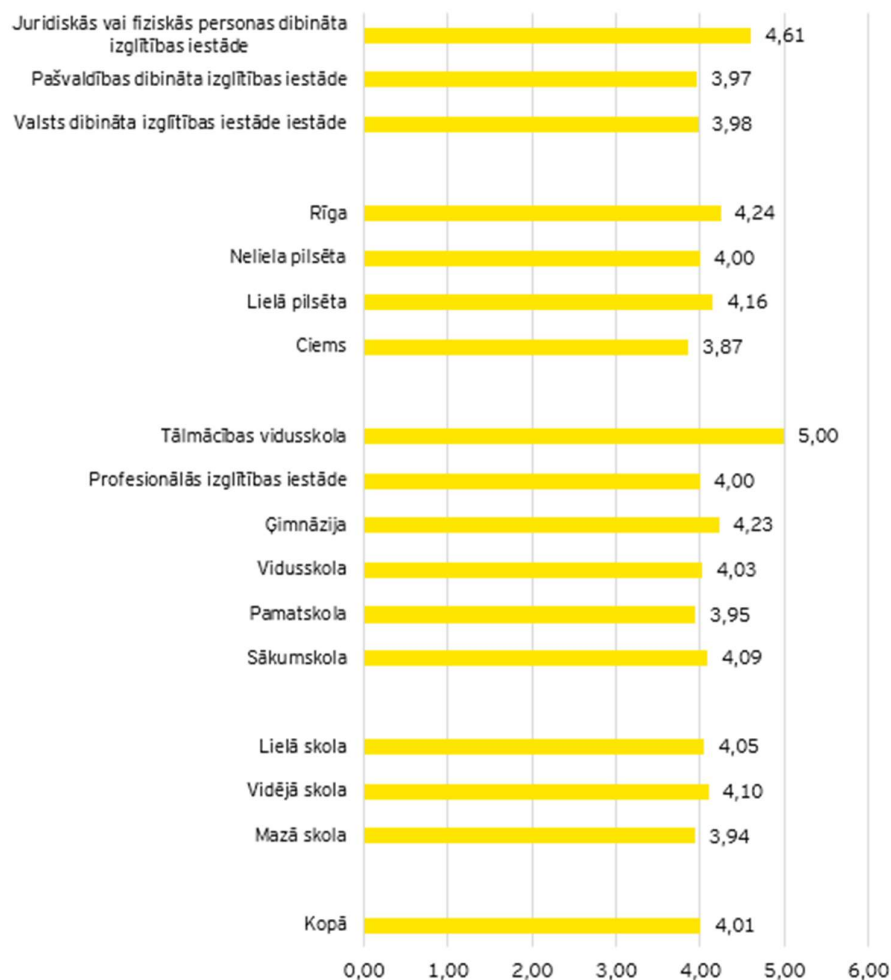
Aptaujas noslēgumā izglītības iestādēm tika lūgts novērtēt savas pārstāvētās izglītības iestādes spēju risināt diskriminācijas un vardarbības jautājumus skalā no 1 līdz 5 (

Kā Jūs vērtējat savas pārstāvētās izglītības iestādes spēju risināt diskriminācijas un vardarbības jautājumus skalā no 1 līdz 5, kur 1 - ļoti slikti, 5- ļoti labi?)

Ilustrācija 3232. Kā Jūs vērtējat savas pārstāvētās izglītības iestādes spēju risināt diskriminācijas un vardarbības jautājumus skalā no 1 līdz 5, kur 1- ļoti slikti, 5 – ļoti labi?). Kopumā izglītības iestādes to vērtē ar 4,01.

Kā Jūs vērtējat savas pārstāvētās izglītības iestādes spēju risināt diskriminācijas un vardarbības jautājumus skalā no 1 līdz 5, kur 1 - ļoti slikti, 5- ļoti labi?

Ilustrācija 3232. Kā Jūs vērtējat savas pārstāvētās izglītības iestādes spēju risināt diskriminācijas un vardarbības jautājumus skalā no 1 līdz 5, kur 1- ļoti slikti, 5 – ļoti labi?

Tomēr, lai arī kopējais vērtējums aptaujā nav zems, visa pārējā gan aptaujā, gan intervijās un fokusa grupās paustā informācija liecina par būtiskiem trūkumiem vardarbības un diskriminācijas incidentu vadībā izglītības iestādēs. Zemāk apkopoti būtiskākie secinājumi dalījumā pa vardarbības un diskriminācijas incidentu vadības modeļa elementiem.

Tabula 3. Secinājumi dalījumā pa vardarbības un diskriminācijas incidentu vadības modeļa elementiem

1. Incidentu vadības politikas un iekšējie normatīvie akti	
1.1.	Lai gan ir izstrādātas vadlīnijas un algoritmi vardarbības incidentu vadībai un prevencijai, sistēma Latvijā ir pilnībā decentralizēta – vienas izglītības iestādes izstrādā savus algoritmus, citas vadās pēc pašvaldību izstrādātajiem, bet vēl citas izmanto valsts līmeņa vadlīnijas. Katra iestāde izvēlas sev piemērotāko pieeju, kā rezultātā incidentu risināšanas prakse ir būtiski atšķirīga katrā izglītības iestādē. Būtiski ņemt vērā, ka lielākoties šīm vadlīnijām incidentu risināšanā ir ieteikuma raksturs, kas nenosaka obligātus rīcības soļus.
1.2.	Lai arī ir izstrādātas vadlīnijas un algoritmi vardarbības incidentu vadībai, mazāka uzmanība tiek pievērsta diskriminācijas incidentiem - nav izstrādātas atsevišķas vadlīnijas, kā izglītības iestādēm rīkoties, identificējot diskrimināciju.
1.3.	Rīcību ievērojami ietekmē izglītības iestādei pieejamais personāls – algoritmu piemērošana un detalizācija būtiski atšķiras atkarībā no tā, vai iestādē darbojas atbalsta komanda vai šādas kapacitātes nav.
1.4.	Lai gan izglītības iestāžu iekšējās kārtības noteikumi un politikas ir publiski pieejami visām iesaistītajām pusēm, tostarp izglītojamajiem, viņu vecākiem un darbiniekiem, praksē ar tiem visbiežāk neviens neiepazīstas detalizēti, kas ierobežo to efektīvu pielietojumu ikdienas situāciju risināšanā.

2. Incidentu vadībā iesaistītās puses	
2.1.	Vērojams būtisks atbalsta personāla trūkums, neformāli sadarbības mehānismi un neskaidrs atbildību sadalījums. Daudzās iestādēs nav izveidotas krīzes vai prevencijas komandas, kas sistemātiski risinātu incidentus, un atbildība par tiem bieži vien gulstas uz vadību vai pedagogiem, kuriem nav nepieciešamo kompetenču. Izglītības iestādēs, kurās ir pieejams atbalsta personāls, tas visbiežāk ir nepilnīgs – nav pieejami visi nepieciešamie speciālisti, kā arī to slodze izglītības iestādē ir minimāla.
2.2.	Izglītības iestādēs, kurās pieejams atbalsta personāls, vardarbības incidentu skaits ir lielāks, kas norāda uz labāku incidentu identificēšanas un reģistrācijas spēju, nevis uz paaugstinātu vardarbības līmeni. Līdzīga tendence vērojama diskriminācijas incidentu reģistrēšanā un atpazīšanā – izglītības iestādes, kurās nav pieejams atbalsta personāls, diskrimināciju visbiežāk neregistrē un pat neidentificē. Tas uzsvēr atbalsta personāla nozīmīgumu un nepieciešamību pēc sistemātiskas pieejas incidentu novēršanā.
2.3.	Izglītības iestāžu pārstāvji bieži izjūt pārlietu plašu pienākumu loku, kas pārsniedz iestādes kompetences, īpaši gadījumos, kad tiek sagaidīts, ka tās risinās arī sociālas problēmas ārpus mācību vides.
2.4.	Sadarbība ar vecākiem ir krasi atšķirīga – vērojama gan izteikta bērnu pāraprūpe, gan bērnu pamešana novārtā. Kopumā vecāku iesaisti var vērtēt kā reaktīvu, kur tie iesaistās tikai pēc incidentu norises, tādēļ nepieciešams stiprināt sadarbību starp izglītības iestādēm un vecākiem, kā arī veicināt vecāku izpratni par savu lomu un atbildību sava bērna uzvedības jautājumu risināšanā.
2.5.	Atbalsta personālam izglītības iestādēs trūkst sistēmiska un emocionāla atbalsta, lai efektīvi veiktu savu darbu vardarbības un diskriminācijas incidentu kontekstā. Izglītības iestādes norāda, ka šobrīd būtiski trūkst metodiskais atbalsts un supervīzijas speciālistiem izglītības iestādēs.
2.6.	Izglītības iestādes tiek nostādītas sarežģītā pozīcijā – no tām tiek sagaidīta pilnīga atbildība par izglītojamo uzvedību un drošību pat arī ārpus izglītības iestādes robežām, tomēr vienlaikus trūkst skaidru tiesisko ietvaru un praktisko resursu, lai šo atbildību īstenotu. Ir būtiski nacionālā līmenī definēt atbildības robežas, nodrošināt nepieciešamos resursus un veicināt sadarbību ar vecākiem un citām institūcijām.
2.7.	Sadarbība ar ārējām institūcijām ir nevienmērīga un atšķirīga - izglītības iestāžu pieredze sadarbībā ar tiesībsargājošajām institūcijām būtiski atšķiras – no sekmīgas sadarbības līdz pilnīgai sadarbības neesamībai.
2.8.	Ārējās institūcijas visbiežāk tiek iesaistītas smagākajos gadījumos un tieši fiziskas vardarbības incidentu gadījumā. Emocionālās vardarbības un bulinga situācijas bieži paliek izglītības iestāžu iekšējo resursu pārziņā, kas ierobežo iespējas sniegt atbilstošu atbalstu.
2.9.	Nav vienotas izpratnes par atbildības sadalījumu un sadarbības kritērijiem - trūkst skaidru vadlīniju, kad un kādā veidā būtu jāiesaista ārējās institūcijas. Tas rada situācijas, kur līdzīgas problēmas dažādās iestādēs tiek risinātas atšķirīgi, apdraudot vienlīdzīgu pieeju izglītojamo atbalstam.
2.10.	Vērojama nepietiekama informētība par pašvaldības sadarbības grupām, kur daudzas iestādes nav informētas par šādu grupu esamību vai iespējām, ko tās sniedz. Tas norāda uz komunikācijas trūkumiem un potenciāla neizmantošanu incidentu risināšanā.
2.11.	Vērojama lēna ārējo institūciju reakcija, nepietiekama atgriezeniskā saite, kā arī neskaidrības konkrētu institūciju kompetencē un piesaistes kritērijos (t.sk. BAC krīzes intervences komandas kontekstā).
2.12.	Šobrīd trūkst juridisko speciālistu bērnu tiesību aizsardzībā - juridisko zināšanu trūkums izglītības iestādēs un nepietiekams šādu speciālistu skaits pašvaldībās apgrūrina incidentu risināšanu juridiski korektā veidā, apdraudot gan izglītojamo, gan izglītības iestādes intereses.
3. Zināšanu un prasmju pilnveide	
3.1.	Lai gan obligātās apmācības par bērnu tiesību aizsardzību tiek īstenotas, papildu apmācības lielā mērā balstās uz pedagogu personīgo iniciatīvu un izglītības iestāžu finansiālajām iespējām, kas īpaši problemātiski ir reģionos un tālmācības iestādēs.
3.2.	Ņemot vērā nemitīgās izmaiņas likumdošanā, sabiedrības izpratnē un pašu incidentu sarežģītībā, ir nepieciešams nodrošināt pieejamu un praktiski pielietojamu mācību saturu izglītības iestāžu vadībai, atbalsta personālam, klašu/grupu audzinātājiem un pedagogiem.
3.3.	Aptaujas dati un kvalitatīvā informācija norāda uz nepieciešamību stiprināt vecāku izpratni par bērnu uzvedību, sadarbību ar izglītības iestādi un savu atbildību bērna labbūtības nodrošināšanā, tostarp veidojot pieejamas, bezmaksas un kvalitatīvas mācību iespējas vecākiem. Šādas pieejas ieviešana veicinātu vienotu izpratni un sadarbību starp izglītības iestādi un ģimeni, kas ir būtisks priekšnosacījums efektīvai prevencijai un bērnu drošas vides nodrošināšanai.
4. Informācijas un datu pārvaldība, IT rīki	
4.1.	Lai arī šobrīd tiek izmantoti dažādi IT rīki – skolvadības sistēmas, valsts informācijas sistēmas, aptauju platformas un mācību vidi atbalstoši risinājumi –, tie nav pietiekami integrēti un fokusēti uz incidentu pārvaldību no sākuma līdz beigām. Esošie rīki nereti kalpo kā atsevišķi informācijas avoti, nevis kā daļa no vienotas sistēmas, kas ļautu nodrošināt holistisku pieeju incidentu identificēšanai, reģistrēšanai, risināšanai un datu analīzei.
4.2.	Efektīvai informācijas un datu pārvaldībai nepieciešams izstrādāt centralizētu, specializētu risinājumu ar SSO funkcionalitāti, kas nodrošinātu ērtu un drošu piekļu visiem iesaistītajiem lietotājiem, kā arī veicinātu vienotu, standartizētu praksi incidentu vadībā visā izglītības sistēmā nacionālā līmenī.
5. Incidentu prevencija un vadība	
5.1.	Attiecībā uz vardarbības un diskriminācijas pamanīšanu un atpazīšanu, galvenās problēmas saistītas ar izglītības iestādes personāla ierobežotajām iespējām uzraudzīt visu izglītības iestādes teritoriju, kā arī ar emocionālās vardarbības un e-vides incidentu grūtu identificēšanu zināšanu trūkuma un paaudžu komunikācijas atšķirību dēļ. Visbiežāk tiek pamanīta un identificēta fiziska vardarbība, bet citi vardarbības veidi paliek nepamanīti. Nepieciešama visaptveroša pieeja un iesaistīto pušu kompetenču stiprināšana, lai savlaicīgi atpazītu un novērstu riskus.

5.2.	Pētījuma statistiskā analīze liecina par to, ka ļoti liela daļa izglītības iestāžu vardarbības incidentus izglītības iestādē neregistrē dalījumā pa veidiem, kā arī liela daļa izglītības iestāžu ne vardarbības, ne diskriminācijas gadījumus neregistrē nemaz vai arī neatzīst, ka šādi incidenti izglītības iestādē notiek. Tas liecina par zemu izpratni par vardarbības un diskriminācijas izpausmēm, skaidru procedūru trūkumu, kā arī iespējamu vēlmi izvairīties no problēmu atzišanas un atbildības uzņemšanās.
5.3.	Izglītības iestādēs tiek izmantoti dažādi ziņošanas kanāli un metodes vardarbības vai diskriminācijas gadījumu ziņošanai, piemēram, tieša saziņa ar pedagogu vai atbalsta personālu, anonīmās ziņošanas iespējas un uzticības personu meklēšana izglītojamo vidū. Tomēr vērojams, ka pedagogi bieži atsakās ziņot par incidentiem, jo baidās no papildu birokrātijas un atbildības, kas var tikt uzlikta viņiem par notikušo.
5.4.	Izglītības iestādēs tiek izmantotas sistēmas incidentu dokumentēšanai, un bieži vien tiek izmantotas papīra formāta dokumentācijas formas, kas apgrūtina datu analīzi un turpmāku situācijas izvērtēšanu.
5.5.	Incidentu risināšanā izglītības iestādes ņem vērā dažādus faktorus, piemēram, izglītojamā vecumu, uzvedību un ģimenes apstākļus, tomēr trūkst vienotu izvērtēšanas kritēriju, kas var novest pie dažādām interpretācijām un atšķirīgām rīcībām. Pastāv izaicinājumi attiecībā uz izglītojamiem ar īpašām vajadzībām, kad nav pietiekami nodrošināts nepieciešamais atbalsts un resursi, lai efektīvi risinātu viņu uzvedības grūtības un veicinātu iekļaujošo izglītību.
5.6.	Šobrīd trūkst skaidri definētu mērķu un vadlīniju par seku mazināšanas ilgumu un efektivitāti, un atbalsts no psihologa vai ārējiem resursiem nav vienmēr pieejams, kas kavē šī procesa veiksmīgu īstenošanu. Tādējādi ir nepieciešams uzlabot koordināciju un centralizētus noteikumus, lai nodrošinātu, ka šie pasākumi tiek veikti konsekventi un atbilstoši katra izglītojamā vajadzībām.
5.7.	Šobrīd visbiežāk netiek noteikti konkrēti sasniedzamie mērķi/rezultāti, kas būtu jāsasniedz noteiktā laika periodā, lai novērtētu atbalsta efektivitāti un veicinātu cietušo un pāridarītāju labbūtību un uzvedības maiņu. Seku mazināšanā būtiski nodrošināt psiholoģisko atbalstu, tomēr izglītības psihologu un ārējo veselības aprūpes speciālistu pieejamība ierobežo atbalsta sniegšanu pietiekamā apmērā.
5.8.	Datu analīze izglītības iestādēs vardarbības un diskriminācijas incidentu vadībā bieži tiek veikta neregulāri vai tikai formāli, galvenokārt juridisku apsvērumu dēļ, bet ne lai veicinātu preventīvus pasākumus. Lielākā daļa izglītības iestāžu reaģē uz notikušajiem incidentiem, bet neizmanto datus preventijas stratēģiju izstrādē.
5.9.	Lai arī izglītības iestādes preventijas jomā strādā gana aktīvi, mazāka uzmanība tiek pievērsta sekundārajai preventijai - īpaši mērķētiem preventīviem pasākumiem konkrētām riska grupām. Tas varētu būt saistīts gan ar nepietiekamām zināšanām riska grupu identificēšanā, gan ar ierobežotiem personāla resursiem, kas apgrūtina specifisku atbalsta pasākumu īstenošanu.

5. Pielikumi

5.1. Pielikums Nr.1. Informācijas avoti

Saistošie ārējie normatīvie akti

1. Bērnu tiesību aizsardzības likums. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/49096-bernu-tiesibu-aizsardzibas-likums>.
2. Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/lv/starptautiskieligumi/id/649>.
3. Izglītības likums. Nākotnes versija. 01.09.2025. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=50759>.
4. Izglītības likums. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/50759-izglitibas-likums>.
5. Kārtība, kādā nodrošināma izglītojamo profilaktiskā veselības aprūpe, pirmā palīdzība un drošība izglītības iestādēs un to organizētajos pasākumos. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/344779>.
6. Noteikumi par institūciju sadarbību bērnu tiesību aizsardzībā. MK noteikumi Nr. 545. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/293496>.
7. Noteikumi par kārtību, kādā apgūstamas speciālās zināšanas bērnu tiesību aizsardzības jomā, šo zināšanu saturu un apjomu. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/351326-noteikumi-par-kartibu-kada-apgustamas-specialas-zinasanas-bernu-tiesibu-aizsardzibas-joma-so-zinasanu-saturu-un-apjomu>.
8. Noteikumi par plānošanas reģionu teritorijām. Ministru kabineta noteikumi Nr. 418. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/324290-noteikumi-par-planosanas-regionu-teritorijam>.

Publiski pieejamie informācijas avoti

1. #Neklusē. Pieejams: <https://nekluse.lv/>.
2. Atbalsts pozitīvai uzvedībai skolā. Pieejams: https://www.lu.lv/studijas/studiju-celvedis/programmu-un-kursu-katalogi/kursu-katalogs-talakisglitiba/?tx_lustudycatalogue_pi1%5Baction%5D=detail&tx_lustudycatalogue_pi1%5Bcontroller%5D=Course&tx_lustudycatalogue_pi1%5Bcourse%5D=PedaT139&cHash=fdb53a3172a12983112b58e1abc1ad46.
3. Atbalsts skolotājam sociāli emocionālās mācīšanās veicināšanai. Pieejams: https://www.visc.gov.lv/sites/visc/files/data_content/rokasgramata_met_pan_sem1.pdf.
4. Behind the numbers: ending school violence and bullying. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 2019. Pieejams: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000366483>.
5. Draudzīgā Aicinājuma fonda Skolu reitinga 2024. gadā kopvērtējums. Pieejams: https://konkurss.lv/da_eks/index.php?b=0&gr=0.
6. Džimbas drošības programma. Pieejams: <https://centrsdardedze.lv/berniem/>.
7. Edurio. Pieejams: <https://edurio.lv/>.
8. E-klase.lv. Pieejams: <https://www.e-klase.lv/>.
9. Informatīvais ziņojums par emocionālās un fiziskās vardarbības izskaušanu un nepieļaušanu izglītības iestādē, kā arī par valsts un pašvaldības institūciju sadarbību. Izglītības un zinātnes ministrija, 2023. Pieejams: https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/646058d7-55d8-43df-b416-bc4a79d74b80.
10. Informatīvais ziņojums par emocionālās un fiziskās vardarbības izskaušanu un nepieļaušanu izglītības iestādē, kā arī par valsts un pašvaldības institūciju sadarbību. Izglītības un zinātnes ministrija, 2024. Pieejams: https://tapportals.mk.gov.lv/attachments/legal_acts/document_versions/5da8b657-1a5a-405d-8ba5-face7f699029/download.
11. Izglītojamie. Pieejams: <https://www.viis.gov.lv/izglitojamie>.
12. Kahoot. Pieejams: <https://kahoot.com/>.
13. Kas ir KiVa? Pieejams: <https://latvia.kivaprogram.net/what-is-kiva/>.
14. Kas ir Pusaudžu resursu centrs? Pieejams: <https://pusaudzucentrs.lv/>.

15. Kiberņirgāšanās izplatība Latvijas skolēnu vidū saistībā ar sociāli demogrāfiskiem faktoriem un ņirgāšanos skolā. Rīgas Stradiņa universitāte, 2016. Pieejams: https://www.rsu.lv/sites/default/files/scientific_articles/2016_kibernirgasanas_lv_skolenu_vidu.pdf.
16. Krīzes komanda. Pieejams: <https://www.bac.gov.lv/lv/krizes-komanda>. Latvijas OECD Starptautiskajā skolēnu novērtēšanas programmā PISA 2022 – pirmie rezultāti un secinājumi. Latvijas Universitātes Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātes Izglītības pētniecības institūts, 2023. Pieejams: https://www.ipi.lu.lv/fileadmin/user_upload/lu_portal/projekti/ipi/PISA_2022_TIMEKLIM.pdf.
17. Latvijas skolēnu veselības paradumu pētījums. Slimību profilakses un kontroles centrs, 2020. Pieejams: https://www.spkc.gov.lv/sites/spkc/files/data_content/latvijas-skolenu-veselibas-paradumu-petijums-05.10.2020_1.pdf.
18. Latvijas skolu reitings 2024. Pieejams: <https://www.skolureitings.lv/>.
19. Mentimeter. Pieejams: <https://www.mentimeter.com/>.
20. Mēneša darba samaksa pēc dzīvesvietas reģionos, novados, pilsētās, pagastos (atbilstoši robežām 2024. gada sākumā), apkaimēs un blīvi apdzīvotās teritorijās (eksperimentālā statistika) – Rādītāji, Visas teritorijas, Laika periods un Bruto/ Neto. Pieejams: https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_EMP_DS_DSV/RIG110/table/tableViewLayout1/.
21. Mykoob. Pieejams: <https://login.mykoob.lv/>.
22. Moodle. Pieejams: <https://moodle.org/>.
23. Mūsu stāsts. Pieejams: <https://centrsdardedze.lv/musu-stasts/>.
24. Nodarbības skolēniem. Pieejams: <https://papardeszieds.lv/pakalpojumi/nodarbibas/>.
25. Pakalpojums "Ceļš pie sevis". Pieejams: <https://lbaf.lv/cels-pie-sevis/>.
26. Par MOT. Pieejams: <https://mot.lv/par-mot/>.
27. Par mums. Pieejams: <https://drossinternets.lv/lv/info/par-mums>.
28. Par mums. Pieejams: <https://skola-kopiena.lv/about>.
29. Par Oveselība. Pieejams: <https://oveselibaogre.lv/par-oveseliba/>.
30. Par PROMEHS. Pieejams: <https://lv.promehs.org/project>.
31. Programma "STOP 4-7". Pieejams: <https://www.mk.gov.lv/lv/programma-stop-4-7>.
32. Projekts MOBBING STOP. Pieejams: <https://mobbingstop.org/>.
33. Reģistrētā bezdarba rādītāji – 2024. 31.12.2024. Pieejams: <https://www.nva.gov.lv/lv/2024gads>.
34. Risinājumi uzvedības maiņai. Pieejams: <https://www.uzvediba.lv/sakums/>.
35. School Violence and Bullying. Global Status Report. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 2017. Pieejams: <https://resourcecentre.savethechildren.net/pdf/246970e.pdf>.
36. Skolo.lv. Pieejams: <https://skolo.lv/>.
37. Soli pa solim. Pieejams: <https://skolas.emu.lv/2738-2/>.
38. Towards a Child-friendly Justice System in Latvia: Implementing the Barnahus model. OECD, 2023. Pieejams: https://www.oecd.org/en/publications/towards-a-child-friendly-justice-system-in-latvia_83ab7bf5-en/full-report.html.
39. Uzdevumi.lv Pieejams: <https://www.uzdevumi.lv/>.
40. Valsts izglītības informācijas sistēma. Pieejams: <https://www.viis.gov.lv/>.
41. Valsts pārbaudes darbi 2023./2024.m.g. statistika. Pieejams: <https://www.visc.gov.lv/lv/valsts-parbaudes-darbi-20232024-mg-statistika>.
42. Vardarbības veidi. Vardarbības gadījumu risināšanas algoritms izglītības iestādēs. BAC 2024, 5.lpp. Pieejams: <https://www.bac.gov.lv/lv/media/2613/download?attachment>.
43. Z paaudze dzimusi no 2001. gada līdz 2015. gadam. Latvijas Personāla vadīšanas asociācija. Pieejams: <https://lpva.lv/articles/316/z-paaudze-darba-tirgu>.

- 5.2. Pielikums Nr.2. Interviju jautājumi izglītības iestādēm – *Informācija pieejama pēc pieprasījuma*
- 5.3. Pielikums Nr.3. Excel datne ar fokusa grupām un intervijām atlasītajām izglītības iestādēm – *Informācija pieejama pēc pieprasījuma*
- 5.4. Pielikums Nr.4. Excel datne ar aptaujā iegūtajiem datiem un grafikiem – *Informācija pieejama pēc pieprasījuma*
- 5.5. Pielikums Nr.5. Excel datne ar aptaujas jautājumiem – *Informācija pieejama pēc pieprasījuma*
- 5.6. Pielikums Nr.6. PDF datne ar fokusa grupās uzdotajiem jautājumiem – *Informācija pieejama pēc pieprasījuma*
- 5.7. Pielikums Nr. 7. Excel datne ar aptaujātajām izglītības iestādēm – *Informācija pieejama pēc pieprasījuma*

EY | Labākas darba pasaules izveide

EY mērķis ir radīt labāku darba pasauli, palīdzēt radīt ilgtermiņa vērtību klientiem, darbiniekiem un sabiedrībai un veidot uzticību kapitāla tirgiem.

Pateicoties pieejamajiem datiem un tehnoloģijām, vairāk nekā 150 valstīs strādājošās dažādās EY darba grupas nodrošina klientu uzticību un palīdz tiem augt, pārveidoties un īstenot savu uzņēmējdarbību.

EY revīzijas, konsultāciju, nodokļu, stratēģijas un darījumu, kā arī juridisko pakalpojumu darba grupas uzdod pareizos jautājumus, lai rastu jaunas atbildes uz mūsdienu pasaules sarežģītajiem jautājumiem.

EY attiecināms gan uz globālo organizāciju kopumā, gan uz vienu vai vairākām Ernst & Young Global Limited dalībfirmām, no kurām katra ir atsevišķa juridiska persona. Ernst & Young Global Limited ir sabiedrība ar ierobežotu atbildību Lielbritānijā, kas nesniedz pakalpojumus klientiem. Informācija par to, kā EY vāc un izmanto personas datus, kā arī par datu aizsardzības tiesību aktos noteiktajām personas tiesībām sniegta tīmekļa vietnē ey.com/privacy. Papildu informācija par mūsu organizāciju sniegta tīmekļa vietnē ey.com.

© 2025 Ernst & Young Baltic SIA.
Visas tiesības aizsargātas.

EY ir Ernst & Young Global dalībfirma, vadošais profesionālo pakalpojumu sniedzējs Baltijā. Vairāk nekā 700 Baltijas valstīs strādājošo EY speciālistu sniedz revīzijas, konsultāciju, nodokļu, grāmatvedības, stratēģijas un darījumu, kā arī juridiskos pakalpojumus.

ey.com